

POMAGAMY SOBIE W PRACY

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna – Opole
Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Katowice

Pomagamy

sobie w pracy

Kwartalnik instrukcyjno-metodyczny

NR 4/1972

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

- WBP Katowice — **Andrzej Korzon, Gabriela Ociepka, Anna Radziszewska,
Maria Sitek.**
- WiMBP Opole — **Danuta Branicka, Mieczysław Faber, Teresa Jarzabek,
Janina Kościów, Danuta Woźniak.**

ROK 1973 - ROKIEM NAUKI POLSKIEJ

500 rocznica urodzin Mikołaja Kopernika, 200 rocznica powstania Komisji Edukacji Narodowej, pierwszego w Europie Ministerstwa Oświaty i Wychowania, 100 rocznica utworzenia w Krakowie Polskiej Akademii Umiejętności — oto rocznice, które zbiegając się w 1973 r. uzasadniają jednocześnie określenie tego roku — rokiem nauki polskiej.

Dwa dalsze wydarzenia wielkiej rangi będą jak gdyby klamrą spinająca historię polskiej myśli naukowej, jej współczesny kształt i przyszłe kierunki rozwojowe. Chodzi o II Kongres Nauki Polskiej, który obradować będzie w czerwcu 1973 r. oraz o przygotowania decyzji, mających na celu wprowadzenie nowego systemu edukacji narodowej, opracowywanego przez komitet ekspertów.

Przygotowania do rocznicy kopernikańskiej i II Kongresu Nauki Polskiej już trwają. Program obchodów 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika jest niezwykle bogaty. Jego realizacja stawia przed polskim środowiskiem naukowym trudne zadania. Jak przewiduje przewodniczący lokalnego komitetu organizacyjnego nadzwyczajnego Kongresu Międzynarodowej Unii Astronomicznej — prof. **Józef Smak** w Polsce zbierze się na obradach około 3 tysięcy uczonych z całego świata. Kongres ten będzie obradować w Warszawie, Toruniu i Krakowie w dniach 4—12 września 1973 r. Niemal równocześnie zbierze się w Polsce kongres Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki, który również przebiegać będzie pod znakiem rocznicy kopernikańskiej. Będzie to więc rocznica o wielkim znaczeniu polityczno-prestizżowym, do której przygotowania aktywizują polskie środowiska naukowe w celu przedstawienia międzynarodowej opinii naukowej osiągnięć polskiej nauki.

Okolo 1000 uczonych z całego kraju przygotowuje materiały do II Kongresu Nauki Polskiej. Komitet organizacyjny działający pod przewodnictwem prof. **Włodzimierza Trzebiatowskiego**, zorganizowany jest w 70 podsekcji i 17 sekcji, które opracowują materiały dla dyscyplin i dziedzin nauki i techniki. W przygotowaniu są prognozy dla poszczególnych dziedzin nauki i techniki. Uczni przedstawiają w nich kierunki rozwoju na najbliższe 15 lat. Dwa główne cele II kongresu: opracowanie wieloletniego programu prac naukowych, określającego rozwój nauki zgodnie z tendencjami światowymi i uwzględniającego prognostyczne cele naszego kraju. Drugie zadanie: ustalenie zakresu i udziału nauki w rozwiązywaniu problemów społeczno-gospodarczych kraju w okresie najbliższych 10 lat. Przewiduje się także, iż Kongres wystąpi z własnymi inicjatywami w zakresie polityki naukowej. Problemami tymi zajmuje się już komisja polityki naukowej i programu rozwoju nauki pod przewodnictwem prof. **Jana Kaczmarka**.

W okresie przygotowań do roku nauki polskiej obserwuje się wzmoczoną aktywność środowisk naukowych. Trwają dyskusje nad problemami przeszłości, teraźniejszości i przyszłości nauki polskiej. Dokonuje się bilansu dokonań, analizuje kierunki natarcia.

Organizacja bibliotek wiejskich

Od Redakcji :

Niniejszy artykuł stanowi dalszą część materiałów wygłoszonych na konferencji dyrektorów i kierowników bibliotek województwa katowickiego w dniach 2—4 lutego 1972 (patrz nry 2/72 s. 29—33 oraz 3/72 s. 45—50).

Z referatu kol. Heleny Pykowej drukujemy tylko ten fragment, który dotyczy biblioteki gromadzkiej, gdyż mimo różnicy w czasie, wiele wówczas wygłoszonych uwag nie utraciło dziś nic ze swej aktualności.

Celowo pominięto organizację punktów bibliotecznych i biblioteki powiatowej.

Na tym artykule zamykamy druk materiałów ze wspomnianej konferencji.

Organizacja sieci bibliotek publicznych na wsi, w Polsce jest dziełem lat powojennych. W oparciu o postanowienia dekretu z roku 1946, w latach 1955—60 na terenie naszego powiatu zamknięto organizację sieci bibliotek wiejskich, odpowiadającą podziałowi administracyjnemu powiatu. Obok gromadzkich bibliotek, zgodnie z pismem okólnym dyrektora Departamentu z 1959 r. w sprawie wytycznych dotyczących dalszego rozwoju bibliotek i czytelnictwa na wsi, rozwijała się równolegle sieć punktów bibliotecznych.

Organizacja wiejskiej sieci bibliotek, oparta na zasadzie „kto prędzej i więcej”, nie była przemyślana ani pod kątem właściwej bazy ani pracownika. Niefunkcjonalne lokale, brak zaplecza na magazyny, brak czyteln, księgozbiór sztucznie podniesiony do wymaganej ilości, skonstruowany z rezerwy magazynowej biblioteki powiatowej oraz przypadkowy pracownik, na ogół zatrudniony w niepełnym wymiarze godzin — to czynniki niesprzyjające właściwej pracy bibliotek — pracy oświatowej.

Rozdrobniona, po roku 1954, sieć administracyjna doprowadziła do powstania 19 siedzib rad narodowych i takiej samej ilości biblio-

tek. Od pięciu lat obserwujemy zmiany w sieci administracyjnej, które w efekcie mają scalić rady narodowe do ilości odpowiadającej dawnej liczbie gmin to jest do 12 gromadzkich rad narodowych. Połączenia te spowodują zmianę nomenklatury placówek z „gromadzkich” na „filie gromadzkie”, lecz niczego nie zmieniają w roli biblioteki i bibliotekarza.

Na przykładzie powiatu lublinieckiego przedstawię więc koncepcję nowej organizacji sieci bibliotek na wsi.

Na 1042 km² powierzchni powiatu 758 km² przypada na tereny zamieszkałe przez ludność wiejską, tj. przez 46,492 mieszkańców, co stanowi 52,4% w stosunku do ogółu. Gęstość zaludnienia terenów miejskich — 146 mieszkańców na 1 km²; terenów wiejskich — 61 mieszkańców/km². Do roku 1985 wzrosnie ilość ludności wiejskiej do 54.616. Przyjmując jako wskaźnik organizacyjny placówki liczbę 3000 mieszkańców, powiat lubliniecki winien obecnie mieć od 15 do 16 bibliotek na wsi. Stosując ten sam wskaźnik w perspektywie roku 1985 liczba placówek winna wzrosnąć do 18. Obecnie sieć bibliotek wiejskich w naszym powiecie zamyka się liczbą 19 placówek, w tym 2 filie powstałe z byłych gromadzkich bibliotek. 14 bibliotek obsługuje środowisko poniżej 3000 mieszkańców, prowadząc równocześnie od 2—4 punktów bibliotecznych. Jedynie 5 bibliotek pracuje w gromadach, których ludność przekracza liczbę 3000, prowadząc odpowiednio większą liczbę punktów.

Stawiając problem doskonalenia organizacji sieci bibliotek wiejskich zadajemy sobie pytania: czy warto utrzymywać wszystkie biblioteki, tj. również i te, które są bibliotekami karłowatymi, nie mającymi ani warunków rozwoju, ani szans na zmianę form zatrudnienia? Czy może lepiej czekać na scalenie sieci administracyjnej i utrzymać 12 placówek przy dobrze zorganizowanych jednostkach administracyjnych, z wizją poprawy sytuacji lokalowej i sukcesywnej wymiany ryczałtów na etaty?

Te ostatnie placówki widzimy jako placówki centralne z odpowiednią bazą lokalową, pozwalającą na zorganizowanie wypożyczalni, czytelnicy magazynu rezerw.

Księgozbiór będzie tak rozbudowany, by mógł zaspokoić potrzeby całego obsługuwanego terenu, łącznie z potrzebami czytelników podległych sobie filii i punktów bibliotecznych. W bibliotece byłby zatrudniony pracownik w pełnym wymiarze godzin. Zmienia się również zadania filii bibliotecznej, która obecnie, jak wiadomo, mimo mniejszego dodatku funkcyjnego dla kierownika, spełnia takie same zadania jak biblioteka gromadzka, a bibliotekarz ma ten sam zakres obowiązków co bibliotekarz gromadzki zarówno w zakresie gromadzenia, opracowania, udostępniania zbiorów, jak i opieki nad punktami bibliotecznymi.

Biblioteka gromadzka „centralna” mogłaby się stać instytucją społeczno-kulturalną, a księgozbiór wszechstronnie rozbudowany zaspokoiłby potrzeby informacji, oświaty i rozrywki. Tutaj koncentrowałoby się życie kulturalne gromady, poszerzone o pracę oświatową taką jak: spotkania autorskie, odczyty, wyświetlanie filmów oświatowych, konkursy oraz lokalne imprezy czytelnicze. Bibliotekarz gro-

madzki musiałby mieć czas na realizację zadań oświatowych i poszerzoną pracę z książką, dlatego winien otrzymywać z biblioteki powiatowej w pełni opracowany księgozbiór łącznie z katalogiem. Do zadań jego należałoby jedynie tworzenie podręcznych katalogów, kartotek i innych materiałów niezbędnych do poradnictwa, tj. takich, których opracowanie wynikałoby nie z racji nakazu ani narzuconej akcji, lecz z potrzeb środowiska.

Magazyn stałby się zapleczem na książki aktualnie zbędne w wypożyczalni; stanowiłyby one rezerwę uzupełniającą księgozbiory tak filii bibliotecznych jak i punktów. Czytelnia spełniałaby zadania informatorium i stałaby się miejscem pracy dla coraz szerszej grupy ludzi dokształcających się ze środowisk wiejskich.

Planowane rozmieszczenie sieci bibliotek wiejskich wyżej zorganizowanych musi więc opierać się na normach metrażowych, które przewidują:

- 1) metraż odpowiadający wielkości księgozbioru w wypożyczalni — minimum 3 książek na 1 mieszkańca bezpośredniej obsługi;
- 2) pomieszczenie na magazyn rezerwowy książek uzupełniających księgozbiory sieci niżej zorganizowanych oraz na magazyn czasopism;
- 3) czytelnię na 20 miejsc z bogatym księgozbiorem podręcznym.

Ponadto należałoby dla nich przewidzieć zatrudnienie pracownika w pełnym wymiarze godzin.

Gromadzka biblioteka jako biblioteka „centralna” prowadzić będzie filie i punkty biblioteczne.

Filie biblioteczne powstałe z gromadzkich, „karłowatych” bibliotek i punktów bibliotecznych działających w miejscowościach powyżej 700 mieszkańców, miałyby ograniczone zadania. Księgozbiór służyłby tylko mieszkańcom obsługiwanej rejonu i miałby charakter tzw. „popularny”, gromadzony w ilości ograniczonej ze względu na możliwość dopożyczenia książek z gromadzkiej biblioteki, zgodnie z życzeniami czytelników. Kierownik filii byłby zwolniony z opieki nad punktami bibliotecznymi, które przejąłaby gromadzka biblioteka „centralna”.

Wydawnictwo i poligrafia

W 1970 r. na jednego mieszkańca w Polsce przypadło 3,7 egzemplarza książki, w NRD — 6,9, w ZSRR — 5,7, w Czechosłowacji — 5,1.

Dzięki podjętym krokom w 1975 r. uzyskamy w naszym kraju 6,5 egzemplarzy na jednego mieszkańca, czyli o 80 proc. więcej niż w 1970 r. Tak poważny wzrost nakładów może być zrealizowany jedynie w oparciu o nowoczesny przemysł poligraficzny. Na rekonstrukcję przemysłu poligraficznego resort uzyskał dodatkowe środki — w tym także dewizowe — na import maszyn i papieru. Ważnym elementem przyspieszenia produkcji wydawniczej jest skracanie cyklu produkcyjnego książki.

Czynnikami mającym ogromne znaczenie dla intensyfikacji i podniesienia jakości twórczości literackiej będzie nowelizacja prawa autorskiego, której zakończenie nastąpi w 1973 roku.

Księgozbiór fachowy bibliotekarza

Specyfika zawodu bibliotekarza, różnorodność zadań jakie spełnia on w codziennym kontakcie z książką i czytelnikiem, wymagają szerokiego zasobu wiedzy i umiejętności fachowych. Bibliotekarz winien być doradcą w doborze lektury i wychowawcą, winien być sprawnie działającym informatorem. Do zrealizowania tych zadań nie wystarcza już nawet (bierna) znajomość własnego księgozbioru. Ogromny postęp techniczny, który dokonuje się na naszych oczach, rozwój oświaty i nauki, ciągle zmiany, szybkość i kierunki w sztuce współczesnej oraz rozwój zainteresowań kulturalnych społeczeństwa niosą ze sobą wzrost ilościowy i jakościowy czytelnictwa. Bibliotekarz pragnąc tym czytelnictwem kierować musi stale pogłębiać wiadomości z wielu dziedzin wiedzy, doskonalić swój warsztat pracy. Dokonać tego może drogą samokształcenia.

Dla tych potrzeb bibliotekarz winien posiadać odpowiednio skompletowaną literaturę fachową, najlepiej w postaci księgozbioru podręcznego. Wyodrębniony księgozbiór fachowy stanowi warsztat pomocniczy dla pracowników filii bibliotecznych, instruktorów, organizatorów czytelnictwa oraz pracowników działu gromadzenia, opracowywania zbiorów, informacji. Skompletowanie zbioru fachowego, który stanowiłby wszechstronną pomoc w pracy nastęrcza wiele trudności, dostosowanych do specyficznych potrzeb bibliotek publicznych, przede wszystkim zaś tych o charakterze metodycznym. Gros zbioru stanowią wydawnictwa powojenne, które bądź znajdują się już w bibliotece, bądź mogą być zakupione w antykwariatach całego kraju czy tego typu instytucjach jak Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Ośrodek Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN, Biblioteka Narodowa. Niektóre z tych wydawnictw są już częściowo zdeaktualizowane, pewne rozdziały wymagają uzupełnień i poprawek, o czym winniśmy pamiętać korzystając z nich. Ze względu jednak na to, że stanowią one najczęściej opracowania o charakterze syntetycznym, posiadanie ich w księgozbiorze fachowym jest nieodzowne.

Warunkiem funkcjonalności księgozbioru fachowego jest jego płynność; pozycje mniej potrzebne winne być z niego usuwane, a na ich miejsce należy włączać wydawnictwa nowe, aktualne.

Zawartość treściowa zbioru winna być uzależniona od rodzaju pracy wykonywanej przez bibliotekarza; niektóre dziedziny wiedzy fachowej będą w niej szerzej reprezentowane, inne skromniej. Różne są bowiem obowiązki pracownika działu informacji np. instruktora. Ta ogólna zasada

nie może jednak krępować indywidualnych zainteresowań bibliotekarza, także tych wykraczających poza ramy bibliotekarstwa.

W filii bibliotecznej lub bibliotece gromadzkiej najważniejsze będą pozycje z zakresu techniki bibliotecznej, metodyki pracy z czytelnikiem oraz form udostępniania zbiorów. Wobec tego księgozbiór fachowy takiej placówki powinien zawierać książki z zakresu ewidencji księgozbioru, opracowywania książek, katalogów różnego typu, statystyki i sprawozdawczości bibliotecznej, rozmieszczenia i konserwacji księgozbioru, służby informacyjnej. Obok tego winno znaleźć się w nim piśmiennictwo dotyczące czytelnictwa, głównie dzieci i młodzieży łącznie z problemami literatury dla dzieci i młodzieży. Koniecznym jest także posiadanie pomocy metodycznych i dokumentacyjnych, otrzymywanych z biblioteki rodzimej i innych bibliotek, materiałów okolicznościowych opracowywanych z okazji rocznic i obchodów, a także informatorów istniejących w zasięgu działalności biblioteki. Publikacje omawiające sposoby urządzania wystaw, przeprowadzania spotkań autorskich oraz wydawnictwa z konkretnymi formami pracy z czytelnikiem. Księgozbiór ten powinien być wzbogacony o czasopisma fachowe, umożliwiające bieżącą orientację w zagadnieniach bibliotekarskich: Bibliotekarz, Poradnik Bibliotekarza, Pomagamy sobie w pracy, (jest tylko sprawa do uzgodnienia, jak długo i ile roczników należy przechowywać, biorąc pod uwagę i warunki lokalowe i rzeczywiste możliwości wykorzystania prasy fachowej z lat ubiegłych), oraz najczęściej używane bibliografie jak: Nowe Książki, Literatura Piękna, Książki dla Bibliotek, poradniki bibliograficzne i zestawy własne lub otrzymywane z innych bibliotek. W księgozbiorze tym nie muszą znaleźć się pozycje, w pewnym zakresie dotyczące historii bibliotek, drukarstwa, książki itp., bowiem winne one być w księgozbiorze popularnonaukowym udostępnianym czytelnikowi. Dzięki temu bibliotekarz w razie potrzeby może z nich także korzystać.

Podobnie będą się kształtowały księgozbiory fachowe działów gromadzenia, opracowania, informacyjno-bibliograficznego. Zawsze podstawą będzie literatura związana ściśle z wykonywaną przez bibliotekarza pracą. Prócz tego wydawnictwa typu informacyjnego, encyklopedie ogólne i specjalne, bibliografie, słowniki językowe, chronologie wydarzeń, informatory o uczelniach bibliotekach, spisy lektur — w zależności od potrzeb działu.

Najlepiej zaopatrzonego powinien być księgozbiór pracowni metodycznej, z którego korzystają wszyscy pracownicy biblioteki. Część tego księgozbioru będzie miała charakter ogólnoinformacyjny, obejmując słowniki, encyklopedie, różnego typu informatory, druki o wartości przemijającej, materiały związane z wydarzeniami, akcjami społeczno-politycznymi oraz literaturę dotyczącą organizacji i techniki pracy umysłowej. Podstawę jednak będzie stanowiła bogato reprezentowana literatura z zakresu bibliotekarstwa. A więc wydawnictwa dotyczące dokumentacji i informacji naukowej, historia książki, pisma, drukarstwa, ilustracji, księgarstwa. Podstawowe bibliografie oraz podręczniki z metodyki i teorii bibliografii. Pozycje na temat współczesnych zadań bibliotek, budownictwa bibliotecznego, organizacji bibliotek, techniki i metod pracy, służby informacyjnej — nie tylko bibliotek publicznych ale także bibliotek innych typów, np. szkolnych, fachowych, szkół wyższych itp. Obok tego wydawnictwa z zakresu pracy z czytelnikiem, głównie w zakresie pracy z dziećmi i czytelnictwa. A także katalog przeźroczy, Filmosu i publikacji na temat służby audiowizualnej. Do księgozbioru fachowego należą też wydawnictwa własne biblioteki: sprawozdania roczne, informatory lokalne, opracowania dotyczące regionu. Gromadzenie i wykorzystanie tych materiałów poszerzy bazę informacyjną biblioteki.

W szerszym zakresie powinny być gromadzone czasopisma fachowe ogólne i lokalne. Obok Poradnika i Bibliotekarza, Przegląd Biblioteczny,

Roczniki: Biblioteczne, Studia o książce, Roczniki Biblioteki Narodowej i inne, a także prasa literacka, telewizyjna. Księgozbiór ten powinien posiadać niektóre wydawnictwa w kilku egzemplarzach, w zależności od potrzeb instruktorów i innych pracowników biblioteki; powinien zawierać nawet te pozycje, którymi instruktor w swojej pracy specjalnie się interesuje, nawet jeśli wykraczają one poza zakres bibliotekarstwa.

Księgozbiór fachowy powinien być tak prowadzony, uzupełniany i aktualizowany pod kątem potrzeb przede wszystkim instruktorów, aby rzeczywiście stanowił podstawę ich warsztatu pracy.

Zainteresowanych uzupełnianiem księgozbioru fachowego odsyłam do opracowanej przez Bibliotekę Wojewódzką, a będącej w posiadaniu wszystkich bibliotek — „Bibliografii książek z zakresu bibliotekarstwa i nauki o książce za lata 1966—1972” oraz publikacji: Księgozbiór podręczny Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej. Wyd. 2 zmien. i uzup. W-wa 1970. Cz. II: Księgozbiór podręczny bibliotekarza.

Maria Deblessem

WiMBP — Opole

O kołach zainteresowań przy bibliotekach: za i przeciw

Przypominam sobie niektóre wypowiedzi bibliotekarzy, zabierających głos w dyskusji toczącej się podczas obrad centralnej konferencji dyrektorów POKKB w 1969 r. na Górze św. Anny, a dotyczącej metodyki pracy z czytelnikiem. Przeróżne padały tam stwierdzenia na temat funkcji oświatowo-wychowawczej bibliotek oraz organizowanych przez nie imprez kulturalno-oświatowych. Jedną, szczególnie minorową, utkwiała mi głęboko w pamięci, ze względu na jej kontrowersyjność. Brzmiała mniej więcej tak: „wszelkie zespoły czytelnicze i koła zainteresowań — to twory sztucznie podtrzymywane w bibliotekach”.

Autorytatywne wypowiedzi zawsze budzą we mnie sprzeciw i skłaniają do refleksji. Postanowiłam więc zweryfikować problem i bliżej przyjrzeć się pracy kół zainteresowań przy bibliotekach woj. opolskiego. Ponieważ terminologia dotycząca tego typu zespołów nie jest ustalona w praktyce, nazwa nie jest zatem sprawą najistotniejszą. Pod nazwą koła zainteresowań kryją się bowiem nieraz: koła wspólnego czytania, dyskusyjne, eksperymentujące, samokształceniowe itp.

Nie można powiedzieć, aby w przypadku opolskich bibliotek powstały one jak przysłowiowe „grzyby po deszczu” i cieszyły się zbyt długim życiem. Na ich zorganizowanie i żywot nie ma ani recepty ani administracyjnej sankcji. Rodzi je często potrzeba chwili i wtedy garstka zapaleńców, ludzi dobrej woli wyraża chęć zorganizowania czegoś w rodzaju zespołu interesującego się twórczością określonego pisarza, czy nawet grupy pisarzy, a praca ta osiąga zwykle swój punkt kulminacyjny np. w uzyskaniu pierwszeństwa w konkursie czytelniczym, recytatorskim. Zdarza się

też, że uczestnicy koła zainteresowań po zakończeniu jednej pracy uwieńczonej laurem pragną dalej prowadzić wspólną działalność, czy to na temat pokrewny, czy całkiem nowy, wówczas koło to często przekształca się w zespół samokształceniowy, nawet jeśli formalnie inaczej się nazywa. Obserwuje się na przestrzeni lat, że koła tak jak powstają samorzutnie, tak też i giną śmiercią naturalną. Nikt ich sztucznie nie podtrzymuje, bo niby w imię czego?, dla jakich „wyższych celów”, dla statystyki? Nonsense!

W woj. opolskim w ubiegłym roku działały powstałe bądź to z inicjatywy bibliotekarzy, bądź aktywnych działaczy kulturalno-oświatowych poszczególnych środowisk — grupy i koła o różnorodnych zainteresowaniach. Były to Koła Miłośników Literatury Społeczno-Politycznej przy MBP w Brzegu i GBP w Bodzanowie pow. Nysa, Kluby Dyskusyjne Literatury Społeczno-Politycznej w 3-ch bibliotekach gromadzkich pow. opolskiego, Koło Miłośników Literatury Współczesnej w Komprachcicach pow. Opole, Literacki Klub Dyskusyjny przy MBP w Raciborzu i Młodzieżowe Kółko Literackie przy PiMBP w Namysłowie.

Niektóre spośród wymienionych mogły poszczycić się rzetelną, systematyczną pracą i aktywnością uczestników. Inne znów wykazały większą żywotność z okazji np. dekadą książki społeczno-politycznej, czy konkursów czytelniczych „Złoty i Srebrny Kłosa”, „Bliziej Książki Współczesnej” itp.

Osobny rozdział, jeśli chodzi o koła zainteresowań w naszym województwie, stanowią Koła Miłośników Teatru Telewizji istniejące zarówno przy GBP jak i MBP, PiMBP w powiatach: Brzeg, Olesno, Prudnik, Krapkowice.

O nich przede wszystkim chciałabym napisać, jako że charakter ich pracy wydaje mi się najsensowniejszy dla celów kształcących w powiązaniu z literaturą. Słyszysz się, co prawda sceptyczne głosy, jakoby „oglądanie” programów telewizyjnych i praca w oparciu o telewizję, w ogóle nie była właściwą formą działalności biblioteki. Zgoda! w wypadku, gdy chodzi tylko o rozrywkę i wiążące się z nią doznania, wrażenia i emocje.

Jestem przeciwna takiej formie pracy prowadzonej przez bibliotekę, jak przeciwna jestem każdej łatwiznie.

Natomiast akceptuję każdą formę pracy kulturalno-oświatowej, która będzie oparta o literaturę, i która będzie prowadziła do książki. Obojętny natomiast powinien być fakt, która instytucja powołana jest do prowadzenia tego typu form życia zbiorowego w postaci np. klubu, koła zainteresowań czy zespołu. Wszystko zależy od warunków, środowiska, inwencji i zapалу organizatorów, życia kulturalnego.

Mogą zatem działać, one przy bibliotekach, mogą równie dobrze istnieć przy domach kultury i innych ośrodkach. Ważne, aby rzeczywiście działały.

Jak wykazują doświadczenia, każda audycja telewizyjna, a szczególnie Teatr Telewizji może stać się impulsem do bardziej pogłębionych form pracy oświatowej i artystycznej pod warunkiem, że praca w zespole będzie systematyczna, skuteczna i przekonująca.

Przykładem właśnie takiej dobrej roboty może być Koło Miłośników Teatru Telewizji przy PiMBP w Oleśnie skupiające 20 stałych członków rekrutujących się przeważnie z miejscowej inteligencji. Powstało ono w 1971 r. z inicjatywy kierownika tej placówki, mgr Teresy Dąbrowskiej, która równocześnie z ramienia TWP prowadzi podobne koła przy bibliotekach gromadzkich w Bodzanowie, Radfowie, Pawłowicach i Zębowicach.

Kołem Miłośników Teatru TV w Oleśnie kieruje od strony merytorycznej mgr Kopeček, zasłużony pedagog, który najczęściej przygotowuje i prowadzi dyskusje o sztukach TV oglądanych bądź to w domu, bądź w bibliotece. Plan pracy zespołu jest tak pomyślany, żeby uczestnicy byli odpowiednio przygotowani do odbioru sztuki, żeby wiedzieli co będą oglądali i pod jakim kątem należy patrzeć na przedstawioną problematykę.

Natomiast dyskusje prowadzone po spektaklach pomagają uczestnikom lepiej zrozumieć sztukę i wyciągnąć właściwe wnioski. Praca w zespole nie ogranicza się do dyskusowania o grze aktorskiej i reżyserii. Postawiono tutaj przede wszystkim na analizę treści, a więc na literaturę. Zasadą jest, że wszyscy uczestnicy przygotowują się do dyskusji. Przed obejrzeniem spektaklu sięgają po recenzje teatralne zamieszczone na łamach czasopism kulturalno-oświatowych, utwory danego dramaturga, korzystają też z publikacji zapoznających z historią kultury, literatury oraz z książek, na podstawie których np. opracowywano scenariusze wystawianych sztuk. Nierzadko uczestnicy kół dzięki inspirującej roli Teatru Telewizji poszukują w miejscowej bibliotece różnych opracowań z dziedziny krytyki teatralnej i biografii ludzi teatru.

Wspaniała i kształcąca to praca oświatowa, jakże często inspirująca do czytania literatury, wyrabiająca wśród członków zespołu nawyk systematyczności, ustawicznego pogłębiania indywidualnych zainteresowań. Na oleńskim przykładzie stwierdzić można, że wiele osób, które przychodzą na dyskusje o audycjach TV częściej korzysta z biblioteki, a zatem dla bibliotekarzy jest to tym samym jeszcze jedna okazja szerszej propagandy książki w ogóle.

A to istotna sprawa! W stosunkowo krótkim czasie Koło Miłośników Teatru Telewizji przy PiMBP w Oleśnie zorganizowało szereg ciekawych dyskusji. Wymienić dla przykładu tytuły niektórych spektakli telewizyjnych: A. Czechowa — „Wujaszek Wania”, G.B. Shawa „Kandyd”, St. Wyspiańskiego „Wesele”, J. Szaniawskiego — „Dwa Teatry”, „Most”, Anatola France'a — „Gospoda pod królową Gesią Nóżką”, T. Capote'a — „Śniadanie u Tiffany'ego”, Max Frischa — „Biografia” („Homo Faber”), T. Ritnera — „Głupi Jakub”. Nie na tym jednak koniec. Praca zespołu nie ogranicza się bowiem do oglądania sztuk w Teatrze Telewizji. Uczestnicy Kół wyjeżdżają w miarę możliwości do Teatru Wielkiego w Warszawie; oraz bywają na przedstawieniach P.T.Z.O. jak też na spektaklach innych teatrów goszczących na Opolszczyźnie. Za tak prowadzoną pracę oświatowo-wychowawczą, za takim kółem zainteresowań jak oleśkie opowiadał się bez zastrzeżeń. Oby ich przy bibliotekach było coraz więcej!

Oleśno, co prawda, nie jest jedynym przykładem dobrej roboty ludzi „dobrej woli”. Podobnych kół czy — mówiąc ściśle Klubów Miłośników Teatru Telewizji jest więcej, m.in. działające w ramach Uniwersytetu Powszechnego przy Miejskiej Bibliotece Publicznej w Gorzowie Śląskim pow. Oleśno, założony w 1971 r. a mający na swoim koncie szereg ciekawych wieczorów dyskusyjnych, oraz wyjazdów na przedstawienia PTZO i Teatru Łódzkiego.

Ciekawym rozdziałem pracy oświatowej może poszczycić się też Koło Klubu Miłośników Teatru przy Miejskiej Bibliotece Publicznej w Brzegu działające w epareciu o statut organizacyjny Związku Teatrów Amatorskich.

Zasadniczy cel działalności KMT jest wyraźnie określony przez statut i sprowadza się do:

- a) popularyzacji teatru w swoim środowisku i zdobywania dla teatru świadomego widza,
- b) upowszechnienia wiedzy o teatrze, jego historii oraz funkcji współczesnej,
- c) zapoznawania z wartościowymi pozycjami dramaturgii polskiej i obcej,
- d) prowadzenia działalności wewnętrznej w kole opartej o zasady samokształcenia.

Kółem Klubu Miłośników Teatru przy MBP w Brzegu, liczącym 15 osób, a skupiającym w swoim szeregu głównie inteligencję, kieruje polonista mgr Zbigniew Bąk. Zespół ten ma już, pewne tradycje, wyrósł bowiem z byłego Klubu Literackiego i Teatryku Poezji, mającego na swoim koncie szereg

niezapomnianych wieczorów poetycko-muzycznych, dyskusji literackich, laurów w licznych konkursach recytatorskich itp. Działła zatem na nieco innych zasadach niż nowopowstające. Członkowie brzeskiego KKMT pracują w oparciu o „Informator o spektaklach telewizyjnych” wprowadzający w cpoکہ i podający problemy do dyskusji. Z publikacji tej uczestnicy zespołu korzystają zarówno przed, jak i po obejrzeniu przedstawień teatralnych. Pomaga to im w przygotowaniach do burzliwych i jakże kształcących dyskusji. A bywają tam takie! Bogata jest także dokumentacja pracy tego Zespołu, za którą się również opowiadam. Żeby się przekonać o pożytecznej w sensie bibliotekarskim tej pracy — wystarczy wejść między półki i przyjrzeć się wykorzystaniu literatury zarówno pięknej jak i popularnonaukowej. Mamy jednak i inne przykłady z terenu naszego województwa, kiedy audycje telewizyjne nie są ani impulsem do bardziej pogłębionej pracy oświatowej, ani artystycznej w innej placówce kulturalno-oświatowej.

Odwiedziłam kilka bibliotek gromadzkich w powiecie prudnickim, przy których istnieją zespoły Miłośników Teatru działające w oparciu o założenia programowe Ogólnopolskiego Konkursu „Blżej Teatru”.

Zespoły te powstały najczęściej z inicjatywy kierowników bibliotek gromadzkich i pod ich kierownictwem pracują. Rzecz byłaby godna uwagi, gdyby nie paradoksalna sytuacja: bibliotekarze, z którymi rozmawiałam, przeważnie nie znają narzędzi swojej pracy. Mają informować, doradzać, upowszechniać wiedzę o teatrze i literaturze w ogóle. I upowszechniają... nie znając książek. Czy taka robota może być skuteczna i przekonująca?

Nie chcę przekreślać na pewno żmudnej pracy tych bibliotekarek bo jak wynika z ich dokumentacji włożyły „kawał serca”, poświęciły moc czasu i straciły wiele energii po to, żeby wystawić kilka sztuk teatralnych w ich wsi, żeby zainteresować teatrem młodzież i dorosłych, wyjechać wspólnie do zawodowego teatru czy operetki, oglądać spektakle Teatru Telewizji, a potem o nich porozmawiać.

Wszystko byłoby dobrze, gdyby w pracy zespołu wykorzystano prasę społeczno-kulturalną i literacką, gdyby od czasu do czasu bibliotekarz sięgnął sam, a potem wskazał uczestnikom zespołu opracowania z historii literatury, kultury i teatru.

Gdy pytałam bibliotekarzy powiatu prudnickiego, jak wygląda „praca nad egzemplarzem” wybranej przez zespół sztuki — odpowiedzi sprowadzały się do stwierdzenia „ano wspólnie czytamy”.

A gdzie szczegółowa analiza sztuki, która winna być długą serią ożywionych rozmów, pytań i odpowiedzi, żarliwych dyskusji, a nawet zażartych sporów? Gdzie analiza tła historycznego, społecznego i obyczajowego, na którym rozgrywa się akcja sztuki, a także takich elementów jak: myśl przewodnia, atmosfera, klimat moralny, realia sztuki, charaktery poszczególnych postaci scenicznych, itp., itd.?

Taka praca jest niezbędna dla wzbogacenia kultury i wiedzy literackiej całego zespołu przy okazji wystawianej sztuki. Wydaje mi się, że jeśli już istnieją takie zespoły teatralne przy bibliotekach, to wymagają one starannejszej opieki instruktażowo-metodycznej zarówno ze strony Powiatowej i Miejskiej Biblioteki jak i Powiatowej Poradni Kulturalno-Oświatowej, żeby w przyszłości nie było nieporozumień tego typu, że bibliotekarz zamiast być dobrym przewodnikiem, informatorem, doradcą czytelników, staje się kiepskim „artystą”.

Bibliotekarzom prowadzącym zespoły zainteresowań teatrem przypominam przy okazji, że pomocnym w ich pracy może być: Poradnik bibliograficzny „Blżej Teatru” opracowany przez W. J. Wyszomierską i wydany przez WiMBP w Opolu, w 1967 r. Sądzę, że ten artykuł pobudzi do dyskusji i wypowiedzi nie tylko bibliotekarzy na łamach naszego kwartalnika. Czekamy.

...Książka nim zniknie z powierzchni ziemi — jak to przepowiadał mój przyjaciel, zanim zniknie jej potrzeba w „nowym wspaniałym świecie” — zawsze ma jednakowe przeznaczenie i jednakowe działania.

Jej losem jest pomnażanie świadomości czytelnika „rozszerzanie jego horyzontów, rozszerzanie zasięgu jego poznania życiowego czy artystycznego. Wiązanie go w ten czy inny sposób z życiem”.

J. Iwaszkiewicz

Rola księgozbioru fachowego w kształceniu i samokształceniu

Książka jest podstawowym źródłem wiedzy, umożliwia kształcenie się przez całe życie. Na kształcenie nigdy nie jest za późno. Naukowe uzasadnienie znajdziemy u Thorndike'a, u którego czytamy: „na ogół nikt nie powinien powstrzymywać się od podejmowania wysiłku uczenia się czegokolwiek z powodu przekonania lub obawy, że jest za stary na to, aby się mógł czegoś nauczyć. Jeśli ktoś dorosły nie może się czegoś nauczyć, to bardzo rzadko jest to skutkiem samego wieku. Rzeczywista przyczyna jest zazwyczaj inna”.

Rozmiary współczesnej nauki powodują, że szkoła, uniwersytet daje tylko podstawy wiedzy w określonych kierunkach, kto chce być prawdziwym fachowcem w swej specjalności po ukończeniu formalnych studiów szkolnych musi kształcić się dalej. Ciągłe zdobywa nową wiedzę każdy, kto pragnie sprostać w pełni zadaniom, jakie stawia przed nim jego praca zawodowa i życie.

Niezmiernie szybki postęp nauki i techniki powoduje w krótkim czasie nieaktualność wielu sądów, doświadczeń teorii. Podobnie szybkie zmiany dokonują się w życiu społecznym, politycznym i kulturalnym.

Aby się o tym przekonać, wystarczy porównać mapy polityczne Afryki na przestrzeni ostatnich pięciu lat.

Dojrzała psychika człowieka znajduje się w ciągłym rozwoju i wymaga świadomego kształtowania.

Ludzie dorośli podejmują kształcenie, aby polepszyć swoje kwalifikacje, sprostać wymaganiom stawianym przez zajmowane stanowisko, zdobyć uznanie i szacunek ze strony środowiska, wyjaśnić nurtujące problemy, lepiej zrozumieć otaczający świat.

Motywy uczenia jest niekiedy polcenie lub nacisk administracyjny zakładu pracy. Jednak nakaz pożądane efekty daje bardzo rzadko. Dzięki zdobywanemu wykształceniu człowiek lepiej i łatwiej dostosowuje się do warunków życia, a wyrównując braki eliminuje poczucie niższości w stosunku do osób nie mających tych braków.

Obserwacja przedmiotów i zjawisk, obcowanie z ludźmi, praca i wszelka działalność wyposaża jednostkę ludzką w swoistą wiedzę, którą nazywamy doświadczeniem.

Doświadczenie jest podstawą dla zrozumienia wielu związków przyczynowych oraz ułatwia przewidywanie skutków.

Postulat „kształcenie przez całe życie” jest możliwy do zrealizowania jedynie poprzez samokształcenie.

„Samokształcenie polega na samodzielnym, poddanym autokontroli realizowaniu w sobie jakiegoś mniej lub bardziej uświadomionego wzoru osobowości” (Fr. Urbańczyk — Dydaktyka dorosłych). Nie każdy człowiek potrafi uprawiać samokształcenie.

Pierwsze próby samokształcenia pojawiają się w czytaniu książek i artykułów popularnonaukowych i są inspirowane raczej ciekawością a nie wytkniętym sobie celem. Przejście przez pierwszy etap samodzielnego wysiłku, przekonanie się, że można z powodzeniem studiować książkę naukową, pozwala nabrać zaufania do siebie i podejmowania dalszych prób w samokształceniu.

Najwłaściwszą metodą w pokonywaniu trudności jest konfrontacja własnej pracy z pracą innych. Zadaniem oświatowej działalności biblioteki jest wdrażanie ludzi dorosłych do samodzielnej pracy umysłowej.

Organizacja pracy bibliotekarza winna umożliwiać i ułatwiać samokształcenie.

Wokół samokształcenia wytwarzajmy jaknajbardziej sprzyjającą atmosferę społeczną. Odczucie potrzeby i chęć pracy nad sobą jest momentem bodaj najważniejszym i pozostaje w oparciu o różne bodźce, inne dla każdego człowieka. Właściwym momentem do systematycznej pracy nad sobą dla bibliotekarzy Miejskiej Biblioteki Publicznej w Mysłowicach był listopad 1971 r.

Wymagamy od czytelników czynnego uczestnictwa w życiu kulturalnym. Zżyjemy się na nieporadne dyskusje czytelnicze odbywające się w naszych placówkach. A co czynimy sami? Krzywe zwierciadło pokazało, że stosujemy podwójne kryteria, inne dla czytelników i inne wygodniejsze dla siebie, łatwo usprawiedliwiając własną niewiedzę.

Aby zmienić ten stan, plan szkoleń na bieżący rok opracowany został w dwóch formach. Podstawowa - samokształcenie i druga doskonalenie zawodowe poprzez system swobodnego kształcenia. Jak wykorzystano motyw i doświadczenie zawodowe w ustaleniu problemów do samokształcenia.

Postawiono przed bibliotekarzem następujące pytanie:

Odpowiedz jakie zagadnienia ze swej pracy zawodowej chcesz pogłębić? Kieruj się przy wyborze tym, że:

- 1) to co cię najbardziej interesuje, uzyskujesz najlepsze efekty, lub
- 2) masz największe trudności (nie znasz powodu trudności, masz zbyt mało doświadczenia, brak wiedzy).

Nim podejmiesz decyzję przemyśl. Jeśli potrzebna jest Ci rozmowa przed wyborem tematu przeprowadź ją z instruktorem lub kierownikiem. Podejmij decyzję taką, aby przyniosła Ci zadowolenie.

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi stwierdzono, że: pięciu bibliotekarzom największe trudności sprawia popularyzacja literatury popularno-

naukowej, czterech chce pogłębić wiadomości i umiejętności w zakresie form pracy z młodzieżą, dwóch podjęło temat — rola biblioteki w środowisku, dwóch — rola przewodnika w samokształceniu, jeden pracownik nie został objęty samokształceniem, gdyż jest dopiero przysposabiany do zawodu.

Do każdego tematu sporządzono zestawy literatury zachowując stopień trudności.

W doborze literatury uwzględniono nie tylko posiadany księgozbiór, lecz pozycje znajdujące się w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Katowicach, czasopisma i odwiedziny w wybranych placówkach nie tylko sieci bibliotek powszechnych. Przy sporządzaniu tematycznych zestawów literatury przekonano się, jak bardzo potrzebne są w księgozbiórze fachowym wybrane pozycje z pedagogiki, psychologii i socjologii.

W samokształceniu tempo pracy regulowane jest według własnych możliwości, stąd czas opanowania konkretnych pozycji ustalają sami bibliotekarze. Po przyswojeniu wybranego materiału przeprowadzane są rozmowy, bądź też stopień przyswojenia materiału sprawdza sam zainteresowany w oparciu o przygotowane pomoce metodyczne. Znaczenie przykładowo można scharakteryzować na podstawie zestawu przeźroczy pt. „Magia cyfr” traktującego o klasyfikacji dziesiętnej. Część pierwsza zestawu zawiera podstawowe wiadomości z klasyfikacji, część druga pomyślana jest jako ćwiczenie. Do części ćwiczeniowej przygotowano kartę odpowiedzi. Po rozwiązaniu zadań bibliotekarz sprawdza ich poprawność z kartą odpowiedzi. Przeźrocza do ćwiczeń są wymienne, zestawione tak, aby przeprowadzający po raz drugi ćwiczenie nie rozwiązywał tych samych problemów. Po okresie prób i błędów należy opracować plan samokształcenia. Tematy najlepiej określać na cały rok, dobrać odpowiednią literaturę i pomoce. Podzielić materiał na określone jednostki pracy, które powinny być realizowane w określonym czasie.

Jeśli praca nie jest wykonana w wyznaczonym terminie lub wykonana inaczej — weryfikować przyczyny. Plan opatrzyć w uwagi — jak przyswajać materiał do czego należy jeszcze sięgnąć, z czym porównać. Co bezwzględnie wypróbować w swej pracy.

Drugą formą szkoleń, jak już wspomniano, jest doskonalenie zawodowe poprzez system swobodnego kształcenia. Dobór tematów oparty został o plan pracy biblioteki. Bibliotekarze z zagadnieniami zapoznają się poprzez wykład, film i dyskusję. Do dyskusji przygotowują się w oparciu o zaleconą przez specjalistę referenta — literaturę.

Ten system nie umożliwia dogłębnego poznania tematu w przeciwieństwie do poprzedniego. Jego zadaniem jest zaciekawić problem, wzbudzić wątpliwości lub rozwiązać, pomóc zainteresowanym.

Doskonalenie zawodowe poprzez system swobodnego kształcenia realizuje Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Katowicach, która tematykę i formę dostosowuje do potrzeb bibliotekarzy pełniących odpowiednie funkcje zawodowe. W 1971 roku Wojewódzka Biblioteka Publiczna określiła organizację doskonalenia zawodowego. Dostarczyła wszystkim placówkom bibliotecznym stopnia podstawowego roczny plan szkoleń na 1972 rok.

Umożliwiła tym sposobem włączenie tematyki szkoleń do planów pracy poszczególnych osób w bibliotekach miejskich i powiatowych. Termin szkolenia nie może być zaskoczeniem. Ostatnie dni przed szkoleniem powinny być już tylko rekapitulacją posiadanych wiadomości i umiejętności.

Czy nad wszystkimi zagadnieniami trzeba pracować jednakowo. Dyskusyjnie odpowiadam — Nie. Z planu trzeba wybierać zagadnienia, które nas najbardziej interesują, lub są szczególnie potrzebne w pracy.

Trzeba nad nimi jednak pracować tak, aby na szkoleniu skonfrontować własne spostrzeżenia lub poddać pod dyskusję problem będący przedmiotem własnych przemyśleń. Jedną z naczelnych tez powinno być: chcę i umiem pytać specjalistów, którzy są proszeni do realizacji poszczególnych tematów.

Najbardziej krańcowo ocenione zostały przez bibliotekarzy szkolenia jednodniowe w większości organizowane w placówkach terenowych. Czy warto jechać na dwie godziny efektywnych zajęć — przeznaczając na to cały dzień?

Temat szkolenia mówi tylko o tym, co jest najbardziej charakterystyczne dla danej placówki. Każdą placówkę cechuje mnogość problemów. Placówki jednolite są tylko z funkcji ale różne w swej działalności. Pamiętając o tym nie będziemy mieli pustych godzin.

Do Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej kieruję postulat, aby roczne plany szkoleń przychodziły najpóźniej na początku grudnia i stanowiły integralną część zadań biblioteki terenowej, aby jednostkowe plany szkoleń były opatrzone pełnym wykazem lektur, przy wyborze miejsca szkolenia uwzględniano ruchliwość społeczną, zagadnienia zawodowe realizować przede wszystkim poprzez własną kadre, którą cechuje duża wiedza i doświadczenie, zagadnienia poza zawodowe były przedstawiane przez specjalistów.

Temat powyższy był jednym z punktów seminarium instruktorów. Uczestnicy dyskusji stwierdzili, że najlepszą formą wymiany myśli jest dyskusja w zespole. Żałować tylko należy, że nie ustalono, co trzeba, aby do dyskusji się przygotować, a dyskutować można tylko nad czymś znanym. Podtrzymuję twierdzenie, że systematyczna praca indywidualna z bibliotekarzem choć trudna jest najskuteczniejszą metodą podnoszenia go na coraz to wyższy poziom zawodowy. Najpierw praca indywidualna a potem dopiero dyskusja w zespole. Przed elementem musu nie ma się co wzbraniać, gdyż jest on integralną częścią każdego działania. Tworzenie problemu zalecać, czy nie zalecać pozycje do przeczytania jest paradoksem — bo czyż nie wymagamy od bibliotekarzy przygotowania się do wypożyczeń? Nie odsyłamy czytelników do bibliografii zalecającej? Nie kierujemy czytelnictwem?

Temat opracowano w oparciu o:

1. Literatura:

- Iwaszkiewicz J. — **Gawęda o książkach i czytelnikach.** W-wa 1959.
Myslakowski Z. — **Kształcenie i doświadczenie.** W-wa 1961.
Radlińska H. — **Oświata dorosłych.**
Radlińska H. — **Książka wśród ludzi.**
Słoniewska H. — **Analiza zainteresowania** Poznań 1959.
Suchodolski B. — (red.). **Zarys pedagogiki** wyd. 2 W-wa 1962.
Wojciechowski K. (red.) — **Pedagogika dorosłych** W-wa 1962.
Urbańczyk Fr. — **Dydaktyka dorosłych** Wrocław 1965.
- 2. Doświadczenia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Mysłowicach.**
3. Wypowiedzi bibliotekarzy z różnych placówek woj. katowickiego.

CENA ISTNIENIA

MONTAŻ POETYCKI POŚWIĘCONY 50 ROCZNICY POWSTANIA ZWIĄZKU SOCJALISTYCZNYCH REPUBLIK RADZIECKICH.

Autorzy tekstów poetyckich:

Woźniesiński, Holub, Majakowski, Bezimiński, Nagnibida, Kirsanow,
Drunina, Orłow, Dunin, Słucki, Jewtuszenko.

Montaż poetycki pt. „Cena istnienia” poświęcony jest 50 rocznicy powstania Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Montaż podzielony jest na cztery sekwencje: **okres rewolucji, odbudowa kraju i powstanie ustroju socjalistycznego, wojna z hitlerowskim okupantem i okres po II wojnie światowej aż do współczesności.**

W celu zróżnicowania poszczególnych sekwencji poza ruchem scenicznym, zmianom elementów dekoracji oraz muzyką — proponujemy część rewolucyjną i wojenną poprowadzić w tonie raczej skupionym, komentującym wypadki. Natomiast część poświęconą budowaniu kraju radzimy poprowadzić bardzo żywiołowo, ekspresyjnie z żywym ruchem scenicznym.

Montaż może być wykonywany w każdych warunkach bez środków teatralnych tzn. kurtyny, bez operowania reflektorami. Szczególną uwagę należy zwrócić na interpretację tekstów, na jego rytmy i zmiany nastrojów poetyckich.

Podkład muzyczny może być całkowicie współczesny. Mogą to być melodie Bułata Okudźawy, grane na dowolnym instrumencie. Nie polecamy jako podkładu muzycznego — muzyki nagranej na taśmie magnetofonowej — tak popularnej w teatrach poezji. Należy pamiętać, że podczas recytacji muzyka powinna być bardzo cicha, nie zagłuszająca tekstu, oddająca klimat mówionego utworu. Wszystkie czynności sceniczne mogą być wyraźnie zsynchronizowane z rytmem muzyki. Polecając realizatorom współczesny podkład muzyczny mamy na myśli łatwiejszy odbiór wierszy przez słuchaczy i być może staną się one bliższe młodym wykonawcom. Poza tym utwory Odkudźawy są ściśle związane z historią ZSRR.

Elementami dekoracji mogą być trzy periakty tzn. trójścienne graniastostupy, których każda ściana przedstawia inny obraz graficzny.

Poszczególne ściany periaktów będą się zmieniały w zależności od tematu sekwencji montażu. Na jednej ze ścian periaktu można ponaklejać plakaty współczesne związane z okresem rewolucji, na drugiej ścianie mogą być plakaty symbolizujące budowę: pogodnie w nastroju i barwie. Na ścianie trzeciej mogą być plakaty z okresu II wojny światowej. Proponujemy zastosować na wszystkie ściany periaktów plakaty z filmów radzieckich, którymi zapewne dysponują miejscowe kina. W pierwszej sekwencji ściana

każdego z periaktów przedstawia plakaty z okresu rewolucji. Po wstępie muzycznym trwającym około 2 minut — wchodzi recytatorzy ze wszystkich stron sceny: zza kulis oraz periaktów i ustawiają się w grupę na środku.

Wszyscy:

*Myśmy z rubryki —
„Ludzie prości”
I w historiach
Nas nazywają
Zwyczajnie, choć podniosłe —
— Lud.*

Recytator I

*Jeśli wojna —
Myśmy mali — ogromni
Gdy padniemy,
Jeden stawiają nam pomnik.*

Recytator II

*W dni pokoju
Orzemy ziemię,
Nie za premię,
W imię człowieka
Harujemy w pocie i znoju,
Syreny fabryk odmierzają nam dni.*

Wszyscy:

*Myśmy ludzie prości,
A jednak
Z nas się wywodzą
Najprawdziwsi herosi —*

Recytator III

*I nasze żony nam rodzą
Poetów, błyskających stroją,
Uczonych i filozofów,
Śpiewaków o sile głosu
Rewolucjonistów — twórców Października
I astronautów, zwiadowców Kosmosu.*

Recytator IV

*Chcesz wiedzieć, jacyśmy z gruntu,
I do naszych dogrzebać się danych,
To wsłuchaj się w głos buntu,
Gdyśmy kruszyli kajdany.*

Recytator V

*Posłuchaj o tych co powstałi
Z wielkim Leninem, z Rosją
Dlatego historia
Siłę ludu
Głosi.
Bo jednak
My rozstrzygamy o wszystkim.*

Recytator VI

Myśmy ci, co tworzą historię.

Wszyscy:

*Bez nas słońca
by zgasły rozbłyśki
I ziemia
się chwiała
Bez osi.*

Recytator:

Czas wnioski wyciągnąć
 Bo już pożegnania
 za nami
 te lala płonące
 jak skrzydła nam szumią u ramion.

Recytator II

To, Rosja, nie żarty
 Ja kocham cię Rosjo.
 Ja z tobą w twojej dole i w twojej niedole.
 Ja jestem najmniejszym z twoich naczyń
 krwionośnych i to, co cię boli —
 mnie boli.
 O, jakże stał blache są moje sukcesy i nie-
 powodzenia przyjaciół i wrogów czerechy.
 I daruj, że powiem nie wszystko, co miałbym
 do powiedzenia
 Tyś, Czasie, nie pieniądź,
 lecz Ciebie też brak niekiedy.

Recytator III

A ludzie odchodzą, wpisując w ponocne masywy
 skaliste swoich dróg
 autografy świetliste!
 Zostają potomkom —
 zależy, jak po kim, tu
 na nic wierzbiarstwo
 po jednym — jesionku,
 po drugim mocarstwo.

Recytator IV

Notatnik przy świetle latarki przepływa
 pod moimi rękoma
 i brzęczy santolol nie większy niż komur.
 A wokół zalega
 w marnurze obłoków jak w puchu
 planeta — jest mądra jak Lenin
 i czoło jak on ma wypukłe.

Recytator V

Dziesiątego października
 tysiąc dziewięćset siedemnaściego roku
 (wiedząc o świecie więcej
 niż stu filozofujących belfrów z za katedr,
 więcej niż sto ryczących sztabów generalnych)
 siada w wytartym fotelu
 w Smolnym.
 Przez chwilę ścisną ołówkę,
 a potem
 na świstku papieru,
 szybko
 jak sekundowa wskazówka
 zegara dziejów
 (bez wspaniałości i królewskiej
 pompy pisze!

Wszyscy:

Rezolucja o zbrojnym powstaniu...

Recytator VI

I tego już nie wymażą
 ani modlitwy. Ani upływające stulecia.

Recytator I

*Działa Aurory sygnalizowały nowe prawo,
 Od tej nocy mierzono je miarą Lenina,
 a przyszłość pisała na drzwiach — cała władza
 dla Rad!
 A gdzie spełnani władcy świata spoczywali do
 tej pory w prochu,
 tam przy zimnym ognisku tliła się smutna
 pokora.*

Recytator II

*tam mrok został poruszony raptownie czynami
 i pieśniami
 Pod dekretami Sownarkomu zapłonęła gwiazda
 U steru porannej zorzy
 Stanęła partia.*

Recytator III

*Gdy z zasadzki nad rzeką, kulą białych marynarzy
 ścięty padał,
 Wśród nocy czarnej rozległa się piekielna
 kanonada.
 Ostatni z nich „kto jest przewodniczący” —
 wzywa Chwieje się i krzyczy — „Lenina rozkaz
 wykonać”.
 Przewodniczący, stary maszynista kartką macha —
 „Towarzysze, Lenin nam każe — Już ruszać do
 ataku! Hura”!*

Wszyscy:

*Gdy w miotającej ogień lawie
 Wszystkośmy walce poświęcili,
 Mało myśleliśmy o sławie
 I własnym losie w groźnej chwili.*

Recytator IV

*Myśmy o wszystkim, co nam drogie,
 O własnych matkach zapomnieli.
 O wszystkim za czym się tęskniło.
 I w burzy staré oszołomieni.*

Recytator V

*Broząc krwią, kładąc się pokotem,
 wymawialiśmy imię Lenina —
 Tak jak już chyba nigdy potem:*

Recytator VI

*Rzecz globu —
 toczyć się bystro.*

Recytator I

*Płynąć —
 to wody rzecz.*

Wszyscy:

*A rzeczą
 młodych gwardzistów —
 naprzód galopem biec.*

Nowa sekwencja

— Bardzo żywiołowa. Przerwywnik muzyczny. Zmiana nastroju i sytuacji. Przystawianie periaktów przez recytatorów może symbolizować budowę kraju. Należy pamiętać o kompozycji ruchu i elementach scenografii. Projekty można zestawić obok siebie — obrazami kolorowymi pogodnymi.

- Recytator II** *Wybuchy bomb w akwendukty.*
- Wszyscy:** *...Uuch ty!*
- Recytator III** *Brzmi grom uderzeń dniprostrojskiej wachty.*
- Wszyscy:** *... Ach ty!*
- Recytator IV** *Echo się szerzy od Kiachty do Ochty.*
- Wszyscy:** *... Och ty!*
- Recytator V** *Słyszysz, Zachodzie, odgłos nowej?*
- Wszyscy:** *... Oj, ty!*
- Recytator I** *Wybuchy bomb w akwedukty*
- Wszyscy:** *... Uch ty!*
- Recytator II** *Grzmi grom uderzeń dnipraastrojskiej wachty.*
- Wszyscy:** *... Ach ty!*
- Recytator III** *Na nic Zachodzie, zawiść i konszachty.*
- Wszyscy:** *... Ach ty!*
- Recytator IV** *To nasze domy, kołchozy i szachty*
- Wszyscy:** *Ach ty!*
 Ach ty!
 Ach ty!
 Ach ty!
- Wszyscy:** *My*
 Komsomolskim taranem
 naprzód
- Recytator V** *Tu*
 miasto — gród
 stanie
 w przeciągu czterech lat!
- Recytator VI** *Syberię rozgonimy*
 setką
 martenów
 słońc.
 I chleba będzie sporo,
 i ciepły
 własny kął —
- Recytator I** *Za Bajkał,*
 za jezioro,
 odrzucim
 tajgę stąd.

Recytator II

*Nie, to nie słońce nad Dnieprem płonie,
To nie słońce płonie wśród nocy.
Ptakiem ognistym wlatuje płomień.
— Stał wytapiają hutnicy!*

Recytator III

*Na równinie za Wołgą samochód boksuje wśród piasku.
Drga gorące powietrze jak cukier sypany do szklanek.
Step bezwodny, jak deska, położył się równo i płasko.
Wąty piołun i oset, kłujący i zły karagannik.*

Recytator IV

*„Zbudowawszy tu miasto, weźmiemy się zaraz do tamy”
Dyspozytor, nie tając swej dumy, wyjaśnia mi w
pędzie.
„Jak budują, popatrzcie! Po pięciu dniach dom wy-
kańczamy, taki dom, że choć w Moskwie go postaw,
a wstydu nie będzie”.*

Recytator V

*Myśli
siejemy
zbieramy*

Wszyscy:

*Naprzód!
Lecz tego za mało.*

Recytator VI

*Szczyt granitowy
najwyższy
przesadź brawurą zuchwałą.*

Recytator I

*Czarnobrewka, istna bajka siłuna brzdęk
Tryndy, bryndy, mój wróbelku srebrnopióry,
Głos Gromu niech przebije brzęk bandury.
Od bandurki ciarki ciurkiem, graj dla duszy
Bombo gromy ćwierk cieniałki niech zagłuszy!*

Recytator II

*...ktoś się trzeci do rozmowy wtrąca,
Głos zabiera, podejmuje spór gotący:
Sprzeczki, spory
Nowych nut:*

Wszyscy:

*— „Oj, na ho-o-o-ri
taj żenci
żnut...”*

Recytator III

*Oto się splotły przy grobli rosnącej w turkocie turbiny.
„Zwień bałajki taj dzwin Ukrainy”.
Z dymem tych bomb, których trzask przeraźliwy,
Jest wiosną dla młodych i sławą dla siwych.*

Recytator IV

*A przy wysokim — daleko — domu
Słychać pieśń nową, szturmówkę gromu,
Pieśń eksplozjami grzmącą skalnemi.
Pieśń — jak radośna życie na ziemi:*

Wszyscy:

*— „My świat
przemocy
walką skruszym! ...*

Recytator VI

*Kiedy przyjechał, dziwaczny człek,
Po naszymu Jakub, po tamtemu Dżek,
Zaraz napsioczył, nagadał skłął
Po naszymu mieszkanie, według niego: klo..
Według niego łapówka, po naszymu dań,
Po naszymu robota, według niego chrzan,
Według niego piekło, po naszymu dzień,
On powiada: złodziej, my mówimy leń,
I długo patrzył na ogromny kraj,
Jak patrzy zima na narwany maj,
Lecz wkrótce zrozumiał, bo mądry człek,
Po naszymu Jakub, po tamtemu Dżek,
że bujnie wzrasta z sowieckich grud
Po naszymu tempo, po tamtemu cud,
Kuznieck, Wołchowstroj, Selmaszstroj, Dnieprostan.
Po tamtemu nonsens, po naszymu plan,
Po tamtemu utopia, od obłędu o włos,
Po naszymu fakt, komsomołec, sowchoz
Po tamtemu kaprys, po naszymu sprawa,
Po tamtemu mrzonka, po naszymu jawa.
Po tamtemu: bagnet czerwonogwardzisty
Po naszymu
po prostu fakt oczywisty.*

(Przerywnik muzyczny. Zmiana nastroju. Wykonawcy zmieniają ustawienie i ściany periaktów).

Recytator I

*Nie wiem, gdzie się tkliwości nauczyłem —
Darmo mnie o to pytasz, przyjacielu...
Rosną na stepie żołnierskie mogiły,
Odchodzi młodość w wojskowym szynelu.*

Recytator II

*Myśmy poznali nie z komunikatów
Wielkich odwrotów pochody tulacze.
Znowu ruszają czołgi do ataku,
Znowu na szorstki pancerz w biegu skoczę.*

Recytatorka:

*Wojno, wojno, coś ty podła, zrobiła!
Ścichła wrzawa wesola podwórek,
nasi chłopcy włożyli mundury,
w kilka dni jakby lat im przybyło...
Przestąpili przez progi jak cienie,
stukot butów w oddali ucichł... .*

Dziewczęta:

*Do widzenia, chłopcy
do widzenia,
Postarajcie się do nas powrócić...*

Recytatorka:

*Nie schylajcie się,
bądźcie wysocy,
a gdy przyjdzie na wroga się rzucić,
nie żałujcie mu ku!...
Ale, chłopcy,
postarajcie się jednak powrócić...*

Wojno, coś ty zrobiła, przeklęta!
Zamiast ślubów — rozstania udreki...
Młodszy siostrze oddały dziewczęta
niepotrzebne już białe sukienki.
Stukot butów — daleko i blisko ...
Dokąd idą — jakże nie pamiętać?
Pluście w oczy plotkarzom, dziewczęta,
gdy wrócimy — zapłacą za wszystko!
Niech gadają, że każda jest święta,
nim się w ślepy wir wojny nie rzuci...
Do widzenia, dziewczęta,
dziewczęta,
postaramy się do was powrócić...!

Recytator III

Witek, Kola, Pietruk, miły Sasza —
To żołnierze — bracia, to załoga —
Rok czterdziesty drugi. Zima sroga.
A zmęczenie garbi i przytłacza.

Recytator IV

Z kolegami, przemarznięty, głodny,
Przy ognisku siedzę na jedlinach,
Kanonady słucham niespokojnej,

Recytator V

Jeszcze sekunda. Zaraz bez zadymy
Fioletowymi kłębamii dokoła.
Przyszedł, ażeby dzień zaskoczyć nimi.
Jest wszędzie. Któż się przez bzy przedrzeć zdoła?

Recytator VI

Tak, jeszcze chwila. Aż ci język przytnie
Krzyk, od którego twe uszy odwykły —
Rozdzierający... Ale spójrz: coś kwitnie —
Wśród min na polu poziomki zakwitły.

Recytator I

Dzika jabłonka sypie kwiat, woń cedzi
Miętą, narcyzem pachną wszystkie kąty...
A słówik kłaska. A już w odpowiedzi
Zaśpiewał drugi, potem trzeci, piąty.

Recytator II

To była pora czołgów.
Trzyletnia. Ruszyły wojska
Na gąsienicach z Berlina
I otworzyła się Polska.

Recytator III

Czołgi poczuły wolność
Wyszły na wielką widownię.
Skibę zorały polną
W mur uderzyły gwałtownie.

(Przerywnik muzyczny. Zmiana nastroju. Recytatorzy zmieniają obrazy periaktów. Symbol odbudowy. Wszystkie czynności powinny odbywać się przy rytmicznej muzyce).

Wszyscy:

Znów staną miasta!

Recytator IV

Zaskrzą pośród wzgórz
Jak barwny ziemski Eden —

*I nie siedem już,
Lecz siedmiokroć siedem!*

Recytator V

*Jam chłopiec moskiewski,
Mam łeb i mam pięści.
Gnam w swetrze niebieskim,
Z dyplomem co chrzęści.*

Recytator VI

*Jam tysiącreki —
waszymi rękami.*

Recytator I

*Jam tysiącokj —
waszymi oczami.*

Recytator II

*Urzeczywistniam w szkłe, w metalu sile —
To, o czymście marzyli.*

Recytator III

*Perony. Piony,
Jak cukier roziskrzony.*

Recytator IV

Leciutkie ogromy —

Wszyscy:

Perlonowe domy

Recytator V

*Hangary — delliny
Powierznej głębiny.
Domy — samoloty
Skrzą w słońcu jak diament*

Recytator VI

*I morze z łoskotem
O angurską tamę.*

Wszyscy:

*Lubimy bosymi
Stopami po ziemi
Stąpać, po miękiej, po dymiącej ziemi.
Lecz gdzie? w Abisynii?
Albo w Messynie?
W Hawanie? Na pustyniach?
W okolicy, gdzie żyjemy?*

Wszyscy:

*Jesteśmy ludzie, lubimy
Stąpać po ziemi*

Recytator III

*Wysoko jak gejser wytryska drzewo zielone.
Śni mi się ziemia okowów, bez okowów,
Bez dymu wybuchów, w ruchu teleskopów,
W eukaliptusach, w brzożach, w pewnej chmurze
tęczowej,
W windach oszalałych,
W ulewie aluminiowej.*

Recytator III

*Świat mórz i kobiet, wyjazdów naprzeciw,
Parskający, dostały i cudo-człowieczy.*

Recytator IV

*A gdzieś tam na Marsie wysiądzie gość z ziemi.
Wysiądzie. Przystanie. Dobędzie garść ziemi.*

*Garstkę własnej, gorącej
Czasem zasmucającej,
Krążącej daleko w przestrzeni
Mateczki — Ziemi.*

Recytator V

*Ledwom ruszył głowę,
Marzyłem, by budowlę
Rakiety
Stustopniową
Wzbily się w gwiazd mrowie!
By Lenin ręką pewną
Nad miasta czadem marnym
Wskazywał
 jak nad Ziemią
W kosmosie
 mknie Gagarin.*

Recytator VI

*O, nienasycony głodzie
pracy i odkryć —
głodzie buntowniczy!*

Recytator I

*Wykres planów wymierzysz
Mego pokolenia?
Te same mają tezy
Moje marzenia
A jutro ich śladem
Wpół do piątej,
 o świecie,
Do Bracka pojedę,
Żeby wcielić je w życie.*

Recytator III

*Pójdziemy w milczeniu pod Kremla mur stary,
Gdzie kiedyś jeszcze staną piedestały
tych synów kiorzy jak przystało,
w latach dojrzałych dochowali wiary
swej młodości wzniosłym ideałom.
Kocham cię, Kraju mój, tak jak należy —
nie za krajobraz tylko i czasy —*

Recytator IV

Za wolność, którą skrycie marzył Puszkina,

Recytator V

Za bezimiennych, wiernych jej rycerzy,

Recytator VI

Za wieczny w ludzi twym duchu Pugaczowa,

Recytator I

Za wiersz rosyjski, w ciebie zastuchany,

Recytator II

Za twego Włodzimierza Ulianowa,

Wszyscy:

Za Ulianowów jeszcze nam nieznanych.

Żywa gazeta.

Wydanie z okazji 50 rocznicy powstania ZSRR

KRAJ NASZYCH PRZYJACIÓŁ

Impreza oświatowa „Żywa gazeta” jest połączona z wystawą prasy radzieckiej.

Na specjalnej do tego przygotowanych stołach, regałach, lub stelażach eksponujemy czasopisma i dzienniki radzieckie. Podajemy przykładowy zestaw dostępnych i popularnych w Polsce gazet radzieckich:

1. **Kraj Rad** -- tygodnik wydawany w języku polskim, zawiera informacje o życiu w ZSRR. Atrakcyjnie i bogato redagowany, stanowi źródło wiadomości o życiu w Związku Radzieckim.
2. **Przyjaźń** -- tygodnik wydawany w języku polskim, zawiera materiały informacyjne nie tylko o ZSRR, ale również o innych państwach obozu socjalistycznego.
3. **Literatura Radziecka** -- miesięcznik literacki wydawany w języku polskim, zawiera informacje o współczesnym życiu literackim w ZSRR. Drukowane są w nim wiersze i fragmenty prozy współczesnych pisarzy radzieckich.
4. **Sowiecki Sojuz** -- miesięcznik wydawany w kilku językach, zawiera informacje o różnych dziedzinach życia w ZSRR. Bogato ilustrowany.
5. **Putieszestwije w ZSRR** -- magazyn turystyczny, bogato ilustrowany.
6. **Krokodil** -- tygodnik satyryczny.
7. **Sowieckaja Żenszczina** -- pismo kobiece.
8. **Teatr** -- miesięcznik o życiu teatralnym w ZSRR.
9. **Sputnik** -- magazyn przedruków.
10. **Krugozor** -- magazyn dźwiękowy, zawiera wkładki -- płyty.
11. **Sowieckoje foto.**
12. **Sowieckij film.**
13. **Pionier** -- pismo młodzieżowe.
14. **Prawda i inne.**

Dekoracja sali. Najlepiej, gdyby dekorację zaprojektował plastyk. Może to być duża plansza, na której zakomponujemy strony tytułowe „Kraju Rad”.

Komitet redakcyjny:

W celu sprawnego przygotowania „Żywej gazety” powołujemy komitet redakcyjny, czyli zespół ludzi bezpośrednio odpowiedzialnych za wszystkie prace związane z wydaniem „gazety”.

Podział obowiązków w Komitecie redakcyjnym przedstawia się następująco:

1. **Redaktor naczelny** — jest odpowiedzialny za całość imprezy, koordynuje pracę komitetu redakcyjnego, zapowiada poszczególne punkty programu.
2. **Sekretarz redakcji** — załatwia wszystkie sprawy porządkowe związane z ukazaniem się „Żywej gazety”, przygotowuje salę do imprezy, dopilnowuje terminowego wykonania i rozwieszenia plakatów oraz rozesłania zaproszeń.
3. **Kierownik dz. graficznego** — przygotowuje oprawę plastyczną „Żywej gazety”, do niego należą wszystkie sprawy związane z estetycznym wyglądem sali, w której odbywa się impreza.
4. **Kierownik dz. krajoznawczego** — przygotowuje trasę „wycieczki” po ZSRR, wygłasza komentarz na ten temat.
5. **Kierownik dz. literackiego** — przygotowuje przegląd nowości literatury radzieckiej, przeprowadza quiz wśród uczestników imprezy.
6. **Kierownik dz. muzycznego** — przygotowuje i realizuje oprawę muzyczną „gazety”.
7. **Kierownik dz. artystycznego** — współpracuje z zespołem artystycznym (Żywego słowa), który bierze udział w imprezie.
8. **Kierownik dz. oświatowego** — przygotowuje zestaw ciekawostek o ZSRR.

Miejsce imprezy:

Imprezy typu „Żywa gazeta” najlepiej wypadają w atmosferze w warunkach bibliotek i czytelń. Pod jedną ze ścian ustawiamy krzesła i stoliki dla wykonawców i redaktorów „żywej gazety”. Nieco z boku stoliki, lub regały z wyłożoną prasą radziecką.

Reklama imprezy:

O reklamę imprezy należy zadbać odpowiednio wcześniej, gdyż inaczej nie będziemy mieli zapewnionej frekwencji. Gdy mówimy o reklamie — bierzemy pod uwagę najprostsze jej formy — afisz i zaproszenie.

Wykonaniem kieruje redaktor graficzny wydania. Afisze wykonane na dużych arkuszach bristolu, lub papieru pakunkowego w ilości ok. 5 szt. należy wywiesić w najbardziej uczęszczanych miejscach przynajmniej na 5 dni przed imprezą.

Przykładowa treść afisza:

Biblioteka w
zaprasza się na wydanie specjalne „Żywej gazety”.
pt. KRAJ NASZYCH PRZYJACIÓŁ
w dniu o godz.

W programie prezentujemy:

felietony, wywiady, literaturę, muzykę, technikę, konkurs.

Poza afiszem proponujemy przygotować zaproszenia. Będą one wysyłane do osób, na których udziale szczególnie nam zależy. A więc: do przedstawicieli władz i aktywu społecznego, prasy, instytucji z którymi placówka współpracuje.

Zaproszenia mogą być podobnej treści co afisz.

Scenariusz imprezy:

I. Rozpoczynamy sygnałem muzycznym.

1. Redaktor naczelny prezentuje numer.

Numer gazety redagujemy w oparciu o czasopismo „Kraj Rad”, stąd też możemy czerpać materiały i ciekawostki o ZSRR.

W numerze zamieściliśmy:

a) aktualności — prezentuje red.

- b) Jedziemy do ZSRR — trasę wycieczki Leningrad — Moskwa — Kijów — Odessa przedstawia red.
- c) nowości literatury radzieckiej — omawia red. oraz zespół,
- d) Nasza piosenka — piosenki radzieckie w wykonaniu zespołu i solistów, lub z płytoteki prezentuje red.
- e) Człowiek — technika — przyroda — magazyn aktualności technicznych prezentuje red.
- f) Konkurs „czy znasz prasę Kraju Rad” prowadzi red.

Przy prezentacji poszczególni redaktorzy i wykonawcy wstają i kłaniają się publiczności.

II. Przerwywnik muzyczny, w czasie którego przygotowuje się redaktor działu turystycznego (Przerwywnik może być z taśmy magnetofonowej). Trasa wycieczki do ZSRR Leningrad — Moskwa — Kijów — Odessa. Wskazane byłoby, gdyby komentarz poprzeć przeżroczami, lub zdjęciami wyświetlonymi przez epidiaskop. Materiały można wyciąć z prasy radzieckiej, lub wykorzystać pocztówki.

1. Leningrad — nazywano go kiedyś Palmirą północy, później pojawiała się zupełnie inna nazwa — miasta trzech rewolucji, które wstrząsnęły Rosją: w roku 1905, w marcu i listopadzie roku 1917. Nową sławę zdobył sobie Leningrad bohaterską obroną przed wojskami hitlerowskimi w czasie ostatniej wojny. Dziś o obliczu Leningradu — na równi z jego urodą i pięknymi kartami historii decyduje rozwój nauki i przemysłu.

Najstarszą częścią miasta jest Twierdza Pietropawłowska. Od budowy tej twierdzy rozpoczęło się w początkach XVIII stulecia wznoszenie miasta. Prace te nadzorował osobiście Piotr I. W bezpośrednim sąsiedztwie tej twierdzy zakotwiczone krążownik Aurora. Inną interesującą i historyczną budowlą jest Pałac Zimowy, stanowiący obecnie część Ermitażu. To jedno z najbogatszych muzeów w Europie istnieje od 1852 r. Leningrad nazywany jest również Wenecją Północy. Trudno dokładnie określić, jaka jest liczba mostów w Leningradzie. Przyjmuje się, że jest ich około 600. Niektóre mosty w Leningradzie stanowią prawdziwe dzieła sztuki architektoniczno-rzeźbiarskiej.

Leningrad ma 41 wyższych uczelni, w których kształcą się ponad 200 tysięcy studentów. Jest to zaledwie mała część ludności Leningradu. Liczba ludności przekroczyła trzy miliony.

Ale Leningrad to jeszcze Białe noce, opisane w nieśmiertelnej powieści Fiodora Dostojewskiego. Rozślawione daleko poza granicami kraju. Zaczynają się w czerwcu, gdy skończy się rok szkolny, a dla maturzystów nastaje pora pożegnania z dzieciństwem. Tradycja jest, że w Moskwie absolwenci szkół średnich spotykają się na Placu Czerwonym, aby powitać brzask, zaś młodzież leningradzka śpieszy nad brzegi Newy. Leningradczykom trudno usnąć w taką noc. Nie mają jednak pretensji do młodzieży. Wiedzą, że taka noc zdarza się tylko raz w życiu.

2. Z Leningradu trasa wiedzie do Moskwy.

Niemal siedmiomilionowa Moskwa rozwija się w bardzo szybkim tempie — co roku pojawiają się nie tylko nowe, imponujące budowle, ale niemal całe dzielnice. Niemniej miasto, a zwłaszcza jego centrum, zachowuje swój charakter. Dlatego też wiele budowli moskiewskich, zarówno zabytkowych, jak i nowoczesnych, znają nawet ci, którzy nigdy w Moskwie nie byli — ze zdjęć, filmów, telewizji. Wystarczy wymienić kilka z nich, które w czasie bytności w Moskwie „objazdowo” należy obejrzeć. Wieża Spaska w murze kremlowskim,

góruje nad bramą wjazdową na Kreml. Budowę wieży rozpoczęto w roku 1491. Na wieży umieszczony jest zegar z kurantami, mechanizm tego zegara zajmuje trzy piątra wieży. Najczęściej odwiedzane miejsce — Mauzoleum Lenina, wzniesiono w latach 1929—1930. Zbudowane z kamienia o dwóch tylko barwach — ciemnoczerwonego granitu i czarnego labradaru. Pełni rolę centralnej trybuny w czasie uroczystości państwowych.

Sobór Wasyla Błażennego — jeden z najciekawszych zabytków budownictwa sakralnego znajduje się na skraju Placu Czerwonego. Wzniesiony w latach 1555—1560. Jest zabytkiem unikalnym, łączy bowiem w jednym budynku dziewięć cerkwi, z których każdą wieńczy innego rodzaju kopuła. Wysokość najwyższej kopuły wynosi 47 m. Galeria Trietiackowska jest największym muzeum sztuki rosyjskiej, w pierwszym rzędzie malarstwa i grafiki. Obecne zbiory zajmują 5 tys. płócien, 30 tys. rysunków, 900 rzeźb i 3 tys. eksponatów stanowiących dzieła starej, rosyjskiej sztuki użytkowej. Centralne Muzeum W.I. Lenina przy Placu Rewolucji istnieje od roku 1936 i mieści się w gmachu dawnej Dumy Miejskiej. Zgromadzono w nim ok. 7000 eksponatów — dokumenty, rękopisy, zdjęcia, przedmioty osobiste Lenina, książki, pisma dzieła sztuki. Muzeum odwiedziło blisko 25 milionów ludzi.

Warto odwiedzić również Pałac Zjazdów, Uniwersytet im. Lomonosowa, Gmach Teatru Wielkiego, Stary budynek biblioteki im. Lenina, Gmach Centralnego Telegrafu, a nade wszystko poznać ludzi. Żal będzie z Moskwy wyjeżdżać, ale w Kijowie czekają nas nowe przyjaźnie i nowe wrażenia.

3. Kijów — stolica Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, port nad Dnieprem, 1,3 miliona mieszkańców.

Z pierwszego okresu rozkwitu — X — XII w. zachowały się pozostałości Złotej Bramy — 1037 r. Sobór Sefijski — 1037 r., Klasztor Ławra Peczerska poł. XI w., ruiny Soboru Uspeńskiego. Dla urbanistycznego charakteru miasta ważne znaczenie ma jego główna arteria — Kreszczatik.

4. Z Kijowa jedziemy do Odessy — największego portu nad Morzem Czarnym 721 tys. mieszkańców. W starożytności na miejscu dzisiejszej Odessy istniała grecka osada Istrian, następnie słowiańskie osiedle Kaczaba, później zdobyte przez Tatarów krymskich otrzymało nazwę Hadżybej. Należałości kultury wschodniej spotyka się tu na każdym kroku, stąd tłumy turystów, którzy ciekawie spoglądają z egzotyka masowo odwiedzają to piękne miasto. Miasto ma wspaniałe położenie nad morzem, oraz wielkie wartości uzdrowiskowe. Będąc w Odessie koniecznie trzeba zwiedzić monumentalne schody zw. Potiomkinowskie, liczne budowle klasycystyczne, budynek galerii obrazów, pałac Weronkowa i inne. Wierzmy, że wycieczka taka pozostawi niezatarte wspomnienia i wieloletnie przyjaźnie.

III. Przed wycieczką jeszcze parę słów o lekturze na czas podróży. Książkę warto zabrać ze sobą — umili nam czas długiej podróży. (Redaktor literacki dokonuje przeglądu nowości literatury radzieckiej. Zespół żywego słowa, lub specjalnie przygotowani ludzie ilustrują jego wypowiedź odczytaniem fragmentów książek)

1. Na książkach Izaaka Babela nie krytyka się poznala, ale czytelnicy. Wspaniała galeria postaci z Odeskiej Młodawanki w „Opowiadaniach Odeskich”, gorący klimat rewolucji i wojny domowej wyznania osobiste i obrazki obyczajowe — to wszystko znajdzie życzliwy czytelnik w jego utworach. W polskim tłumaczeniu ukazały się „Utwory wybrane” wydane przez „Czytelnik” (seria Nike) w 1961 r. zawierające

m.in. sztukę „Zmierzch” graną na polskich scenach równocześnie w czterech teatrach oraz „Utwory odnalezione” wydane w tej samej serii w 1971 r. Książki tej nie kupicie w księgarni. Sprzedano ją w parę godzin po ukazaniu się, ale pozwolicie, że przedstawimy wam „Wstęp do Odesskiej Antologii”... W Odessie każdy młodzieniec, póki się nie ożeni — pragnie być chłopcem okrętowym na transatlantyku. Parowce zawijające do naszego portu rozpalają w naszych odesskich sercach chciwą tęsknotę za wspomnieniami i nowymi krajami. Oto siedmiu młodzieńców z Odessy. Nie mają ani pieniędzy, ani wiz. Gdyby dano im po paszporcie i po trzy funty szterlingi, to zaraz by popłynęli do niedosiężnych krajów, których nazwy są dzwiczące i melancholijne jak mowa Murzyna co się znalazł na obcym brzegu.

Oto siedmiu młodych pisarzy z Odessy. Wieczorami czytają egzotyczne powieści, a we dnie „amcą” w najnudniejszym na świecie urzędzie statystycznym. Nie mają ani wiz, ani funtów szterlingów i właśnie dlatego Hecht pisze o powiatowym Możajsku tak, jakby to był kraj przez niego odkryty i nikomu nie znany. Sławin zaś mówił o Balcie jak Racine o Kartaginie. Z głębi serca płynącym czystym głosem towarzyszy mu Paustowski, który trafił na Peresyp do młyna Wejnaszajna i w niezwykle wzruszający sposób udaje, że jest w tropikach. Zresztą nie trzeba tu udawać sadzę, że nasz Peresyp nie gorszy jest od tropików.

Trzecim z tych młodych obywateli jest Ilf. Zdaniem Ilfa ludzie to najprzemysłniejsi aktorzy, jeden w drugiego sami geniusze. Następnie Bagricki, najbardziej zmysłowy z Flamandów. Pachnie cały jak skumbria usmażona właśnie przez moją matkę na słonecznikowym oleju. Pachnie jak rybna polewka z byczków, warzona na przybrzeżnym aromatycznym piasku przez rybaków z Małej Fontanki w samo porządnie lipcowego, rozpasanego dnia. Bagricki pełen jest purpurowego soku jak arbuzy, któreśmy kiedyś w młodości rozbijali z nim o żelazne pachołki przystani Praktycznej, pod burtami parowców kursujących krótkimi rejsami do Aleksandrii. Kołyczew i Grabniew są młodszy od innych w tej antologii. Już mają coś do powiedzenia, nie ma co się przed tym wykręcać i tak dopną swego — i opowiedzą nam o najdziwniejszych rzeczach.

Bo sęk w tym, że w Odessie każdy młody człowiek — póki się nie ożeni — chce być chłopcem okrętowym na transatlantyku i jedno tylko nam przeszkadza: w Odessie każdy z dziwnym uporem pcha się do ożenku.

2. Włodzimierz Tiendriakow urodził się w 1923 r. we wsi Makorowskaja. Ulubionym tematem powieści Tiendriakowa jest wieś. W powieści „Zgon” autor rysuje świetny psychologicznie obraz przemian bohatera, przewodniczącego kolchozu. Oto fragment powieści wydanej nakładem PIW w 1969 r.

....Zwykła rzecz w Rosji: wracał żołnierz z frontu. Szedł bocianim krokiem, dziarsko ale bez pośpiechu.

Z pewnością był to ostatni w okolicy żołnierz z frontu — bądź co bądź działo się to jesienią 1925 roku. Wszyscy pozostali wrócili już dawno. lub pozostawili swe kości w obcych krajach. Ten nadciągał z daleka — znał brzegów Oceanu Spokojnego. W domu żona, która dawno już przestała czekać — pamięta, jak się zwie, ale zapomniała jak wygląda — i synek, który urodził się w roku, w którym on poszedł na wojnę.

Za plecami zabrzczały janczary. Obejrzał się, musiał ustąpić — rysią mknęła para bułanków. Konie jak bliźniaki, szyje lukiem wygięte, zady jabikowite — łabędzie nie konie! Minęły go, wionęło ciepłym, końskim potem, z góry spojrzaly na zmiętego, wychudłego po długiej wędrówce żołnierza szare oczy z rumianej twarzy.

I nagle ręce ściągnęły cugle, osadziły konie.

— Prrr... Hej! Chyba Maciej Stuienkin?

— Zgadłeś... a ty z jakich panów? Nie przypominam sobie.

— Iwana Slegowa pamiętasz?

— Wańkę? Prawie sąsiedzi.

— Jestem jego synem. Też Iwan.

— Ten, co w gimnazjach?

Ano, ano. Siadaj podwiozę.

A na bryczce — młoda baba, czarne brwi spod kwiecistego szala, wypindżona, pachnie wodą kolońską.

Żona czy jak

— Ją też powinienes znać — Antypa Ryzowa córka... Posuń się Marysia pozwól wsiąść człowiekowi.

— Co tak późno?

— Sprawa mnie trzymała, oczyszczałem ziemię z kontary.

— No i jak oczyściłeś?

— Tam gdzie byłem, beze mnie dokończą. W Ochocku generała Popilajewa wykończyliśmy. Ostatni z generałów. Wróciłbym wcześniej ale zachorowałem ciężko w drodze, poniewierałem się po lazaretach. Podróż się przedłużyła. Dwa lata się włokiem. W końcu dopłynąłem.

— Co będziesz robił?

— To samo, będę kontrę strzygł.

— Generałowie w naszych stronach nie rozmnożyli się.

— Za to widzę, że się rozmnożyli drobni łajdacy.

— Ii-ech! Szare króliki! Wio! Jeszcze sędziego do wsi wieziemy.

Sędziów u nas teraz wiele, tylko prawdziwych rolników bardzo brak(...) Pozwolił żonie, żeby mu zawisała na szyi — baba to baba niech sobie zapłacze z radości.

Zobaczył go ponad jej ramieniem: stoi obok ławy — długa, brudna koszula, krótkie portki płócienne, sine, bosa nogi, przypomina staruszka wyczerpanego długotrwałymi postami.

— Sienka... Syn...

Wiedział, że ma już dziesięć lat bez mała, wiedział, że to nie osesek, ale jakoś sobie wyobrażał, że to już człowiek ze swoim cierpieniem i to chyba niemalym. Zdławiło go w gardle, w oczach zapiekło ostrą łzą, ale widocznie odczył się płakać. Żeby mógł teraz wyciągnąć podarunek — ale skąd — po Krasnojarsku nawet plecak spuścił, jechał z pustymi rękami, miał zaświadczenie, na podstawie których wytargował żarcie od niezbyt czulej władzy.

Westchnął, opuścił ręce.

— ty, tego...

Chciał powiedzieć — nie martw się o podarunek, chłopcze, ja ci nowe życie przywożę — ale się zawstydził — a nuż nie zrozumie?"

3. I jeszcze książka o tamtych, ciężkich pierwszych dniach nowego państwa. Akeja rozgrywa się na Syberii, gdzie na tyłach armii Kołaczka chłopci samorzutnie tworzyli republiki rewolucyjne. Autor — Sergiusz Zatygin z wykształcenia rolnik i pracownik naukowy w tej dziedzinie, pisząc „Słony Parów” oparł się na ustnych relacjach ludzi jeszcze żyjących. Nadaje to powieści głęboko przekonujący niepowszedni kształt. Państwowy Instytut Wydawniczy — „Proza Współczesna” 1970 r.
4. Wszystkim, których interesuje II wojna światowa, polecamy trzy pozycje: „Každy dzień jest długi” — Konstantego Simonowa, poety i korespondenta wojennego gazety „Krasnaja Zwiezda”. Pozycja ta, to nie publikowany dotychczas część jego dziennika z lat wojny. „Z piórem, aparatem, albo automatem” — to książka stara. Dotyczy ludzi, którzy padli na frontach Wielkiej Wojny Narodowej. Są w niej zawarte

wspomnienia o korespondentach wojennych, którzy walczyli piórem, automatem, aparatem fotograficznym i wierszem aby:

...rano bez spóźnienia
znów wyszły jak co dnia
I „Prawda” i „Izwestia”
I „Krasnaja Zwiezda”

Zginęło ich bardzo wielu, liczby ogólnej nie znamy, wiadomo tylko, że z samej Moskwy, według używanego wówczas określenia „nie powróciło do redakcji” około stu pięćdziesięciu korespondentów. Ożywają i wracają do nas na chwilę na kartkach tej książki. Wreszcie trzecia pozycja tej serii wojennej „Ballada Alpejska” — Wasylego Bykowa wydana w serii „Proza Współczesna” PIW 1970 r. „Ballada Alpejska” opowiada o niezwyklej wojennej miłości żołnierza rosyjskiego Iwana i włoski Giulii — zabiłakanych po ucieczce z obozu jenieckiego w Alpach. Historia opowiedziana w liście do bliskich Iwana.

5. Na zakończenie naszej rubryki prosimy poznać bohatera „Kłachów Wołogrodzkich” — Kuźmę Iwanowicza, który opowiada swoje burzliwe życie. Właśnie opowiada o tym, jak wrócił do domu po pobycie z tamtego świata i jak go przyjęto.

„...Zjawiłem się z powrotem, ale w domu też nie chcą mnie uznać. Umarłeś, powiadają, a więc nie ma ciebie. Ze wszystkich spisów mnie powyrzucano. Emeryturę skasowano. Wiryneja znalazła sobie innego dziada. „Dzieci — powiadam — jakże to jest? „Nic nie wiemy, z nieboszczykiem nie rozmawiamy”. No, powolutku, po cichutku emeryturę mi zwrócono. Chociaż nie od razu, ale zaczęli przynosić. O wiele trudniejsza sprawa z Wiryneją. I ten dziad, łobuz jeden, to był nawet znajomy pod Leningradem razem wojowaliśmy! Powiedziałem do niego — „Aleś się pośpieszył! Nie mogłeś poczekać chwilę z miejsca zagarnąć”. „A jak ci szkoda, powiada, to sobie weź! Nie bardzo się do niej kwapiłem”. „Co takiego — powiadam — nie bardzo się kwapiłem? Co to niby ma znaczyć? Zaraz odwołuj te swoje słowa! Ja tej obrazy osobistej nie daruję, moja Wiryneja nie gorsza od innych!”

„Głucha i zapominalska. Samowar bez wody nastawiła, rozlutowała go ze szczękiem. Zapłać za samowar i bierz swoją Wiryneję”. Jaka była taka jest. Nic jej nie ubyło. „Ani myślę płacić — powiadam — i nie ma o czym gadać”. Dobra. Wypiliśmy z nim butelczynę, rozeszli się polubownie. Od nowa zapisałem Wiryneję pod swoim nazwiskiem. Wytąpetowaliśmy chatę. Sześćdziesiąt dni liczył nasz miodowy miesiąc.

„Kłachy Wołogrodzkie” są szczęściem książki Wasilija Bielowa „Ludzka rzecz”. Książkę cechuje najgłębszy optymizm i szczerą sympatią, jaką autor darzy ludzi.

Wszystkie fragmenty książek odczytują lektorzy — członkowie zespołu żywego słowa, lub wybrane osoby. Przed imprezą należy zrobić kilka prób, aby czytanie było połączone z interpretacją i mogło naprawdę zainteresować słuchaczy.

- IV. Po przerywniku muzycznym redaktor działu rozrywki zaprasza do wzięcia udziału w konkursie „Czy znasz prasę radziecką”.

W konkursie może brać udział dowolna ilość osób od 2 do 10. Uczestnikom oddajemy do dyspozycji wyeksponowaną prasę radziecką. Każdy z uczestników może wybrać sobie dowolny tytuł, a następnie przedstawić wybrane pismo w dowolnej formie (np. jako redaktor w formie wywiadu, w formie zainscenizowanej rozmowy z czytelnikiem danej gazety). W czasie, gdy uczestnicy konkursu przygotowują się oddajemy głos redaktorowi muzycznemu.

V. Redaktor muzyczny prezentuje najnowsze nagrania muzyki radzieckiej. Mogą to być nagrania muzyki rozrywkowej, poważnej lub ludowej, należy je wybrać stosownie do zainteresowań odbiorcy.

VI. Rozstrzygnięcie konkursu „Czy znasz prasę radziecką”. Wypowiedzi, ocena jury lub publiczności. Dobrze byłoby, gdyby można było ufundować dla zwycięzców jakieś nagrody.

VII. Kierownik działu oświatowego przygotowuje zestaw ciekawostek o ZSRR. Ciekawostki takie zamieszczane są w numerach „Kraju Rad” i z tego pisma radzimy skorzystać przy opracowaniu tego działu. Ciekawostki należy dobierać zgodnie z zainteresowaniami uczestników spotkania. Mogą to być ciekawostki z dziedziny medycyny, techniki, kosmonautyki, sportu itp.

VIII. Imprezę kończymy akcentem muzycznym z taśmy magnetofonowej, lub w wykonaniu zespołu muzycznego.

FILMOS – KATOWICE

ZWIĄZEK RADZIECKI W FILMIE

Zestaw Filmograficzny

HISTORIA

1. **Autoportret** — pol. 69 kol. 16' — postać F. Dzierżyńskiego na tle burzliwych wydarzeń rewolucyjnych w 1905 i 1917 r.
2. **Berlin** — ZSRR 67 r. cz. b. 60' — dokument z walk Armii Radzieckiej, poczynszy od linii Odry do Berlina. Film przypomina ostatnie zmagania o zdobycie stolicy faszystów niemieckiego, kapitulację Berlina i wkład Polaków do tego zwycięstwa.
3. **Bluza i frak** — ZSRR 58 cz. b. 62' — w oparciu o unikalne materiały archiwalne, dotyczące lat 1917—1924 ukazane zostały początki działalności radzieckiej dyplomacji.
4. **Burzliwa młodość** — ZSRR 57 cz. b. 85' (fabularny) — dzieje młodego chłopca związanego z ruchem rewolucyjnym, jego praca w konspiracji.
5. **Czerwony, rewolucyjny, warszawski** — pol. 68 cz. b. 14' — historia Czerwonego Pułku Warszawy powstałego w czasie Rewolucji Październikowej i walczącej w obronie Rosji Radzieckiej na frontach wojny domowej.
6. **Cytadela** — pol. 68 cz. b. 17' — dokument z walk i zdobycia przez Armię Radziecką przy współudziale i pomocy ludności cywilnej Poznania, cytadeli poznańskiej ważnej twierdzy na drodze do Berlina.
7. **Dwadzieścia lat później** — pol. cz. b. 45' — wspomnienia żołnierzy i partyzantów radzieckich, którzy walczyli na ziemiach polskich o wspólną sprawę.

8. **Ewakuować miasto** — ZSRR cz. b. 90' (fabularny) — w czasie wierceń geologicznych w jednym z miast nad Donem natrafiono na skład materiałów wybuchowych. Groźnej sytuacji zapobiegają saperzy, i miasto zostaje uratowane przed niebezpieczeństwem.
9. **Dzieje Haliny Rzewskiej** — ZSRR cz. b. 10' — koleje losu zaginionego dziecka w 1942 r., pobyt dziewczynki w domu dziecka, jej przybrani rodzice.
10. **Feliks Dzierżyński** — ZSRR 67 cz. b. 55' — życie i praca wielkiego rewolucjonisty.
11. **Gdy umilkną działa** — ZSRR cz. b. 85' (fabularny) — dramat wojenny. Bohaterem jest sierżant Platonow, który ginie w pierwszym dniu po zawieszeniu broni od kuli ukrywającego się SS-mana.
12. **Komisarz Turkiestanu** — pol. 69 cz. b. 15' — dzieje polskiego nauczyciela M. Figielskiego, który został komisarzem Turkiestanu w czasach Rewolucji Październikowej.
13. **Lenin — karty z życiorysu** — ZSRR 68 cz. b. 70' — film składa się z kilku części, obrazujących całokształt życia i działalności Lenina.
14. **Lenin na Powołżu** — ZSRR kol. 19' szereg miejscowości w których działał Lenin — Uljanowsk, Kujbyszew, Kazań, Gorki.
15. **Lenin w Pradze** — CSRS kol. 10' — działalność Lenina w Czechosłowacji ZSRR 63 cz. b. 9' — miejsca związane z pobytem Lenina w Londynie.
17. **Lenin — fakty, dokumenty, wspomnienia** — ZSRR 69 cz. b. 60' — twórcy filmu ukazują postać Lenina poprzez pryzmat wspomnień i dokumentów.
18. **Lenin — ostatnie myśli** — ZSRR cz. b. 30' — ostatnia praca Lenina „O spółdzielczości”, ostatnie artykuły, wypowiedzi N. Krupskiej.
19. **Lenin żywy** — ZSRR cz. b. 28' Lenin w czasie święta 1 Maja, w czasie obchodów rocznicy Rewolucji, w czasie pierwszej wojskowej defilady w 1919 r.
20. **Leningrad — kolebką rewolucji** — ZSRR 71 cz. b. 17' — montaż historycznych zdjęć i dokumentów, zgromadzonych w Muzeum Rewolucji w Leningradzie.
21. **Listy z Poronina** — pol. 69 kol. 10' — okres pobytu Lenina w Poroninie.
22. **Ludzie z karabinami** — pol. 65 cz. b. 20' — rodowód polityczny i historyczny Armii Radzieckiej jej bojowa tradycja i współczesna potęga.
23. **Nie wolno zapomnieć** — ZSRR 71 cz. b. 19' — historia bitwy stalingradzkiej o której mówią jej dowódcy — Czujkow, Rodimcow i żołnierze.
24. **Na naszej ziemi** — pol. cz. b. 10' — pomniki i mogiły bohaterów poległych na polskiej ziemi.
25. **Opowieść o prawdziwym człowieku** — ZSRR cz. b. 90' (fabularny) — historia bohaterskiego lotnika, który w czasie wojny, stracił obie nogi i dzięki swej wytrwałości powrócił do normalnego życia.
24. **Pamiętny dzień Piotrogradu** — ZSRR 70 cz. b. 8' uroczyste otwarcie II Kongresu Międzynarodówki Komunistycznej w Piotrogradzie, przemówienie Lenina.
25. **Pamiętamy Lenina** — pol. 71 cz. b. 12' wspomnienia nauczycielki pamiętającej Lenina i współpracującej z nim w okresie Wielkiej Rewol.
26. **Pietropawłowska twierdza** — ZSRR cz. b. 10' — jedna z pierwszych budowli Petersburga, jej kolejne funkcje, obronne, więzienie, dziś zabytek architektoniczny.
27. **Rękopisy Lenina** — ZSRR kol. 27' — reportaż z archiwum, gdzie przechowywane są rękopisy Lenina.
28. **Skarbnica Leninizmu** — ZSRR 67 cz. b. 9' — film zrealizowany z okazji piętego wydania wszystkich dzieł Lenina.

29. **Tam gdzie strzelał każdy kamień** — pol. 64 cz. b. 10' — bohaterskie miasto — Wolograd, odbudowane, pełne jest pamiątek po tamtych dniach walki.
30. **Tak się zaczęło** — pol. 70 cz. b. 18' — działalność Lenina w czasie pobytu w Polsce w latach 1912—1914.
31. **Trzy wiosny Lenina** — ZSRR 67 cz. b. 80' — 3 okresu rewolucyjnej działalności Lenina — I 1897 — zesłanie na Syberię, II — 1917 r. — I — 1918 r. ogłoszenie dekretu o elektryfikacji kraju.
32. **Tu żył Lenin** — ZSRR kol. 56' — miejsca i pamiątki po Leninie w Rosji, w Polsce, Francji i Niemczech.
33. **Twórca Państwa Rad** — ZSRR 68 cz. b. 30' — powstanie „Pierwszego Rządu Rewolucyjnego” na czele stoi Lenin jako Przewod. Rady Komisarzy Ludowych.
34. **Włodzimierz Ilicz Lenin** — ZSRR cz. b. 30' — życie i działalność rewolucyjna wodza Rewolucji.
35. **Wspomnienia o Leninie** — ZSRR kol. 36' — działalność Lenina w Moskwie i na Podolsku.
36. **Włodzimierz Uljanow** — ZSRR 68 cz. b. 28' — biograficzny film obejmujący okres od urodzenia po rok 1893.
37. **Wielki czyn** — ZSRR cz. b. 50' — przykłady bohaterstwa żołnierzy radzieckich w czasie II wojny światowej.
38. **Wystrzał z Aurory** — ZSRR cz. b. 12' — symbol Wielkiej Rewolucji Październikowej — krążownik „Aurora”. Film wykorzystuje materiały dokumentalne z tego okresu.
39. **Wspomnienia robotników Zakładów Putiłowskich** — ZSRR cz. b. 10' — robotnik Andrzej Iwanow, oglądając w Muzeum Lenina obraz „Lenin na wiecu w Zakładach Putiłowskich” przypomina sobie wydarzenia z tamtych dni, których był uczestnikiem.
40. **Z księgi Polaków** — pol. 67 cz. b. 27' — film przedstawia wspólne walki polskich i rosyjskich rewolucjonistów.
41. **Zwycięstwo nad Wołgą** — ZSRR cz. b. 80' — bohaterska walka w obronie Stalingradu.
42. **Zwyczajny faszyzm** — ZSRR 65 cz. b. 120' — problem faszyzmu, film posiada rozdziały mówiące o historii, organizacji, socjologii i patologii faszyzmu.
43. **Z iskry rozgorzeje płomień** — ZSRR 61 cz. b. 90' (fabularny) — historia pobytu Włodzimierza Uljanowa na zesłaniu na Syberii.
44. **Związek Wołnych Repubлік** — ZSRR 68 cz. b. 30' — historia kształtowania się wielonarodowościowego Państwa Radzieckiego.

G O S P O D A R K A

1. **Dnieprogres** — pol. cz. b. 11' — reportaż z Zaporozża, pierwsza wielka elektrownia wodna.
2. **273 dni poniżej zera** — pol. 68 kol. 90' — Syberia — teren przeprowadzanej na wielką skalę operacji przemysłowej.
3. **Leningrad** — ZSRR cz. b. 15' centrum współczesnego życia gospodarczego (przemysł, porty).
4. **List z za Bajkału** — ZSRR kol. 13' — autonomiczna republika, kraj rozwoju i przyszłości.
5. **Od Wilna do Tallina** — pol. cz. b. 9' — Litwa, Łotwa i Estonia — współczesne ośrodki przemysłowe.
6. **Od Buchary do Uralu** — ZSRR kol. 20' — reportaż o budowie rurociągu gazowego prowadzącego z Buchary do Uralu.
7. **Produkcja materiału podstawą życia społecznego** — ZSRR 65 cz. b. 37' — wyjaśnienie podstawowych zagadnień ekonomii politycznej, ukazuje podział dochodu narodowego w krajach socjalistycznych i kapitalistycznych.

8. **Południowy Ural** — ZSRR kol. 17' — historia rozwoju Południowego Uralu.
9. **RWPG** — ZSRR 69 cz. b. 54' — całokształt działalności RWPG.
10. **Radziecka Białoruś** — ZSRR kol. 50' — osiągnięcia i zmiany jakie zaszły w ostatnich latach na Białorusi.
11. **Reportaż z Uzbekistanu** — ZSRR 66 cz. b. 10' — przemysł i rolnictwo republiki.
12. **Wschodnia Syberia** — ZSRR cz. b. 19' — rozwój gospodarczy tego kraju.
13. **Wyspa bez ziemi** — pol. cz. b. 14' — reportaż ze zbudowanego na morzu Kaspijskim miasta, którego mieszkańcami są pracownicy szybów naftowych.
14. **Ulica nadziei** — SZRR 68 kol. 23' — praca brygad komsomolskich nad uprzemysłowieniem i zagospodarowaniu Syberii.

NAUKA I TECHNIKA

1. **Budowa akceleratora protonów o energii 70 miliardów elektronowoltów** — ZSRR 71 cz. b. 15' — pokazane procesy jakie zachodzą w akceleratorach o bardzo wysokiej energii, współpraca naukowców różnych krajów.
2. **Chemia radiacyjna** — ZSRR cz. b. 20'.
3. **Doba w Tajdze** — ZSRR cz. b. 20' — złoża bogactw mineralnych.
4. **Głosy wszechświata** — ZSRR cz. b. 16' — sygnały biegnące z kosmosu rejestrowane dzięki urządzeniom radarowym.
5. **Lowey promieni słonecznych** — ZSRR kol. 18' — film zapoznaje we współczesnym stanie wiedzy o procesie fotosyntezy.
6. **Miasto atomu** — ZSRR cz. b. 10' — miasteczko fizyków atomowych (Dubna), ich praca, życie, osiągnięcia.
7. **Pierwszy lot w Kosmos** — ZSRR kol. 60' — lot J. Gagarina.
8. **Sonda 5** — pol. 68 cz. b. 5' — poszczególne fazy lotu „Sondy 5”.
9. **TU-114** — ZSRR cz. b. 12' — urządzenia i zalety techniczne radzieckiego samolotu pasażerskiego konstrukcji inż. Tupolewa.
10. **W głąb lodowatego kontynentu** — ZSRR kol. 20' — praca radzieckich polarników przy zakładaniu stacji polarnej „Wostok” w Arktyce.

KULTURA I SZTUKA

1. **A. P. Czechow** — ZSRR cz. b. 47' — biografia Czechowa.
2. **Ermitaż** — ZSRR 69 kol. 46'.
3. **Film, Film, Film** — ZSRR 68 kol. 18' — animowany, humoreska ukazująca trudną i odpowiedzialną pracę filmowców.
4. **Film opowiada o sobie** — ZSRR 71 cz. b. 88' — fragmenty filmów należące do radzieckiej klasyki filmowej, powstałych w okresie od pierwszych dni władzy radzieckiej aż do najnowszych osiągnięć.
5. **Galeria Trietiaowska** — ZSRR kol. 45'.
6. **Muzeum Puszkina w Moskwie** — ZSRR kol. 18'.
7. **Mikołaj Ostrowski** — ZSRR cz. b. 18'.
8. **Nasze teatry** — pol. 70 cz. b. 33' — fragmenty inscenizacji kilku polskich utworów scenicznych w wykonaniu radzieckich artystów.
9. **Niko-gruziński malarz samouk** — pol. 69 kol. 10' — malarz samouk żyjący na przełomie XIX i XX w., jego prace malarskie.
10. **Reportaż ze świata skarbów** — ZSRR 70 kol. 20' — zbiory najrzadszych arcydzieł sztuki jubilerskiej (wystawa w salach zbrojowni na Kremlu).
11. **Skarby Kremłowskiego Muzeum** — ZSRR kol. 18'.
12. **Spotkanie z Gorkim** — ZSRR 71 cz. b. 50'. — film biograficzny o Gorkim.
13. **Teatralna podróż** — pol. 70 cz. b. 15' — współpraca kulturalna między Polską a ZSRR w zakresie adaptacji sztuk scenicznych obu narodów.

14. **Współpraca metaloplastyka gruzińska** — ZSRR cz. b. 8' — prace metalu współczesnych plastyków gruzińskich.
15. **Wielki balet w Ameryce** — ZSRR kol. 35 — reportaż z występu baletu Losiejowa w USA.

G E O G R A F I A

1. **Ałma Ata** — pol. cz. b. 10'.
2. **Daleka wyspa Kunaszyr** — ZSRR kol. 20' — zwykły dzień mieszkańców jednej z wysp kurylskich, egzotyczny krajobraz.
3. **Leningrad** — pol. 68 cz. b. 15' — zabytki, współczesne życie miasta.
4. **Leningradzka niedziela** — pol. 68 cz. b. 10' — piękno Leningradu i jego najbliższych okolic.
5. **List z Baikalu** — ZSRR kol. 18' — życie mieszkańców Burjacji.
4. **Odessa** — pol. 67 cz. b. 13' — reportaż z największego portu i miasta nad Morzem Czarnym, ośrodek handlowy i kulturalny.
5. **Morze Azowskie** — ZSRR kol. 20'.
6. **Nad brzegami Oki** — ZSRR kol. 20' — uzdrowiska, domy wypoczynkowe, turystyka, uprawa roślin, hodowla zwierząt.
7. **Nad dolnym Amurem** — ZSRR kol. 9' Amur — największa droga wodna radzieckiego Dalekiego Wschodu. Brzegi dolnego Amuru zamieszkują plemiona Udegajów, Niwków, Ulczów i Namajów.
8. **Nad Leną i jeszcze dalej** — pol. 68 cz. b. 17' — reportaż z autonomicznej Republiki Jakuckiej, ukazujący przemysłowy i cywilizacyjny rozwój tej części Syberii.
9. **Najmłodsza republika radziecka** — ZSRR cz. b. 14' — Tuwaj, tutaj bierze początek otoczony legendą Jenisej. Oglądamy doliny i liczne dopływy tej pięknej rzeki, nowoczesną stolicę Kozył.
10. **Nad Jenisiejem** — pol. 66 cz. b. 13' — reportaż z wędrowki wzdłuż Jenisiej, ukazujący jego krajobraz, budowę zapory wodnej, wykopaliska.
11. **Nad rzeką Kubań** — ZSRR 70 kol. 10' — film daje geograficzny obraz krain leżących wzdłuż rzeki, poznaje z problemami gospodarczymi (rolnictwo, hodowla, przemysł).
12. **Na stepach Tuwy** — pol. 66 cz. b. 10' — dokumentalny reportaż z pasterskich obszarów Tuwy.
13. **Na turystycznych szlakach Krymu** — ZSRR kol. 18' — piękno i urok Krymu widziane okiem turysty-wędrowca.
14. **Na drogach Armenii** — pol. cz. b. 15' — poznajemy wyżynę Armeńską, jej klimat, krajobrazy, starożytne budowle i rzekę Araks.
15. **Na Wyspach Kurylskich** — ZSRR kol. 14' — krajobraz wysp Kurylskich.
16. **Buchara** — ZSRR kol. 10' — zabytki architektury, sztuki orientalnej oraz kultury świata muzułmańskiego.
17. **Od Buchary do Uralu** — ZSRR kol. 20' — reportaż o budowie rurociągu gazowego prowadzącego z Buchary do Uralu.
18. **Moskwa stolica ZSRR** — ZSRR cz. b. 10'.
19. **Oczami przyjaciół** — ZSRR 70 cz. b. 74'. — migawki z życia dwóch stolic — Warszawa widziana oczami filmowców radzieckich, Moskwa utrwalona na taśmie przez realizatorów polskich.
20. **Odessa** — ZSRR kol. 20' — rewolucyjne tradycje Odessy, powojenna rozbudowa, rola portu.
21. **Odessa** — pol. cz. b. 13' — reportaż nawiązujący do historii Odessy, ukazuje ją jako ośrodek handlowy i kulturalny.
22. **Od Wilna do Tallina** — pol. cz. b. 9' — pamiątki przeszłości, gotyckie budowle, średniowieczne zaułki, akcenty współczesne — place budowy, ośrodki przemysłowe w trzech krajach nadbałtyckich: Litwy, Łotwy i Estonii.

23. **Pociągiem przyjaźni do Zarr** — pol. 67 cz. b. 12' — reportaż z wycieczki „pociągiem przyjaźni”, trasa — Warszawa, Moskwa, Wilno, Ryga, Leningrad. W filmie pokazano zabytki odwiedzanych miast, ich rozwój i rozbudowę, codzienne życie.
24. **Południowy Ural** — ZSRR wol. 16' — film ilustruje historię rozwoju Południowego Urалу.
25. **Radziecka Białoruś** — ZSRR kol. 50' — na tle malowniczych pejzaży Białorusi pokazane zmiany i osiągnięcia ostatnich lat — ośrodki przemysłowe, gospodarstwa rolne, zabytki i obiekty kulturalne.
26. **Reportaż z Uzbekistanu** — ZSRR cz. b. 10' — migawki filmowe z życia republiki, rozwój rolnictwa i przemysłu opartych na miejscowych surowcach.
27. **Spotkanie z Kazaniem** — pol. cz. b. 9' — miasto Kazań, jego stare budowle, rozwijający się przemysł.
28. **Tbilisi** — ZSRR 70 cz. b. 10' — stare dzielnice miasta, nowe centrum, sztuczny zbiornik wody — Morze Tbiliskie.
29. **U stóp Elbrusu** — pol. 66 cz. b. 12' — z reporterem alpinistą odwiedzamy dolinę Daksana, odwiedzamy schronisko i obserwatorium meteorologiczne.
30. **Uzbekistan** — pol. 65 cz. b. 12' — film ukazuje Uzbekistan jako kraję pełną kontrastów klimatycznych, przyrodniczych i krajobrazowych, poznajemy Taszkient — ośrodek kulturalny i naukowy tej republiki.
31. **Warszawiak w Kijowie** — pol. kol. 20' — zabytki i życie miasta.
32. **W delcie Wołgi** — ZSRR kol. 3' — delta Wołgi — kwitnąca oaza wśród półpustynnych obszarów, bogaty rezerwat przyrody.
33. **W grodzie Gedyminów** — pol. 67 cz. b. 17' — stare i nowe Wilno.
34. **W Gruzji** — pol. 70 cz. b. 13' — migawki ze stolicy Gruzji Tbilisi i innych zabytkowych miast o pięknej i oryginalnej architekturze.
35. **Wolne ziemie — Zabajkalie** — ZSRR 70 kol. 17' — obyczaje i sztuka ludowa mieszkańców syberyjskiej ziemi — Zabajkalie.
36. **W Mirnym — Jakucja** — pol. 66 cz. b. 10' — odkryte złoża diamentów przyczyną do zmiany dawnego osiedla Mirnyj, napływają fachowcy pracujący przy wydobywaniu minerałów, miasto rozwija się, pięknieje.
37. **W podzwrotnikowym pasie Azerbojdżanu** — ZSRR kol. 20' — różnorodna flora i fauna tej części Azerbojdżanu.
38. **W rezerwach Kaukazu** — pol. kol. 19'.
39. **W starej Samarkandzie** — pol. 67 cz. b. 9' — zabytki i obrazy z codziennego życia jednego z najstarszych miast ZSRR Samarkandy.
40. **Wschodnia Syberia** — ZSRR 63 cz. b. 1 9' — obraz rozwijającej się, współczesnej, bogatej Wschodniej Syberii.
41. **Wyspy Komandorskie** — ZSRR cz. b. 17' — film mówi o krajobrazie i warunkach klimatycznych wysp ZSRR najbardziej wysuniętych na wschód.
42. **W górach Altaju** — ZSRR kol. 12' — warunki klimatyczne i geologiczne, flora i fauna gór Altaj.
43. **Z biegiem Desny** — ZSRR kol. 18' — Ukraina widziana wzdłuż brzegów Desny. Obiekty przemysłowe, zabytki architektury, życie i praca mieszkańców.
44. **Zielona ziemia** — ZSRR kl. 20' — Ukraina.
45. **Zimowy dzień Moskwy** — pol. 64 cz. b. 10' — kamera rejestruje powszedni, zimowy dzień mieszkańców Moskwy.
46. **Wołga** — ZSRR kol. 20' — podróż z biegiem Wołgi. Odwiedzamy miasta: Jarosław, Gorki, Ulianowsk, Kujbyszew, Saratow, Wołgograd. Poznajemy ważniejsze inwestycje i zakłady przemysłowe.
47. **W głębinach Morza Czarnego** — bułg. kol. 22' — fantastyczny podwodny świat Morza Czarnego.

RÓŻNE

1. **Niebo należy do dziewcząt** — ZSRR kol. 21' — pokaz grupy dziewcząt wykonujących skomplikowane ewolucje w czasie skoków z opóźnionym otwarciem spadochronu. Poszczególne „punkty” programu są m.in. ilustracją zanych bajek rosyjskich.
- Opowieść o śmigłowcach** — ZSRR cz. b. 17' — historia powstania śmigłowca, od pierwszych maszyn do najnowszych osiągnięć konstruktorów radzieckich w tej dziedzinie.

Dział Rozpowszechniania

CFO „Filmos” Oddział Katowice, ul. Kochanowskiego 10.

Filmoteki Rejonowe:

1. **FR I Częstochowa**, ul. Nowowiejskiego 18.
 2. **FR II Bielsko Biała**, ul. Sienkiewicza 8.
 3. **FR III Gliwice**, ul. Wieczorka 6.
 4. **FR IV Rybnik**, ul. Kościuszki 41.
 5. **FR V Będzin**, ul. Okrzei 51.
 6. **FR VI Bytom**, ul. Webera 6.
-

Leszek Nieznański

Katowice

Węzłowe problemy dotyczące ochrony naturalnego środowiska człowieka w Polsce

Walka o ochronę środowiska ludzkiego trwa już ponad stolać i w swojej przeszłości historycznej obfitowała w bardzo dramatyczne zdarzenia. Często ludzi, którzy wskazywali i ostrzegali przed grozącymi skutkami budującego się wielkiego przemysłu posądzano o brak zrozumienia dla postępu technicznego lub nawet publicznie ośmieszano na spotkaniach, konferencjach i innych roboczych naradach. Pomimo wszystko wielki ruch na rzecz ochrony przyrody i środowiska człowieka rozwijał się zdobywając coraz więcej zwolenników oraz powszechne uznanie u władz politycznych i administracyjnych w całym kraju. Ukoronowaniem długotrwałej walki o czyste powietrze, wodę i glebę jak również wszystkich zasobów przyrody jest Raport byłego Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych U'Thanta ogłoszony w maju 1969 r. na XXIII Sesji ONZ w Nowym Jorku.

Raport stanowi najpoważniejsze ostrzeżenie i zarazem milowy krok w kierunku uzdrowienia istniejącej współcześnie sytuacji we wszystkich krajach świata bez względu na ustrój czy też światopogląd jako reprezentują państwa członkowskie. Od tego jak dziś w dobie ekspansji przemysłu i urbanizacji będziemy ten problem rozwiązywali zależą losy nasze i naszych przyszłych pokoleń. W materiałach VI Zjazdu PZPR oraz podjętej Uchwale problem ochrony środowiska człowieka znalazł żywe odbicie i w najbliższych latach 1972—1975 został objęty w planach gospodarczych, naukowych, w powiązaniu międzynarodowej współpracy. Jednym z pierwszych poczynań w tym zakresie było powołanie w Katowicach Centrum Ochrony Środowiska przy pomocy specjalnego funduszu ONZ. Centrum prowadzi prace badawcze w oparciu o nowoczesną aparaturę kontrolno-pomiarową na odcinkach zatruwania przez przemysł powietrza, wód, gleby i zasobów przyrody. Wyniki badań w postaci ekspertyz będą służyły poszczególnym resortom do podejmowania odpowiednich decyzji w zakresie prawidłowych rozwiązań naturalnego środowiska człowieka. Jak wiadomo perspektywy przyrostu ludności na kuli ziemskiej przewidują, iż w ciągu najbliższych 50 lat ludność świata przekroczy 7 miliardów, dlatego palącym problemem będzie zapewnienie tej wielkiej grupie społecznej dostatecznej ilości produktów żywnościowych, czystej wody i świeżego powietrza. Zagadnienia ochrony naturalnego środowiska człowieka są regulowane przez prawo nakazujące obronę zdrowia ludzkiego przed niebezpieczeństwami jakie powstają w działalności gospodarczej i społecznej.

Przepisy w tym zakresie są bardzo liczne i dotyczą ochrony wód, powietrza i gleby przed zanieczyszczeniem, hałasem, ochroną krajobrazu przestrzennego, tworzenia odpowiednich warunków dla wypoczynku, sportu i turystyki. Duże znaczenie mają normy określające warunki którym mają odpowiadać obiekty i roboty budowlane objęte zarządzeniem Ministra Budownictwa (Dz. U. Nr 7, poz. 46 z dnia 31. I. 1961 r.). Zarządzenie obejmuje problemy związane z lokalizacją inwestycji, zachowania ustalonych stref ochronnych, przestrzeni zagospodarowania zaplecza usługowego i komunikacyjnego. Drugą ustawą dotyczącą ochrony powietrza atmosferycznego przed zanieczyszczeniem, jest zarządzenie z dnia 21. IV. 1966 r. (Dz. U. nr 14, poz. 87). Ostatnio w Polsce zostały powołane dwa organy do koordynacji spraw z zakresu ochrony środowiska człowieka. Pierwszy z nich Komitet Naukowy „Człowiek i środowisko” działający przy Prezydium PAN (Uchwała nr 4/70 Prezydium PAN z dnia 28. IV. 70 rok). Do zadań tego Komitetu należy inicjowanie i koordynowanie badań o charakterze kompleksowym, opracowywanie ekspertyz i opinii naukowych w sprawach ochrony środowiska człowieka. Dla organów państwowych, zakładów pracy i organizacji społecznych.

Drugi — to Polski Komitet Ochrony Środowiska Człowieka powołany zarządzeniem nr 66 Prezesa Rady Ministrów z dnia 4. VIII. 1970 roku w celu koordynacji działalności wszystkich resortów i instytucji zajmujących się ochroną środowiska, współpracy w tej dziedzinie z międzynarodowymi organami oraz stałego czuwania nad postępowaniem w tym zakresie.

Komitet ustala główne kierunki badań naukowych w miastach i wsiach całego kraju. z planowymi zadaniami gospodarczymi w miastach i wsiach całego kraju. W październiku 1972 roku z inicjatywy Wojewódzkiego Komitetu Ochrony Środowiska Człowieka w Katowicach zorganizowano I Ogólnopolski Przegląd Filmów „Człowiek i jego środowisko”, na którym zaprezentowano 31 filmów o tematyce powyższej.

W Przeglądzie udział wzięło 7 zawodowych wytwórni krajowych proponując 84 filmy, z których komisja zakwalifikowała do konkursu 31 tytułów. Jury konkursowe nagrodziło 17 filmów przyznając diamentowe, złote, srebrne i brązowe „Feniksy” oraz nagrody pieniężne dla realizatorów. Towarzystwając imprezą Przeglądu było sympozjum naukowe, w którym

udział wzięli przedstawiciele przemysłu, nauki, organizacji społecznych zajmujących się ochroną przyrody oraz działacze społeczno-polityczni całego kraju.

Na sympozjum wygłoszono 7 referatów problemowych obejmujących następujące zagadnienia:

„Rekonstrukcja środowiska przyrodniczego Śląska i Zagłębia”.

„Wpływ przemysłu na środowisko”.

„Metody i formy społecznej ochrony przyrody”.

Wpływ ośrodków przemysłowych na rozwój rolnictwa”.

Gościom z całego kraju informacyjnie zorganizowano zjazd plenerowy, w którym zapoznali się z możliwościami zagospodarowania środowiska przemysłowego w Chorzowie, Bytomiu, Rudzie Śl. i Katowicach. Jednocześnie uczestnicy sympozjum mieli okazję zobaczyć 6 filmów zagranicznych poza konkursem obrazujących problematykę ochrony w ZSRR, Anglii, Szwajcarii, Japonii i NRD.

Na zakończenie należy podkreślić, iż Przegląd Filmowy jak też sympozjum cieszyły się dużym uznaniem społecznym i były dobrą okazją do szerszego zainteresowania problematyką ochrony przyrody szerokiego kręgu twórców filmowych, publicystów, ludzi nauki i przemysłu z całego kraju.

Wykaz ważniejszych tytułów filmowych obejmujących ochronę środowiska człowieka obejmuje:

- 1) **„Brudne niebo”** — realizacja Andrzej Szczygiel, prod. WFO Łódź 1968 r. dźwięk barwny, 1 akt (10 min.).

Jest to filmowa refleksja na temat jednej z najgroźniejszych plag współczesnej przemysłowej cywilizacji: zanieczyszczenia powietrza i zatruwania atmosfery gazami spalinowymi, szczególnie w wielkich ośrodkach przemysłowych. Film zajmuje się szkodliwym wpływem tych zjawisk na zdrowie człowieka oraz możliwościami zapobiegania.

- 2) **„Cytat z raportu U'Thanta”** — scenariusz i reż. A. Szczygiel zdj. B. Dziworski, prod. WFO Łódź 1972 r. barwny 20 min.

Po raz pierwszy w historii ludzkości pojawił się kryzys o zasięgu ogólnosiwiatowym. Dotyczy on stosunku człowieka do środowiska jako ubocznego skutku uprzemysłowienia i jednostronnego zastosowania zdobyczy techniki. Film apeluje o powstrzymanie tego procesu w imię obrony życia na Ziemi.

- 3) **„O czystą wodę”** — scenar. i real. B. Bączyński, prod. WFO Łódź 1970 r. dźwięk barwny 11 min.

Przemysł rozwija się gwałtownie, potrzebując coraz więcej czystej wody; ilość trujących ścieków rośnie. Dla ratowania wód kosztem miliardów złotych w szybkim tempie powstają oczyszczalnie ścieków. Realizatorzy zapoznają z kilkoma nowoczesnymi oczyszczalniami ścieków między innymi w Blachowni Śl. i Ostrołęckiej Fabryce Celulozy.

- 4) **„O prawdziwe słońce”** — real. R. Stando, WFD W-wa 1971 r. daw. cz. b. 21 min.

Problem zanieczyszczenia powietrza na Śląsku i w innych ośrodkach przemysłowych. Wiele miejsca realizatorzy poświęcili informacji o środkach podjętych w celu polepszenia sytuacji w tym zakresie.

- 5) **„Z księgi przyrody”** — real. G. Brusse, prod. Lennauczfilm ZSRR, oprac. SOF Łódź, dźwięk barwny, 15 min.

W filmie pokazano żywą księgę przyrody leśnej, tajemnicę życia zwierząt i roślin, świat drapieźników, walkę o byt i biologiczną współzależność zwierząt i roślin.

- 6) **„Oczyszczanie ścieków miejskich”** — real. J. Gaus, WFO Łódź 1966 r. dźwięk, cz. b. 15 min.

Film zapoznaje z różnymi metodami i techniką oczyszczania ścieków

miejskich. Wszystkie metody oczyszczania ścieków mają na celu taką zmianę ich składu biologicznego i chemicznego aby po wpuszczeniu do rzeki czy jeziora nie zatrzymały wody i nie zagrażały zdrowiu ludzi.

- 7) **„Rekultywacja piasków”** — real. W. Powada, WFO Łódź, 1970 r. dźwięk barwny 10'.
W filmie zapoznajemy się z pracami prowadzonymi przez zespół naukowców z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, zmierzającymi do przywrócenia piaskom wartości użytkowej. Pozytywne rezultaty prowadzonych eksperymentów mogą stać się w przyszłości niezmiernie ważne dla naszej gospodarki, ponieważ pozwolą na wykorzystanie nieużytków, których liczba stale wzrasta na skutek powstawania nowych kopalń odkrywkowych.
- 8) **„Zadrzewiajmy kraj”** — real. J. Stefanowski, prod. WF „Czołówka 1969 r. dźwięk cz. b. 15'.
Film propaguje masowe zadrzewianie kraju, ukazując piękno zadrzewionego krajobrazu, wskazując jednocześnie na duże korzyści jakie daje zadrzewienie dla gospodarki kraju.
- 9) **„Barwy w przemyśle”** — scenar. i reż. S. Kokosz, prod. WFO Łódź, dźwięk cz. b. 9'.
Film mówi o wpływie kolorystyki wnętrza i oświetlenia na zdrowie i wyniki pracy ludzi zatrudnionych w przemyśle.
- 10) **„Człowiek w środowisku pracy”** — real. R. Sobecki, WFO Łódź 1971 r. dźwięk cz. b. 14'.
Badania lekarzy, fizjologów i psychologów nad wpływem hałasu, nieprawidłowego oświetlenia, zapylenia otoczenia i długotrwałej niewygodnej pozycji na organizm człowieka.
- 11) **„Człowiek, dźwięk, praca”** — J. Gaus, WFO Łódź 1972 r., cz. b. 18'.
Film zapoznaje z prowadzonymi pracami nad wyciszeniem hałasu, jak również z nowymi typami kasków dźwiękochłonnych.
- 12) **„Hałas”** — real. Z. Wdólkówna-Oldak SMF — W-wa dźwięk, kol. 11'.
Film porusza w sposób dowcipny i groteskowy, aktualny problem współczesnego życia, ujemny wpływ hałasu na psychikę ludzką.
- 13) **„1:0 dla starości”** — real. W. Rollny WFO Łódź, dźwięk cz. b. 9'.
Racjonalny tryb życia, prawidłowe odżywianie się, sen, częste kąpiele, gimnastyka przedłużają młodość a starość czynią użyteczną i przyjemną.
- 14) **„Zarazki atakują człowieka”** scenar. i real. Zb. Kiersztein, WFO Łódź 70 r. dźwięk cz. b. 15'.
Film informuje o sposobach przenoszenia zarazków i drogach zakażeń (duru brzusznego, tyfusu, czerwonki, błonnicy, odry) oraz o ich zapobieganiu.
- 15) **„Zwalczajmy hałas”** — real. J. Gaus, WFO Łódź, dźwięk cz. b. 11'.
W filmie zapoznajemy się ze sposobami wyciszenia hałasu różnymi metodami na różnych stanowiskach pracy.
- 16) **„Sam wśród ptaków”** — real. J. Kidawa, WFD W-wa, dźwięk barwny 14'.
Piękny portret człowieka oddanego bez reszty badaniom ornitologicznym. Jest nim Jerzy Noskiewicz, który z ramienia PAN prowadzi obserwację ptaków gnieźdzących się na jeziorze Swidniew woj. szczytnickim. **„Słowo o ziemi naszej”** — Tatry — zdj. M. Wiesiołek, WFD W-wa, cz. b. 12'.
Film przedstawia panoramę Tatr, obraz Podhala, a komentarz przypomina kto i w jaki sposób sławił ich piękno.

Ochrona naturalnego środowiska człowieka

Zestaw bibliograficzny w wyborze.

Spis rzeczy

- Wstęp
- I. Człowiek i środowisko — zagadnienia ogólne ochrony środowiska naturalnego
 - II. Inicjatywy międzynarodowe
 - III. Socjologia — nauka o ochronie przyrody i jej zasobów
Problematyka badań. Metodologia
 - IV. Ochrona środowiska w świetle prawa
 - V. Ochrona środowiska człowieka w Polsce:
 - A. Problematyka
 - B. Organizacja
 - C. Ochrona środowiska w województwie katowickim
- Indeks tytułów czasopism uwzględnionych

WSTĘP

Ochrona środowiska człowieka znajduje się w chwili obecnej w centrum zainteresowania nie tylko w skali krajowej ale i ogólnoswiatowej. Z tym zainteresowaniem związany jest ściśle wybór tematu niniejszego zestawu.

Przy opracowaniu korzystano głównie z Bibliografii Zawartości Czasopism i Przewodnika Bibliograficznego za lata 1969—1972, poza tym wykorzystano katalog przedmiotowy MBP.

Uwzględniono zarówno artykuły z czasopism jak i wydawnictwa; w odniesieniu do wydawnictw uwzględniono również pozycje wydane przed 1969 r.

W przypadku artykułów z czasopism pominięto przede wszystkim wartość czasopism regionalnych, jak również artykuły niewielkie objętościowo lub te, w których temat potraktowano zbyt ogólnie; pominięto także artykuły typu: wywiady, wypowiedzi itp.

Zastosowano układ działowy, w obrębie działów uszeregowano opisy alfabetycznie. Celem uniknięcia dodatkowego spisu pomocniczego w postaci wykazu skrótów tytułów czasopism, opis artykułów z czasopism odbiega od ogólnych zasad — cytata wydawnicza zawiera pełny tytuł czasopisma.

Zestaw zawiera indeks tytułów czasopism uwzględnionych. Zrezygnowano z opracowania indeksu autorskiego jako niecelowego w zestawie nieprzekraczającym 200 opisów oraz niewielkiej ilości działów.

Zestaw niniejszy ma służyć bibliotekarzom w wyborze odpowiedniej literatury na ten temat. Dobór materiału pozwala zaspokoić zainteresowania najszerszych kręgów czytelników.

I. CZŁOWIEK I ŚRODOWISKO

— zagadnienia ogólne ochrony środowiska naturalnego.

1. **BAŃKA Józef:** O potrzebie synchronizacji ochrony środowiska z zagadnieniami rewolucji naukowo-technicznej. — Człowiek i Światopogląd R.: 1971 nr 11 s. 95—116.
2. **BABIŃSKI Czesław:** Ochrona środowiska przed niepożądanymi skutkami oddziaływania zakładów przemysłowych. — Inwestycje i Budownictwo R.: 1970 nr 6 s. 9—11.
3. **BOGUCKA Aleksandra:** Ochrona przyrody a planowanie przestrzenne. Chrońmy przyrodę. R.: 1971 z. 5 s. 63—65.
4. **BOJAR Ryszard:** Drzewa umierające stojąc. Projekt R.: 1970 z. 3 s. 27—33.
5. **BRYKOWICZ Katarzyna, WAKSMUNDZKI Krystian:** Kompleksowa mapa zaburzeń i zniszczeń w środowisku geograficznym. — Problemy R.: 1970 nr 8 s. 465—477.
6. **CORMIS L. de:** Zanieczyszczenie atmosfery a roślinność. Tłum. — Ochrona Powietrza R.: 1970 nr 5 s. 10—13.
7. **DZIENWEBEL Maria:** Człowiek jako cząstka środowiska. — Architektura R.: 1970 nr 12 s. 426—427.
8. **DORST Jean:** Zanim zginie przyroda. W-wa 1971 Wiedza Powszechna ss. 459.
9. **DUBOS René:** Człowiek, środowisko, adaptacja. W-wa 1970 Państw. Zakł. Wydawn. Lekarsk. ss. XXIII, 491.
10. **DZIEWANOWSKI Kazimierz:** Cywilizacja żółknącej roślinności. — Miesięcznik Literacki R.: 1970 nr 2 s. 117—124.
11. **DZIEWOŃSKI Kazimierz, SYNOWIEC Adam:** Problemy środowiska człowieka. — Podstawowe Problemy Współczesnej Techniki R.: 1972 s. 83—106.
12. **FLESZAR Mieczysław:** Granice i kierunki ochrony środowiska geograficznego. — Sprawy Międzynarodowe. R.: 1971 z. 2 s. 19—36.
13. **GABRYŚ Bolesław:** Wpływ chemizacji środowiska na faunę. — Chrońmy Przyrodę R.: 1969 z. 4 s. 36—17.
14. **GALINAT Andrzej:** Współczesna cywilizacja a zdrowie człowieka. W-wa 1971 Państw. Zakł. Wydawn. Lekarsk. s. 146.
15. **GOETEL Walery:** Budownictwo a ochrona przyrody. — Przegląd Budowlany R.: 1969 nr 7/8 s. 338—343.
16. **GOETEL Walery:** Cywilizacja przeciw człowiekowi? — Tygodnik Demokratyczny R.: 1969 nr 46 s. 1,3.
17. **GOETEL Walery:** Człowiek zmienia przyrodę. — W: Ziemia. W-wa 1970 s. 960—1040.
18. **GOETEL Walery:** Humanizm a technika. — Problemy R.: 1970 nr 11 s. 669—672.
19. **GOETEL Walery:** Od parków narodowych do ochrony kompleksowej. — Kierunki R.: 1970 nr 11 s. 1,10.
20. **GOETEL Walery:** Ochrona przyrody a technika. Kraków 1969 Państw. Wydawn. Nauk. s. 34.
21. **GOETEL Walery:** Racjonalna gospodarka zasobami przyrody. Kraków 1971 Państw. Wydawn. Nauk. s. 19.
22. **GOETEL Walery:** Rola budownictwa w ochronie środowiska człowieka. — Przegląd Budowlany R.: 1971 nr 7/8 s. 337—341.
23. **Groźba katastrofy.** Oprac.: G. Kade, J. Moss, D. Shepherd. Tłum. z franc., ang. — Zeszyty Teoretyczno-Polityczne R.: 1971 nr 5 s. 115—128.
24. **HAYTER Richard, COX John:** Kryzys człowieka i środowiska: Tłum. z ang. — Zeszyty Teoretyczno-Polityczne R.: 1972 nr 2 s. 65—72.
25. **J. G. Nauki społeczne a problemy środowiska.** — Kosmos R.: 1972 s. 106—108.

26. **JASTRZĘBSKI** Ludwik: **Przemysł — wróg lasu.** — Prawo i Życie R.: 1971 nr 9 s. 4,7.
27. **JAWOROWSKI** Zbigniew: **Ołów w środowisku człowieka.** W: Człowiek i Nauka. W-wa 1971 s. 184—211.
28. **JUDA** Jan, **BUDZIŃSKI** Karol: **Zanieczyszczenia atmosfery.** W-wa 1961 Wydawn. Nauk.-Techn. s. 254.
29. **KACZMAREK** Zdzisław: **Inżynieria środowiska.** — Przegląd Techniczny R.: 1971 nr 46 s. 1, 4—5.
30. **KOTARBINSKI** Tadeusz: **Przyroda pod władzą człowieka.** — Polska R.: 1970 nr 8 s. 5, 20.
31. **LEŃKOWA** Antonina: **Ochrona przyrody.** W: Biologia XX wieku. T. 2 W-wa 1971 s. 530—541.
32. **LEŃKOWA** Antonina: **Oskalpowana ziemia.** W-wa Wiedza Powszechna s. 343.
33. **LESZCZYCKI** Stanisław: **Człowiek i środowisko.** — Argumenty. R.: 1971 nr 13 s. 1, 12.
34. **LESZCZYCKI** Stanisław: **Podstawy polityki środowiskowej.** Streszcz. ref. — Nauka Polska R.: 1971 nr 6 s. 51—64.
35. **LESZCZYCKI** Stanisław: **Ratować siebie.** Polityka R.: 1971 nr 48 s. 1, 5.
36. **LYSIAK** Waldemar: **Harakiri współczesnej cywilizacji przemysłowej.** — Perspektywy R.: 1970 nr 31 s. 10—13.
37. **MEDWECKA—KORNAŚ** Anna: **Ekologia a ochrona przyrody.** — Wiadomości Ekologiczne R.: 1971 z. 4 s. 337—352.
38. **MICHAJŁOW** Włodzimierz: **Kariera biosfery.** — Problemy R.: 1971 nr 8 s. 16—24.
39. **MICHAJŁOW** Włodzimierz: **Krajobrazy i polityka.** — Tygodnik Demokratyczny R.: 1970 nr 15 s. 1,1.
40. **MICHAJŁOW** Włodzimierz: **O podstawowych problemach ochrony środowiska człowieka.** — Nowe Drogi R.: 1971 nr 4 s. 47—63.
41. **MICHAJŁOW** Włodzimierz: **O przyrodniczych podstawach badań prognostycznych.** — Problemy R.: 1970 nr 2 s. 66—70; Kosmos R.: 1970 z. 2 s. 155—159.
42. **MICHAJŁOW** Włodzimierz: **Problemy środowiska życia człowieka w dobie rewolucji naukowo-technicznej.** — Problemy R.: 1970 nr 11 s. 643—653.
43. **MICHAJŁOW** Włodzimierz: **Problemy środowiska życia człowieka we współczesnym świecie.** W-wa 1971 Liga Ochrony Przyrody s. 94.
44. **MICHAJŁOW** Włodzimierz: **Przyrodnicze podstawy badań prognostycznych i planowania.** — Kultura i Społeczeństwo R.: 1970 nr 2 s. 113—118.
45. **MICHAJŁOW** Włodzimierz: **Środowisko. Postęp sprzecznościami brzemnienny.** — Tygodnik Demokratyczny. R.: 1971 nr 2 s. 1,5.
46. **MICHAJŁOW** Włodzimierz: **Środowisko a model przemysłu.** — Problemy R.: 1971 nr 9 s. 27—29.
47. **MICHAJŁOW** Włodzimierz: **Środowisko — kultura — cywilizacja.** — Kultura i Społeczeństwo R.: 1971 nr 4 s. 3—20.
48. **MICHAJŁOW** Włodzimierz: **Współczesne problemy środowiska człowieka.** — Nauka Polska R.: 1970 nr 6 s. 1—11.
49. **MINORSKI** Jan: **Aby nie umarła przyroda.** — Architektura R.: 1970 nr 12 s. 427—430.
50. **MOWSZOWICZ** Jakub: **Co zagraża człowiekowi i jego środowisku.** — Kosmos R.: 1971 z. 6 s. 557—566.
51. **MOZOŁOWSKI** Andrzej: **Zatruta planeta.** — Perspektywy R.: 1970 nr 41 s. 40,99.
52. **MYCZKOWSKI** Stefan: **Zielona szata Ziemi.** Kraków 1972 Państw. Wyd. Nauk. s. 42.

53. **NAGÓRZAŃSKI Józef:** Ochrona zasobów przyrody. — Gospodarka i Administracja Terenowa R.: 1972 nr 1 s. 12—14.
54. **NEHRING Wojciech:** Chronić czy gospodarować? — Życie i Nowoczesność R.: 1972 nr 101 s. 2—3.
55. **OCHRONA przyrody i jej zasobów.** W-wa 1965 Państw. Wydawn. Nauk. s. 1078.
56. **OCHRONA środowiska ludzkiego.** — Kultura i Ty R.: 1970 nr 6 s. 22—24.
57. **OLDAK P.:** Uczeni ostrzegają: biosfera w niebezpieczeństwie. Tłum. z ros. — Zeszyty Teoretyczno-Polityczne R.: 1970 nr spec. s. 133—136.
58. **PARCZEWSKI Władysław:** Pogoda a zanieczyszczanie przemysłowe. W-wa 1969 Wydawn. Komunik. i Łączn. s. 51.
59. **SANDNER Henryk:** Człowiek i przyroda. W-wa 1972 Wiedza Powszechna s. 273.
60. **SANDNER Henryk:** Człowiek zmienia przyrodę. W-wa 1970 Wiedza Powsz. s. 124.
61. **SEGDA Stefania:** Zgubny wpływ nadmiernego stosowania pestycydów na środowisko przyrodnicze człowieka. — Chrońmy Przyrodę R.: 1971 z. 1 s. 5—17.
62. **SIARKIEWICZ Kazimierz:** Ochrona gruntów i środowiska biologicznego. — Gospodarka i Administracja Terenowa R.: 1971 nr 7/8 s. 20-21.
63. **SIUTA Jan:** Problemy „reanimacji” przyrody. — Problemy R.: 1971 nr 3 s. 18—22.
64. **SKAWINA Tadeusz:** Energetyka a przyroda. — Przegląd Techniczny R.: 1971 nr 52 s. 1,7.
65. **STANGENBERG Marian:** Problemy ochrony środowiska wodnego. — Chrońmy Przyrodę R.: 1971 z. 5 s. 15—23.
66. **SZAFER Władysław:** Drogi i cele ochrony przyrody. — W-wa 1969 Liga Ochrony Przyrody s. 30.
67. **SZCZĘSNY Tadeusz:** Ochrona krajobrazu potrzebą społeczną. — Chrońmy Przyrodę R.: 1971 z. 6 s. 5—15.
68. **SZCZĘSNY Tadeusz:** Ochrona przyrody i krajobrazu. W-wa 1971 Państw. Wydawn. Nauk. s. 146.
69. **SZCZĘSNY Tadeusz:** Problemy ochrony przyrody i krajobrazu w planowaniu i urządzeniu parków narodowych. — W-wa 1965 Dział Wydawn. SGGW s. 197.
70. **SZESZTAY Andreas:** Socjologiczne aspekty planowania ochrony biosfery. Ref. Tłum. z ang. W. Mirowski. — Kultura i Społeczeństwo R.: 1971 nr 4 s. 222—228.
71. **ŚLIWKA-SZCZERBIC Władysław:** W obronie naturalnego środowiska człowieka. — Sprawy Międzynarodowe. R.: 1969 z. 6 s. 108—115.
72. **ŚRODOWISKO naturalne wobec uprzemysłowienia.** W-wa 1970 Państw. Wydaw. Nauk. s. 150.
73. **T.F. Ochrona środowiska człowieka.** — Ochrona Powierza R.: 1970 nr 6 s. 1—2.
74. **TUSZKO Aleksander:** Spragniona ziemia. — W-wa 1965 Wiedza Powszechna s. 263.
75. **TUSZKO Aleksander:** Świat bez wody? W-wa 1972 Wiedza Powszechna s. 226.
76. **TUSZKO Aleksander:** Wybrane problemy ochrony środowiska. — Życie i Myśl R.: 1972 nr 4 s. 59—67.
77. **WALKA o ocalenie Ziemi przed działalnością człowieka.** Tłum. z ang. Zeszyty Teoretyczno-Polityczne R.: 1970 nr spec. s. 123—133.
78. **WODZICZKO Adam:** Na straży przyrody. — W-wa 1965 Państw. Zakł. Wydawn. Szkoln. s. 213.

79. **WOŁCZYK Olgierd:** *Satelity w służbie ochrony przyrody.* Na XX Międzynarodowym Kongresie Astronautycznym. — Tygodnik Demokratyczny R.: 1971 nr 43 s. 6.
80. **WÓJCICKA Izabela:** *Uciążliwości klimatu miast i możliwości jego poprawy za pomocą roślinności.* W-wa 1971 Centr. Ośr. Inf. Bud. s. 79 (powiel.).
81. **WÓJCICKA Izabela:** *Wpływ zanieczyszczeń powietrza na roślinność.* — Ochrona Powierza R.: 1970 nr 1 s. 1—3.
82. **WPLYW urbanizacji i uprzemysłowienia na krajobraz.** Szczecin 1966 Wydawn. Uczeln. Polit. Szczecińskiej s. 114.
83. **YOUNG Gordon:** *Na drodze do katastrofy ekologicznej.* Tłum. z ang. — Zeszyty Teoretyczno-Polityczne R.: 1971 nr 4 s. 122—128.
84. **ZABIEROWSKI Kazimierz:** *Ochrona środowiska przyrodniczego koniecznością życiową człowieka.* Chrońmy Przyrodę R.: 1971 z. 4 s. 5—14.
85. **ZIELEŃSKI Jerzy:** *Dajcie szansę Ziemi.* — W-wa 1971 Książka i Wiedza s. 310.
86. **ZIELEŃSKI Jerzy:** *Nie przepraszać, że się żyje.* — Polityka R.: 1970 nr 11 s. 1,5.

II. INICJATYWY MIĘDZYNARODOWE.

87. **DOBROWOLSKI Jan:** *Publikacje UNESCO na temat ochrony przyrody.* — Chrońmy Przyrodę R.: 1970 z. 3 s. 53—55.
88. **GAJEWSKI Wacław:** *Europejskie Towarzystwo Badania Zanieczyszczenia Środowiska Środkami Mutagenicznymi.* Kosmos R.: 1972 z. 2 z 219—221.
89. **GAWŁOWSKA Jadwiga:** *Międzynarodowy program „Człowiek i jego środowisko”.* — Chrońmy Przyrodę R.: 1969 z. 5 s. 42—44.
90. **GOETEL Walery:** *Wobec raportu U'Thanta.* — Polska R.: 1970 nr 8 s. 10.
91. **JACKOWSKA Joanna:** *Samoobrona planety. Uczeni radzieccy o ochronie środowiska.* — Życie i Nowoczesność, R.: 1970 nr 29 s. 1—3.
92. **KAJAK Zdzisław:** *Symposium Europejskiej Komisji Ekonomicznej na temat problemów środowiska człowieka.* Wiadomości Ekologiczne R.: 1971 z. 4 s. 427—429.
93. **KAWECKI Zbigniew:** *Raport U'Thanta „Człowiek i jego środowisko”.* — Wszelchświat R.: 1971 z. 9, s. 221—225.
94. **LESKI Henryk:** *Apel U'Thanta w sprawie ochrony środowiska otaczającego człowieka.* W-wa 1970 Powiel. Zakł. Usług Dokum. CIINTiE s. 21.
95. **MICHAJŁOW Włodzimierz:** *Europejskie symposium.* — Problemy R.: 1971 nr 11 s. 35—39.
96. **MICHAJŁOW Włodzimierz:** *Problemy ochrony środowiska życia człowieka na XVI Generalnej Konferencji UNESCO.* — Kosmos R.: 1971 z. 2 s. 165—171.
97. **MICHAJŁOW Włodzimierz:** *Program „Człowiek i środowisko” na XVI Generalnej Konferencji UNESCO.* — Kosmos R.: 1971 z. 2 s. 165—171.
98. **MICHAJŁOW Włodzimierz:** *W związku z symposium europejskim poświęconym zagadnieniom środowiska — uwagi i refleksje.* — Nauka Polska R. 1971 nr 6 s. 65—75.
99. **OCHRONA naturalnego środowiska człowieka tematem prac ONZ.** — Ochrona Powietrza R.: 1970 nr 2 s. 1.
100. **PETRUSEWICZ Kazimierz:** *Kierunki i stan opracowania międzynarodowego programu „Człowiek a biosfera” (CzAB).* — Kosmos R.: 1972 z. 1 s. 65—75. Wiadomości Ekologiczne z. 1 s. 17—28.
101. **ROGALEWSKI Olaf:** *Symposium Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ na temat ochrony środowiska człowieka.* — Chrońmy Przyrodę R.: 1971 z. 5 s. 37—38.

102. **RUMMEL Iwona**: Międzynarodowe aspekty ochrony biologicznej człowieka. — Prawo i Życie R.: 1972 nr 5 s. 2.
103. **SZCZĘSNY Tadeusz**: Kongres Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i jej Zasobów (UICN) w New Delhi. — Kosmos R.: 1970 z. 4 s. 459—468.

III. SOZOLOGIA

— nauka o ochronie przyrody i jej zasobów.

Problematyka Badań. Metodologia.

104. **CZECZUGA Bazyli**: Lenin a ochrona przyrody. — Architektura R.: 1970 nr 12 s. 424—425.
105. **GOETEL Walery**: Sozologia, nauka o ochronie przyrody i jej zasobów. — Kosmos R.: 1972 z. 1 s. 31—38.
106. **JACYNA Iwona**: Trudny start sozologii. — Ochrona środowiska. — Perspektywy R.: 1971 nr 23 s. 16,22.
107. **KANIA Kazimierz**: Sozologia i sozotechnika. — Kierunki R.: 1971 nr 45 s. 12.
108. **KOSTROWICKI Andrzej Samuel**: Z problematyki badawczej systemu człowiek—środowisko. Przegląd Geograficzny R.: 1970 z. 1 s. 3—18.
109. **LAMBOR Julian**: Sozologia i fizjotaktyka a nauka polska. Rozważania na marginesie raportu U Thanta. — Nauka Polska R.: 1970 nr 6 s. 12—24.
110. **MICHAJŁOW Włodzimierz**: Leninowskie zasady ochrony przyrody — dzisiaj. — Wszechświat R.: 1970 z. 5 s. 113—116.
111. **MICHAJŁOW Włodzimierz**: Nauka wobec problemów środowiska życia człowieka. — Problemy R.: 1972 nr 3 s. 32—35 (fragm. ref.; Wszechświat R.: 1972 z. 4 s. 85—89 (streszcz. referatu).
112. **MICHAJŁOW Włodzimierz**: Problemy sozologii na sympozjum europejskim. „Człowiek i środowisko” — Kosmos R.: 1971 z. 6 s. 587—595.
113. **MICHAJŁOW Włodzimierz**: Sozologia i problemy środowiska życia człowieka. Wrocław 1972 Zakł. Nar. im. Ossolińskich s. 98.
114. **MICHAJŁOW Włodzimierz**: Teoretyczne i praktyczne problemy ochrony środowiska życia człowieka. W: Człowiek i Nauka W-wa 1971 s. 68—90.
115. **MICKIEWICZ Elżbieta**: Teoretyczne podstawy nauki o ochronie przyrody. Kosmos R.: 1970 z. 3 s. 255—265.

IV. OCHRONA ŚRODOWISKA W ŚWIETLE PRAWA.

116. **AMBROZIEWICZ Piotr**: Mądry Polak przed szkodą? — Prawo i Życie R.: 1971 nr 8 s. 8.
117. **BRZEZIŃSKI Wacław**: Ochrona prawna biologicznego środowiska człowieka. — W-wa 1971 Państw. Wydawn. Nauk. s. 261.
118. **BRZEZIŃSKI Wacław**: Ochrona, zagadnienia prawne i organizacyjne ochrony środowiska człowieka. — Państwo i Prawo R.: 1971 z. 3/4 s. 516—526.
119. **GAWLIKOWSKI Zbigniew**: Ustawa o ochronie ziemi w Polsce. — Chronimy Przyrodę R.: 1972 z. 2 s. 44—45.
120. **GRABIŃSKA Joanna**: Ochrona prawna środowiska człowieka. — Kultura i Społeczeństwo R.: 1971 nr 4 s. 206—208.
121. **GRZYBOWSKI Stefan**: Problematyka ochrony środowiska człowieka a przepisy prawa cywilnego. Państwo i Prawo R.: 1972 z. 1 s. 26—37.
122. **JAROSZYŃSKI Adam**: Przyroda—prawo—przyszłość. Problemy R.: 1970 nr 9 s. 542—546.
123. **PIEKARA Andrzej**: By las był. — Prawo i Życie R.: 1971 nr 18 s. 4.
124. **ŚNIEŻKO Jerzy**: Ochrona środowiska biologicznego w świetle prawa. — Gospodarka i Administracja Terenowa. R.: 1971 nr 10 s. 36—37.
125. **W.M.**: Ochrona prawna środowiska człowieka. — Kosmos R.: 1971 z. 4 s. 366—371.

V. OCHRONA ŚRODOWISKA CZŁOWIEKA W POLSCE.

A. Problematyka.

126. **BOGUCKA Aleksandra:** Ochrona krajobrazu i plan zagospodarowania turystycznego kraju — tematem obrad Sesji Państwowej Rady Ochrony Przyrody. — Chrońmy Przyrodę R.: 1971 z. 6 s. 25—35.
127. **CZABAŃSKI Krzysztof:** Problemy środowiska naturalnego w Polsce. — Miesięcznik Literacki R.: 1972 nr 3 s. 95—100.
128. **GACKA-GRZESIKIEWICZ Ewa:** Wpływ energetycznego zagospodarowania Polski na środowisko przyrodnicze; prognoza do roku 2000. — Miasto R.: 1971 nr 10 s. 16—18.
129. **GAWŁOWSKA Maria:** Problemy nowoczesnej ochrony przyrody i środowiska człowieka tematem Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego. — Chrońmy Przyrodę R.: 1972 z. 1 s. 48—58.
130. **JACYNA Iwona:** 16% pod ochroną? Losy krajobrazu Polski. — Perspektywy R.: 1972 nr 11 s. 34—35.
131. **JANISZEWSKI Wiesław:** Stan ochrony przyrody w Polsce oraz zadania zakładów przemysłowych w tym zakresie. W-wa 1970 Wydawn. Związk. CRZZ s. 34.
132. **JANUSZKO Zbigniew:** Ochrona środowiska ludzkiego w Polsce. — Gospodarka i Administracja Terenowa R.: 1970 nr 7/8 s. 28/30.
133. **KOZŁOWSKI Stefan:** Ochrona krajobrazu w Polsce. — Wszechświat R.: 1972 z. 1 s. 1—6.
134. **KUSIAK Tadeusz:** Zabiegi gospodarcze a avifauna naszych lasów. — Chrońmy Przyrodę R.: 1970 z. 2 s. 44—47.
135. **LESZCZYCKI Stanisław:** Rola ochrony przyrody w rozwoju gospodarczym i społecznym kraju. W-wa 1969 Zakład Zadrzew. i Zieleni LOP s. 20.
136. **ŁUSTACZ Leon:** Słów było dość. — Kultura R.: 1972 nr 16 s. 1,4—5.
137. **MICHAJŁOW Włodzimierz:** Problemy badań naukowych nad środowiskiem życia człowieka w PRL. Skrót ref. — Kosmos R.: 1971 z. 2 s. 99—106.
138. **OCHRONA środowiska. Prognozowanie i planowanie rozwoju nauki i techniki.** Wrocław 1972 Wydawn. Polit. Wrocł. s. 56. — Prace Naukowe Instytutu Inżynierii Sanitarnej i Wodnej.
139. **Problemy czystości wód w Polsce.** W-wa 1969 Liga Ochrony Przyrody s. 120.
140. **PROBLEMY środowiska człowieka.** W-wa 1971 Państw. Wydawn. Nauk. s. 330.
141. **RÓŻYCKA Wiesława:** Ochrona przyrody na terenach aglomeracji miejskich w Polsce. — Problemy R.: 1970 nr 7 s. 394—405.
142. **SYMPOZJUM naukowe Zakładu Oceanografii MIR** (Morskiego Instytutu Rybackiego) poświęcone ochronie środowiska morskiego przed zanieczyszczeniami. Gdynia 1970 Morski Inst. Rybacki s. 52.
143. **ZABŁOCKA Danuta:** Ochrona środowiska po polsku. — Argumenty R.: 1971 nr 43 s. 14.

B. Organizacja.

144. **CZYŻEWSKI Aleksander:** Formy organizacyjne ochrony środowiska człowieka w Polsce. — Gospodarka Wodna R.: 1971 nr 1 s. 6—8.
145. **DOBROWOLSKI Jan:** Ogólnopolska akcja studencka „Człowiek a środowisko — 1971”. Chrońmy Przyrodę R.: 1971 z. 6 s. 62—64.
146. **GAWŁOWSKA Jadwiga:** Komitet Naukowy Ochrony Przyrody i jej Zasobów Polskiej Akademii Nauk w kadencji 1969—1971. — Chrońmy Przyrodę R.: 1969 z. 5 s. 28—31.

147. **GOETEL Walery:** Polski program ochrony przyrody. — Trybuna Ludu R.: 1971 nr 135 s. 5.
148. **JACYNA Iwona:** Mamy więc resort. — Życie i nowoczesność R.: 1972 nr 100 s. 3.
149. **KAJAK Zdzisław:** Komitet „Człowiek i środowisko”. — Wiadomości Ekologiczne R.: 1970 z. 4 s. 350—351.
150. **KAJAK Zdzisław:** Powstał Komitet „Człowiek i środowisko” przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk. — Chrońmy Przyrodę R.: 1970 z. 5 s. 64—65.
151. **MICHAJŁOW Włodzimierz:** O pracach Komitetu Naukowego przy Prezydium PAN „Człowiek i środowisko”. — Kosmos R.: 1971 z. 4 s. 373—377.
152. **NOWICKI Czesław:** Cel: Czysta woda i czyste powietrze. — Życie Warszawy R.: 1970 nr 272 s. 3—4.
153. **POPKO Jerzy:** Postępy w organizacji ochrony przyrody. — Chrońmy Przyrodę R.: 1972 z. 1 s. 43—45.
154. **SZAFER Władysław:** Jak powstała Państwowa Rada Ochrony Przyrody. — Chrońmy Przyrodę R.: 1969 z. 6 s. 9-13.
155. **SZCZĘSNY Tadeusz:** Rola i zadania społecznego ruchu ochrony przyrody — W-wa 1969 Zakład. Zadrzew. i Zieleni LOP s. 26.
156. **SZCZĘSNY Tadeusz:** Sesja Państwowej Rady Ochrony Przyrody. — Kosmos R.: 1971 z. 6 s. 603—607.
157. **WOŁKOWICZ Czesław:** Wspólna sesja Komitetu Ochrony Przyrody i jej Zasadów Polskiej Akademii Nauk oraz Państwowej Rady Ochrony Przyrody. — Chrońmy Przyrodę R.: 1970 z. 5 s. 40—41.

C. Ochrona środowiska w województwie katowickim.

158. **BARTKIEWICZ Halina, RODECKI-MIKULICZ Janusz:** Człowiek a środowisko przyrodnicze województwa katowickiego. Katowice 1972 „Śląsk” s. 150.
159. **DOLHUN Michał, MAC Jerzy:** Przede wszystkim zapobiegać. — Kultura R.: 1971 nr 10 s. 11.
160. **KO-SA:** Sprawy nie tylko Krakowa i Śląska. — Przegląd Budowlany R.: 1971 nr 7/8 s. 394—395.
161. **KIJONKA Tadeusz:** S.O.S. dla przyrody. — Poglądy R.: 1970 nr 3 s. 2—3.
162. **MAZGAJSKI Jerzy:** Rola i miejsce gospodarki wodnej w ochronie środowiska człowieka — konferencja naukowo-techniczna. Katowice 18—19. X. 1971 r. — Gospodarka Wodna R. 1972 nr 3 s. 119—120.
163. **MOLENDTA Tadeusz:** Społeczne oraz ekonomiczne skutki szkód przemysłowych i górniczych w regionach wysoko uprzemysłowionych. — Studia nad Ekonomiką Regionu. T. 2 R.: 1972 s. 45—62.
164. **NOWICKI Czesław:** Leśny pas ochrony. Ratunek dla Górnego Śląska. Ojcowski Park Narodowy. — Życie Warszawy R.: 1971 nr 141 s. 5, nr 142 s. 3.
165. **PIĘKNO polskiej ziemi. Ochrona przyrody w województwie katowickim.** Katowice 1969 Wydawn. Art.-Graf. „Prasa” s. 223.
166. **SURDYKOWSKI Jerzy:** Zielony alarm. — Perspektywy R.: 1971 nr 33 s. 25—31.
167. **SZCZYRBA Tadeusz:** Strefa pod ochroną. — Przegląd Techniczny R.: 1970 nr 32 s. 7.
168. **WARUNKI przyrodnicze Górnos Śląskiego Okręgu Przemysłowego.** Stan i perspektywy. Katowice 1972 Polskie Tow. Przyrodn. im. Kopernika s. 199.
169. **WAWRZEWSKA Bożena:** Ryby droższe od węgla. — Wektory R.: 1972 nr 1 s. 37—39.

I N D E K S

tytułów czasopism uwzględnionych.

Architektura	Podstawowe Problemy
Argumenty	Współczesnej Techniki
Chrońmy przyrodę	Poglądy
Człowiek i Światopogląd	Polityka
Gospodarka i Administracja	Polska
Terenowa	Prawo i Życie
Gospodarka Wodna	Problemy
Inwestycje i Budownictwo	Projekt
Kierunki	Przegląd Budowlany
Kosmos Seria A	Przegląd Geograficzny
Kultura	Przegląd Techniczny
Kultura i Społeczeństwo	Sprawy Międzynarodowe
Kultura i Ty	Studia nad Ekonomiką Regionu
Miasto	Trybuna Ludu
Miesięcznik Literacki	Tygodnik Demokratyczny
Nauka Polska	Wektory
Nowe Drogi	Wiadomości Ekologiczne
Ochrona Powietrza	Wszecławiat
Państwo i Prawo	Zeszyty Teoretyczno-Polityczne
Perspektywy	Życie i Nowoczesność
	Życie Warszawy.

H. Balaszczuk

WBP — Katowice

Wiek podbojów kosmosu

(Zestaw literatury)

1. (Amerykańskie wyprawy księżycowe). *Młody Technik* 1972 nr 5 s. 3.
2. **Apollo 12**. *Młody Technik* 1969 nr 12 s. 1.
3. **BARCZYK J.**: Znaczkę pocztową ku czci pierwszego kosmonauty. *Młody Technik* 1969, nr 4 s. 126—127.
4. **BRZOSTKIEWICZ S.**: Po raz drugi na srebrnym globie. *Młody Technik* 1970 nr 1 s. 23—31.
5. **BURAKOWSKI T.**: Rakieta „WOSTOK”. W-wa 1970.
6. **ELSZTEIN P.**: Radziecka technika raketowa. *Młody Technik* 1970 nr 4 s. 36—42.
7. **GADOMSKI J.**: Luna, księżyc, neon. W-wa 1970.
8. **GADOMSKI J.**: Na kosmicznych szlakach. W-wa 1961.
9. **GADOMSKI J.**: Pierwszy człowiek w kosmosie. W-wa 1961.
10. **GAGARIN J., TIERIESZKOWA W.**: Relacje kosmonautów. W-wa 1963.
11. (GAGARIN Jurij). **Jurij Gagarin**. *Młody Technik* 1968 nr 4 s. 11.

12. KAZIMIERCZUK Z.: **Osiem księżycowych programów.** Młody Technik 1969 nr 8 s. 4—9.
13. IGREYWO M.: **W kosmicznym pojeździe.** W-wa 1966.
14. **Kosmiczna eskadra.** Młody Technik 1969 nr 11 s. 1.
15. **Kosmonautyka. Ilustrowana encyklopedia dla wszystkich.** W-wa 1971.
16. **Księżyc po raz czwarty.** Młody Technik 1971 nr 9 s. 2—3.
17. **Kto, kiedy, dlaczego w kosmosie?** W-wa 1970.
18. KUBICKI W., MARKIEWICZ R.: **Pierwszy kosmonauta.** W-wa 1961.
19. **„LUNOCHOD” 1.** Młody Technik 1970 nr 12 s. 1.
20. MACIEJEWSKI J., RAKUSZEWICZ P.: **Astronautyka w pytaniach i odpowiedziach.** W-wa 1970.
21. **Mały słownik astronautyczny.** W-wa 1960.
22. MARKS A.: **Droga do księżycy.** W-wa 1969.
23. MARKS A.: **Kosmiczna awaria.** Młody Technik 1970 nr 6 s. 14-19.
24. MARKS A.: **Trzeci raz na księżycu.** Młody Technik 1971 nr 3 s. 2—3.
25. MARKS A.: **Wokół księżycy.** Młody Technik 1969 nr 2 s. 16—21.
26. MARKS A.: **Zielone światło dla selenonautów.** Młody Technik 1968 nr 8 s. 4—15.
27. MARKS A.: **Ziemia-księżyc-ziemia.** Młody Technik 1968 nr 11 s. 61.
28. **Pierwsi ludzie na księżycu.** Młody Technik 1969 nr 8 s. 1—3.
29. **Radzieccy zdobywcy kosmosu.** W-wa 1963.
30. RUCIŃSKI S.: **... Trzy ... dwa ... zero!** Młody Technik 1971 nr 3 s. 49—60.
31. **Spotkanie z kosmonautyką.** Młody Technik 1970 nr 8 s. 4—3.
32. SUTTON O. G.: **Opanowanie przestworzy.** W-wa 1970.
33. THOR J.: **Kosmonautyka wczoraj i dziś.** W-wa 1971.
34. WEINFELD S.: **W poszukiwaniu innych światów.** W-wa 1969.
35. WOŁCZEK O.: **Astronautyka.** W-wa 1968.
36. WOŁCZEK O.: **Pojazdy księżycowe i planetarne.** Młody Technik 1971 nr 9 s. 4—11.
37. WOŁCZEK O.: **Reportaż z kosmosu.** W-wa 1968.
38. WOŁCZEK O.: **Salut — pierwsza stacja kosmiczna.** Młody Technik 1971 nr 7 s. 2—3.
39. WOŁCZEK O.: **Stacja u progu kosmosu.** Młody Technik 1971 s. 4—12.
40. WOŁCZEK O.: **1000 słów o rakiecie i kosmosie.** W-wa 1969.
41. WOŁCZEK O.: **Zdobycie czerwonej planety.** Młody Technik 1972 nr 2 s. 21—29.
42. **ZSRR droga w kosmos.** W-wa 1965.

U w a g a :

Informacje o wszystkich lotach kosmicznych można znaleźć w dokumentacji prasowej, szukać w indeksie przedmiotowym pod hasłem „astronautyka”.

Kalendarium lotów kosmicznych

Rok 1957.

4. 10. ZSRR — Wystrzelono w przestrzeń kosmiczną pierwszego sztucznego satelitę — Ziemi — Sputnik I. Kula o średnicy 58 cm i ciężarze 83,6 kg krążyła po orbicie eliptycznej w odległości ok. 900 km od Ziemi. Satelita zaopatrzony został w dwa nadajniki radiowe.
3. 11. ZSRR — Wystrzelono drugiego sztucznego satelitę — Sputnik II — zawierającego aparaturę do badania:
 - promieniowania słonecznego,
 - promieni kosmicznych,
 - temperatury i ciśnienia.Satelita zawierał ponadto hermetyczny zasobnik z psem „Lajką”.

Rok 1958.

31. 1. USA — Wystrzelono pierwszego satelitę amerykańskiego typu „Explorer”.
26. 3. USA — Wystrzelono satelitę Explorer III (próba Explorera II zakończyła się niepowodzeniem).
15. 5. ZSRR — wystrzelono satelitę Sputnika III — pierwszego złożonego laboratorium do badań przestrzeni kosmicznej.
26. 7. USA — Wystrzelono satelitę Explorer IV.
27. 8. ZSRR — Wystrzelono rakietę na wysokości 450 km, na pokładzie znajdowały się dwa psy, które szczęśliwie wróciły na Ziemię.
11. 10. USA — Wystrzelono pocisk typu „Pionier” w pobliże księżyca.
13. 12. USA — Wystrzelono rakietę „Jupiter” z małpką na pokładzie.
19. 12. USA — Wystrzelono pierwszego satelitę łącznościowego „Score”.

Rok 1959.

Stany Zjednoczone kontynuowały próby z satelitami typu Explorer, wystrzelono satelity Explorer 6 i 7 oraz Pionier, rozpoczęto próby z satelitami Discoverer.

2. 1. ZSRR — W kierunku księżyca wystano pierwszą rakietę kosmiczną Łunnik I.
17. 2. USA — Wysłano pierwszego satelitę meteorologicznego Vanguard 2.
28. 2. USA — Wystrzelono sztucznego satelitę, pierwszego z nowej serii doświadczalnej typu Discoverer.
3. 3. USA — Wystrzelono czterostopniową rakietę księżycową Junona II.
9. 9. USA — Wystrzelono przy pomocy pocisku typu „Atlas” kabinę kosmiczną; celem eksperymentu było stwierdzenie, czy można w takiej kabine wysłać człowieka.
12. 9. ZSRR — Wystrzelono na księżyc rakietę Łunnik II, która w dniu 14 września po raz pierwszy dotarła do księżyca. Rozbiła się o jego powierzchnię.

4. 10. ZSRR — Wystrzelono Łunnika III, którego celem było sfotografowanie nieznanej strony księżyca — eksperyment się udał.

Rok 1960.

Stany Zjednoczone kontynuowały próby z satelitami typu Pioneer, Discoverer i Explorer. Związek Radziecki natomiast wysłał kolejne sputniki, a także przeprowadził dwie udane próby z wielostopniowymi raketami balistycznymi, przy pomocy których miano w przyszłości wypuszczać satelity.

13. 4. USA — Wystrzelono satelitę typu Transit dla celów nawigacji morskiej i powietrznej.
15. 5. ZSRR — Wystrzelono na orbitę okołoziemską pierwszy statek kosmiczny Sputnik IV.
12. 8. USA — Wystrzelono na orbitę okołoziemską balon-satelitę typu „Echo” przeznaczoną do celów łączności radiowej.
19. 8. ZSRR — Wystrzelono drugi statek kosmiczny Sputnik V z pskami Bielką i Strielką; próba się udała, żywe psy wrocily na Ziemię.
4. 10. USA — Wystrzelono pierwszego satelitę typu Curier do celów łączności radiowej i telewizyjnej.
1. 12. ZSRR — Wystrzelenie trzeciego statku kosmicznego z pskami Pszczółką i Muszką.

Rok 1961

Stany Zjednoczone w dalszym ciągu kontynuują eksperymenty z satelitami typu Explorer i Discoverer oraz kabinami kosmicznymi. Związek Radziecki wysłał kolejne statki kosmiczne — Sputniki.

31. 1. USA — Wystrzelono kabinę z szympansem, eksperyment się udał.
12. 2. ZSRR — Wystrzelono w kierunku Wenus pierwszą automatyczną stację międzyplanetarną.
12. 4. ZSRR — Wystrzelono na orbitę okołoziemską statek „Wostok” z Jurijem Gagarinem na pokładzie — pierwszym człowiekiem, który udał się w podróż kosmiczną. Jurij Gagarin przebywał w podróży 108 minut i szczęśliwie wrócił na Ziemię.
5. 5. USA — Odbył się lot pierwszego kosmonauty amerykańskiego Alana Sheparda, który przebywał w podróży 15 minut.
21. 7. USA — Drugi kosmonauta amerykański Virgil Grissom odbył 16-minutową podróż kosmiczną.
6/7. 8. ZSRR — Lot drugiego kosmonauty radzieckiego Hermana Títowa trwał 25 godzin i 18 minut.
23. 8. USA — Wysłano satelitę typu Ranger, który miał sfotografować niewidoczną stronę księżyca, — próba nie udała się.
17. 9. USA — Wystrzelono pierwszą raketę typu Saturn, mającą w przyszłości służyć do wyrzucania w przestrzeń pojazdów kosmicznych z załogą.

Rok 1962.

Stany Zjednoczone wysyłały satelity typu Discoverer i Explorer oraz próbniki księżyca typu Ranger.

Związek Radziecki kontynuował wysyłanie sputników oraz rozpoczął serię doświadczeń z satelitami typu Kosmos.

Wysłano pierwszego satelitę amerykańsko-kanadyjskiego.

20. 2. USA — Kosmonauta John Glenn odbył pomyślnie pierwszy lot wokół Ziemi.
7. 3. USA — Wysłano pierwsze satelitarne obserwatorium słońca — OSO 1.
16. 3. ZSRR — Wysłano pierwszego z serii satelitów badawczych Kosmos 1.
26. 4. Wielka Brytania — Wysłano pierwszego angielskiego sztucznego satelitę Ziemi — Ariel 1.

- 11/12. 8. ZSRR — Pierwszy grupowy lot satelitów załogowych — Wostok 3 z Adrianem Nikolajewem i Wostok 4 z Pawłem Popowiczem.
27. 8. USA — Wystrzelono w kierunku Wenus pojazd kosmiczny Mariner 2.
3. 10. USA — Lot kosmonauty Waltera Schirra po orbicie okołoziemskiej.
31. 10. USA — Wysłano pierwszego satelitę geodezyjnego Anna 1.
1. 11. ZSRR — Wysłano pierwszą stację międzyplanetarną Mars 1 w kierunku Marsa.

Rok 1963.

- Stany Zjednoczone wysyłają kolejne satelity Discoverer i Explorer, próbniki księżycowe typu Ranger, rozpoczynają także wysyłanie satelitów typu Syncom do celów łączności dalekosiężnej oraz typu TIROS do celów meteorologicznych. Związek Radziecki wysyła dalsze sputniki i Kosmosy.
- 15/17. V. USA — Kosmonauta Gordon Cooper w statku Faith 7 dokonał 20 okrążeń wokół Ziemi.
- 14-19. 6. ZSRR Walery Bykowski na statku kosmicznym Wostok 5 przebywał w kosmosie.
16. 6. ZSRR — Walentyna Tierieszkowa — pierwsza kosmonautka na statku Wostok 6 dołączyła do Walerego Bykowskiego w celu kontynuowania lotu grupowego.

Rok 1964.

Stany Zjednoczone wysyłają dalsze satelity z serii Explorer i Discoverer a także próbniki księżycy typu Ranger.

Związek Radziecki kontynuuje serię satelitów typu Kosmos (25-51). Wysłany został również pierwszy satelita włoski San Marco.

30. 1. ZSRR — Przy pomocy jednej rakiety umieszczono na różnych orbitach 2 satelity — stacje naukowe Elektron 1 i Elektron 2.
8. 4. USA — Wystrzelono kabinę kosmiczną Gemini. Była to pierwsza próba wystrzelenia kabiny przeznaczonej dla dwóch kosmonautów — na razie bez załogi.
28. 5. USA — Udana próba wprowadzenia na orbitę okołoziemską pojazdu kosmicznego nowego typu — Apollo, przeznaczonego dla podróży trzyposobowego zespołu kosmonautów na księżyc — na razie bez załogi.
11. 8. ZSRR — Drugi udany eksperyment wystrzelenia przy pomocy jednej rakiety nośnej dwóch satelitów Elektron 3 i Elektron 4 na różne orbity.
28. 8. USA — Wystrzelono kolejny próbnik księżycy Ranger 7, który dostarczył pierwszych zdjęć księżycy wykonanych z małej odległości.
- 12-13. 10. ZSRR — Pomyślny lot pierwszego statku kosmicznego Woschod 1 z 3-osobową załogą: Władimirem Komarowem, Konstantinem Fieoktistowem i Borysem Jegorowem.
28. 11. USA — Wystrzelono Mariner 4 w kierunku Marsa; po dokonaniu korekty lot przebiegł pomyślnie.

Rok 1965.

Związek Radziecki wysyła dalsze Kosmosy oraz pierwszego satelitę telekomunikacyjnego.

Wystrzelono pierwszego satelitę francuskiego.

Stany Zjednoczone wysyłają dalsze próbniki księżycy typu Ranger oraz podejmują próby umieszczenia na różnych orbitach kilku satelitów przy pomocy jednej rakiety a także lotów załogowych w kabinach kosmicznych Gemini.

- 18-19. 3. ZSRR — Na statku kosmicznym Woschod 2 odbył się trzeci lot orbitalny z załogą: Pawłem Bielajewem i Aleksiejem Leonowem. Leonow po raz pierwszy w historii odbył „spacer” w kosmosie.

23. 3. USA — Dokonano pierwszej próby lotu kabiny kosmicznej Gemini 3 z dwuosobową załogą: Virgilem Grissomem i Johnem Youngiem.
23. 4. ZSRR — Wystrzelono pierwszego satelitę łącznościowego z serii Molnia.
9. 5. ZSRR — Wystrzelono stację automatyczną Łuna 5 w kierunku księżycyca.
- 14-15. 7. USA — W nocy Mariner 4 wykonał pierwsze zdjęcia Marsa z odległości około 9 tys. km.
16. 7. ZSRR — Na orbitę okołoziemską została wprowadzona 12-tonowa stacja kosmiczna Proton 1 (o największej dotąd masie).
18. 7. ZSRR — Wystrzelono stację automatyczną Sonda 3, która ponownie dokonała zdjęć niewidocznej strony księżycyca.
26. 11. Francja — Wystrzelono pierwszego satelitę francuskiego A-1.
- 4-18. 12. USA — W przestrzeni krążył Gemini 7 z Frankiem Bormanem i Jamesem Lowellem. W jedenastym dniu lotu spotkał się ze statkiem Gemini 6, na którego pokładzie znajdowali się Walter Schirra i Thomas Stafford. Oba statki znacznie się zbliżyły (30 cm) i przez kilka godzin odbywały lot grupowy. Borman i Lowell pobili rekord czasu przebywania w przestrzeni kosmicznej.

Rok 1966.

Związek Radziecki kontynuował loty satelitów typu Kosmos. Stany Zjednoczone prowadziły dalsze loty satelitów Explorer, załogowe w kabinach typu Gemini a także rozpoczęły wystrzeliwanie obiektów typu Lunar-Orbiter na orbitę okołoksiężycową.

3. 2. ZSRR — Pierwsze łagodne lądowanie obiektu ziemskiego Łuna 9 na powierzchni księżycyca.
2. 2. ZSRR — Kosmos 110 z dwoma psami: Wietierok i Ugołok przebywał 22 dni w kosmosie.
1. 3. ZSRR — po 105 dniach lotu stacja automatyczna Venus 3 spada na powierzchnię Wenus jako pierwszy obiekt ziemski docierający do tej planety.
- 16-17. 3. USA — Dokonano pomyślnie operacji połączenia w przestrzeni 2 sztucznych satelitów Gemini 8 z załogą na pokładzie i Agena.
3. 4. ZSRR — Pierwszy sztuczny satelita księżycyca Łuna 10 rozpoczął swój lot orbitalny.
2. 6. USA — Drugie łagodne lądowanie na księżycu tym razem próbnika Surveyor.
14. 8. USA — Pierwszy amerykański satelita (sztuczny) księżycyca Lunar Orbiter 1 z serii, która ma na celu zbadanie przestrzeni okołoksiężycowej.
24. 8. ZSRR — Na orbicie okołoksiężycowej umieszczono stację automatyczną Łuna 11.
22. 10. ZSRR — Na orbicie okołoksiężycowej umieszczono stację automatyczną Łuna 12.
21. 12. ZSRR — W kierunku księżycyca wysłano Łunę 13, która 24. 12. łagodnie wylądowała na księżycu.

Rok 1967.

Związek Radziecki oraz Stany Zjednoczone w dalszym ciągu kontynuują wysyłanie obiektów do badania kosmosu typu Kosmos (ZSRR), Explorer (USA), Lunar Orbiter (USA), Surveyor (USA) do badania powierzchni księżycyca. Wystrzelono pierwszego satelitę australijskiego.

27. 1. USA — W bazie na przylądku Kennedy'ego spłonęła przygotowana do pierwszego lotu załogowej kabina kosmiczna Apollo. Śmierć ponieśli trzej kosmonauci: Virgil Grissom, Edward Whit i Roger Chaffee.

- 23-24. 4. ZSRR — Wprowadzono na orbitę okołoziemską statek kosmiczny nowego typu Sojuz 1, pilotowany przez Władimira Komarowa. W końcowym etapie lotu doszło do awarii, w wyniku której kosmonauta poniósł śmierć.
12. 6. ZSRR — Wystrzelono w kierunku Wenus stację międzyplanetarną Wenus 4.
14. 6. USA — Wystrzelono w kierunku Wenus Mariner 5, który w dniu 19.10. wszedł na orbitę wokół Wenus w odległości około 4 tys. km.
1. 8. USA — Wprowadzono na orbitę okołoksiężycową ostatniego satelitę Lunar Orbiter 5 przeznaczonego do badania przestrzeni okołoksiężycowej.
18. 10. ZSRR — Lądownik Wenus 4 z aparaturą naukową łagodnie osiadł na Wenus jako pierwszy obiekt ziemski lądujący na tej planecie.
21. 10. - 2. 11. ZSRR — Przeprowadzono udany eksperyment połączenia w przestrzeni dwóch satelitów typu Kosmos.
- 5—10. 11. USA — Przeprowadzono udany eksperyment wyniesienia na orbitę okołoksiężycową przez olbrzymią raketę typu Saturn kabiny księżycowej Apollo 4.
29. 11. Australia — Wystrzelono pierwszego satelitę australijskiego Wresal.

Rok 1968.

Związek Radziecki wysłał dalsze Sondy i Łuny do badania księżyca i przestrzeni okołoksiężycowej oraz Kosmosy.

Stany Zjednoczone kontynuują wysyłanie Exploratorów jak również loty załogowe w kabinach typu Apollo jako eksperymenty przed lotem załogowym na księżyc.

7. 1. USA — Wystrzelono ostatniego Surveyora 7 przeznaczonego do badania powierzchni księżyca.
17. 3. ZSRR — W katastrofie lotniczej zginął pierwszy kosmonauta Jurij Gagarin.
17. 5. Start pierwszego zachodniocuropejskiego sztucznego satelity (międzynarodowej organizacji ESRO) ESRO 1.
- 26-30. 10. ZSRR — przeprowadzono eksperyment spotkania w kosmosie statku Sojuz 3 pilotowanego przez Gieorgija Bieriegowoja ze statkiem Sojuz 2.
21. 12. USA — Wystrzelono kabinę Apollo 8 z załogą, która po trzykrotnym okrążeniu księżyca wróciła szczęśliwie na Ziemię.

Rok 1969.

Związek Radziecki wysyłał kolejne satelity z serii Kosmos oraz Sondy i Łuny do badania księżyca jak również stacje międzyplanetarne Wenus 5 i 6.

Stany Zjednoczone wysyłały w kierunku Marsa sondy Mariner 6 i 7.

Wystrzelono pierwszego satelitę zachodnioniemieckiego.

- 14-18. 1. ZSRR — Przeprowadzono udany eksperyment połączenia dwóch załogowych pojazdów kosmicznych Sojuz 4 i Sojuz 5 w załogową stację orbitalną.
3. 3. USA — Wysłano w kierunku księżyca załogowy statek Apollo 9. W czasie lotu wypróbowany został po raz pierwszy pojazd LM przystosowany do lądowania na księżycu.
- 16-24. 7. USA — Odybła się pierwsza w historii podróż ludzi połączona z lądowaniem na księżycu. Na statku Apollo 11 trzej lunonaucci Neil Armstrong, Edwin Aldrin i Michael Collins udali się w kierunku księżyca i w nocy z 20/21 lipca 1969 Armstrong i Aldrin jako pierwsi ludzie weszli na powierzchnię księżyca.

- 11-13. 10. ZSRR — Odbył się załogowy lot grupowy 7 kosmonautów w trzech statkach: Sojusz 6, Sojuz 7 i Sojuz 8.
8. 11. NRF — Wystrzelono pierwszego satelitę zachodniemieckiego Lazur.
- 14.-21. 11. USA — Odbyła się druga udana wyprawa księżycowa na statku Apollo 12 z załogą: Charlesem Conradem, Richardem Gordonem i Alanem Beanem.

Rok 1970.

Związek Radziecki wysyła kolejne satelity z serii Kosmos jak również Sondy do badania księżyca.

Wystrzelone zostały pierwsze satelity japoński i chiński.

Stany Zjednoczone kontynuują wysyłanie satelitów typu Explorer.

- 14-17. 4. USA — Dramatyczny lot statku Apollo 13 z załogą: Jamesem Lowellem, Fredem Hainse i Johnem Swigertem. W trzecim dniu lotu na księżyc nastąpiła awaria, na skutek której program wyprawy musiał zostać zmieniony i lunonauci rozpoczęli niebezpieczny, w rezultacie jednak pomyślny powrót na Ziemię.
11. 2. Japonia — Wystrzelono po raz pierwszy sztucznego satelitę japońskiego Osumi.
24. 4. CHRL — Wystrzelono pierwszego satelitę chińskiego.
- 1-19. 6. ZSRR — Po orbicie okołoziemskiej krążył statek kosmiczny Sojusz 9 z Adrianem Nikołajewem i Witalijem Siewastjanowem, którzy pobili rekord czasu przebywania w kosmosie.
12. 9. ZSRR — Wystrzelono automatyczną stację Łuna 16, która po dokonaniu skomplikowanych manewrów 20. 9. łagodnie wylądowała na księżycu, pobrała próbki gruntu księżycowego. Następnie aparat powrotny tej stacji 24. 9. dostarczył te próbki na ziemię.
10. 11. ZSRR — Wystrzelono automatyczną stację Łuna 17, która dostarczyła na księżyc automatyczny pojazd księżycowy Łunochod. Łunochod przeprowadził szereg niezwykle ważnych badań naukowych.

Rok 1971.

Związek Radziecki wysyła dalsze satelity typu Kosmos.

Stany Zjednoczone kontynuują doświadczenia z Explorerami.

31. 1.-9. 2. USA — Odbyła się czwarta wyprawa księżycowa, natomiast trzecie udane lądowanie na księżycu. Lunonauci Alan Shepard i Edgar Mitchel przeprowadzili na powierzchni księżyca szereg badań. W statku macierzystym po orbicie dokołaksiężycowej krążył Stuart Rossa.
19. 4. ZSRR — Rozpoczęto eksperyment współpracy w kosmosie stacji naukowej Salut i statku kosmicznego Sojuz 10, na którego pokładzie znajdowali się Władimir Szatałow, Aleksiej Jelisiejew i Nikołaj Rukawisznikow. W czasie lotu dokonano połączenia statku ze stacją kosmiczną, następnie statek powrócił na Ziemię. W dniu 6. 6. w kierunku stacji wyruszył kolejny statek Sojuz 11 z Georgijem Dobrowolskim, Władysławem Wołkowem i Wiktorem Pacajewem. Po wykonaniu wielu badań, po najdłuższym jak dotąd pobycie w kosmosie, w drodze powrotnej na Ziemię kosmonauci ponieśli śmierć. Stacja Salut krążyła jeszcze przez 6 miesięcy.
26. 7 — 7. 8. USA — Odbyła się kolejna udana wyprawa na księżyc statku Apollo 15. Załoga statku: Dawid Scott, Neil Armstrong, James Irwin.
20. i 28. 9. ZSRR — Wystrzelono stacje automatyczne Łuna 18 i Łuna 19.
2. 12. ZSRR — Pierwsze w historii miękkie lądowanie na Marsie aparatu lądującego stacji automatycznej Mars 3.

Rok 1972.

25. 2. ZSRR — Na księżycu wylądowała stacja automatyczna Luna 20, której aparat powrotny dostarczył na Ziemię próbek gruntu księżycowego.
- 16-27. 4. USA — Odbył się lot Apolla 16 połączony z lądowaniem na księżycu. Podróż, w której brali udział lunonaucci John Young, Charles Duke oraz Thomas Mattingly.
27. 3. ZSRR — Wystrzelono w kierunku Wenus nową automatyczną stację Wenus 8.
24. 5. Podpisanie przez Aleksieja Kosygina i Richarda Nixona porozumienia o współpracy w dziedzinie badań i wykorzystania przestrzeni kosmicznej.
21. 8. USA — Na orbitę okołoziemską wystrzelono naukową stację kosmiczną Kopernik dla uczczenia 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. Jest to największy z tego typu obiektów wysłanych przez Stany Zjednoczone.
-

H. Balaszczuk

WBP — Katowice

Obiekty kosmiczne

(Lekcja biblioteczna).

Cele:

1. **Poznawczy**
— zdobycie wiedzy o obiektach wysyłanych w przestrzeń kosmiczną przez ludzi.
2. **Wychowawczy**
— budzenie szacunku dla postępu i ludzi, którzy dążą do coraz to nowych odkryć.
3. **Kształcący**
— nauczanie korzystania z katalogów oraz wyszukiwania w książkach i czasopismach informacji na określony temat.

Uczestnicy:

Lekcja biblioteczna przeznaczona jest dla uczniów klas V—VIII, uczestników turnieju czytelniczego pt. „**Wiek podbojów kosmosu**”. W lekcji bibliotecznej może wziąć udział 8 dzieci (każde dziecko wykonuje jedno ćwiczenie) bądź 16 dzieci (jedno ćwiczenie wykonuje 2 dzieci). Propozycja duża jest dydaktycznie korzystniejsza.

Pomocze:

Ilustracje (fotografie wyświetlone przez rzutnik bądź plansze zrobione w tym celu) obiektów kosmicznych. Do tego celu można wykorzystać ilustracje z książek: Wołczek O.: „1000 słów o rakiemie i kosmosie” oraz „Kosmonautyka”.

Bibliografia:

1. **Kosmonautyka.** Ilustrowana encyklopedia dla wszystkich. W-wa 1971 (2 egz.).
2. **Kto, kiedy, dlaczego w kosmosie?** W-wa 1967.
3. „**Lunochod**”. Młody Technik 1970 nr 12 s. 1—3.
4. Maciejewski J., Rukuszewicz P.: **Astronautyka w pytaniach i odpowiedziach.** W-wa 1970 (2 egz.).
5. Wołczek O.: **Pojazdy księżycowe i planetarne.** Młody Technik 1971 nr 9 s. 4—11.
6. Wołczek O.: **Salut pierwsza stacja kosmiczna.** Młody Technik 1970 nr 7 s. 2—3.
7. Wołczek O.: **1000 słów o rakiecie i kosmosie.** W-wa 1969.

Plan lekcji:

1. Wprowadzenie.
2. Ćwiczenia w grupach.
3. Sprawozdanie z pracy zespołów.
4. Zebranie i uporządkowanie materiałów.

Wprowadzenie:

Lądowanie ludzi na księżycu a także sfotografowanie Marsa z odległości około 9 tys. km byłoby niemożliwe bez odpowiednich pojazdów kosmicznych, któreby dostarczyły ludzi na księżyc, a kamery w pobliże Marsa. Z terminami satelita, statek kosmiczny, stacja kosmiczna spotykamy się prawie codziennie. Na pewno jednak mielibyście trudności z dokładniejszym określeniem tych obiektów, nie potrafilibyście powiedzieć czym różnią się od siebie. Dlatego celem niniejszej lekcji będzie znalezienie informacji o tym, czym różnią się od siebie i jakie spełniają zadania poszczególne grupy obiektów wysyłanych przez ludzi w przestrzeń kosmiczną.

Ćwiczenia:

I. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim kartę z opisem książki autorów Maciejewskiego i Rukuszewicza pt. „**Astronautyka w pytaniach i odpowiedziach**”. Zanotuj na kartce nazwiska autorów, tytuł książki oraz sygnaturę. W spisie treści znajdź rozdział pt. „**Dział ogólny**”. W odki powiedziach do pytań o pojazdach kosmicznych znajdziesz informacje o rakietach kosmicznych. Przeczytaj ją i odpowiedz na pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. **Co to jest rakiet kosmiczna i jakim celem służy?**
2. **Na czym polega konstrukcja rakiet wielostopniowych?**

II. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim kartę z opisem książki pt. „**Kosmonautyka**” (podtytuł „**Ilustrowana encyklopedia dla wszystkich**”). Zanotuj na kartce tytuł książki oraz sygnaturę. Znajdź książkę na półce. Przeczytaj wszystko to co napisano pod hasłem SATELITA i odpowiedz na następujące pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. **Co to jest satelita?**
2. **Do jakich celów służą satelity łącznościowe, meteorologiczne, geodezyjne?**

III. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim kartę z opisem książki pt. „**Kto, kiedy, dlaczego w kosmosie?**” Zanotuj na kartce tytuł książki oraz sygnaturę i wyszukaj książkę na półce. W spisie treści znajdź pytanie „**Jak zbudowana jest kabina kosmiczna**”. Przeczytaj ją i odpowiedz na następujące pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. **Co to jest kabina kosmiczna i jakim celem służy?**
2. **Z jakich elementów składa się kabina kosmiczna?**

IV. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim kartę z opisem książki pt. „Kosmonautyka” podtytuł „Ilustrowana encyklopedia dla wszystkich). Zanotuj na kartce tytuł książki oraz sygnaturę i wyjmij książkę z półki. Przeczytaj wszystko to co napisano pod hasłem „statek kosmiczny” i odpowiedz na pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Co to jest statek kosmiczny?
2. Do jakich celów służy?

V. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim kartę z opisem książki autorów Maciejewskiego i Rukuszewicza pt. „Astronautyka w pytaniach i odpowiedziach”. Zanotuj na kartce nazwiska autorów, tytuł książki oraz sygnaturę i wyjmij książkę z półki. W odpowiedziach do „Działu ogólnego” znajdziesz informację o przestrzennym laboratorium kosmicznym. Przeczytaj tę informację i odpowiedz na następujące pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Co to jest przestrzenne laboratorium kosmiczne?
2. Jakim celem służy to laboratorium?

VI. Wyjmij z półki czasopismo Młody Technik, w numerze 7 z roku 1971 znajdziesz artykuł Wołczeka pt. „SALUT” pierwsza stacja kosmiczna”. Zapoznaj się z treścią artykułu i odpowiedz na pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Co to jest stacja kosmiczna i jakim celem służy?
2. Kto i kiedy wysłał pierwszą stację kosmiczną?

VII. Wyjmij z półki czasopismo Młody Technik z roku 1970. W numerze 12 znajdziesz artykuł pt. „Łunochod 1”. Zapoznaj się z treścią tego artykułu i odpowiedz na pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Do jakich celów przeznaczono „Łunochod”?
2. Kiedy i kto (nazwa państwa) go wysłał?

VIII. Wyjmij z półki czasopismo Młody Technik z roku 1971. W numerze 9 znajdziesz artykuł Wołczeka pt. „Pojazdy księżycowe i planetarne”. Zapoznaj się z treścią artykułu i odpowiedz na pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Wymień pojazdy które wykorzystano w czasie wypraw księżycowych.
2. Jakim celem służyły te pojazdy?

Sprawozdanie z pracy zespołów.

Dzieci kolejno odczytują zebrane informacje i pokazują na planszy poszczególne obiekty kosmiczne w następującej kolejności:

- I. — rakieta kosmiczna
- II. — satelita
- III. — kabina kosmiczna
- IV. — statek kosmiczny
- V. — laboratorium kosmiczne
- VI. — stacja kosmiczna
- VII. — Łunochod
- VIII. — inne pojazdy przydatne w poruszaniu się po powierzchni księżyca.

Zebrań i uporządkowanie materiałów.

Bibliotekarz zbiera kartki z ćwiczeniami a następnie jeszcze raz odczytuje informacje, poszerzając je o przykłady poszczególnych obiektów:

- I. — rakieta kosmiczna (nośna) — ATLAS, SATURN, WOSTOK
- II. — satelita — KOSMOS, ELEKTRON, EXPLORER, DISCOVERER
- III. — kabina kosmiczna — rodzaj statku kosmicznego np. Gemini
- IV. — statek kosmiczny — WOSCHOD, WOSTOK, APOLLO
- V. — laboratorium kosmiczne — większość obiektów wysłana była właśnie takimi laboratoriami KOSMOS, WENUS, LUNA, LUNAR, ORBITER
- VI. — stacja kosmiczna — SALUT.

Podsumowanie.

Teraz, kiedy już poznaliśmy podstawowe rodzaje obiektów kosmicznych łatwiej nam będzie zrozumieć, na czym polegały eksperymenty i badania przed wysłaniem człowieka w kosmos. Wiadomo, że serie satelitów radzieckich typu Lunnik i amerykańskich typu Lunar Orbiter miały na celu penetrację przestrzeni okołoksiężycowej i powierzchni księżyca przed posłaniem nań laboratoriów naukowych i ludzi.

Wiadomo więc, że obiekty kosmiczne wysyłane w kierunku Wenus i Marsa przeprowadzają badania przed udaniem się na te planety człowieka. Stąd możemy sądzić, że w niedalekiej przyszłości będziemy święcić nowe triumfy ludzkiej myśli naukowej, a których powodem będzie lądowanie ludzi na powierzchni innych planet.

H. Bałaszczuk

WBP — Katowice

Zdobycie księżyca

(Lekcja biblioteczna).

Cele:

1. **Poznawczy**
— zdobycie wiedzy o lotach kosmicznych,
2. **Wychowawczy**
— budzenie szacunku dla postępu techniki, odkryć naukowych i odwagi ludzi udających się w nieznanne,
3. **Kształcący**
— nauczanie korzystania z katalogów a także wyszukiwania informacji na określony temat w książkach i czasopiśmie.

Uczestnicy:

Lekcja biblioteczna jest przeznaczona dla uczniów klas V-VIII uczestników turnieju czytelniczego pt. „Wiek podbojów kosmosu”. W lekcji bibliotecznej może wziąć udział 12 dzieci (każde dziecko wykonuje jedno ćwiczenie), bądź 24 dzieci (jedno ćwiczenie wykonuje 2 dzieci). Propozycja druga jest dydaktycznie korzystniejsza.

Pomoce:

Fotografie księżyca i astronautów, którzy brali udział w kolejnych wyprawach. Mata z fotografią księżyca i napisem „Zdobycie księżyca”. Dobrze będzie, jeżeli najważniejsze daty i nazwy obiektów kosmicznych umieści się na tablicy. Zachęca się do skorzystania z następującej formy:

Bibliotekarz przed rozpoczęciem lekcji przygotowuje matę z ilustracją księżyca i napisem „Zdobycie księżyca”. W czasie wykonywania ćwiczeń dzieci na oddzielnych kartkach (najlepiej z brystolu i koniecznie jednakowego formatu) wpiszą mazakami najważniejsze dane, które wyszukały wykonując ćwiczenia. Kartka winna zawierać dane (przykład):

20/21 lipca 1969 — „Apollo 11”, amerykańscy kosmonauci N. Armstrong, E. Aldrin i M. Collins — pierwsze w historii lądowanie ludzi na księżycu.

U w a g a : Na każdą datę i fakt przeznaczyć oddzielną kartkę.

Bibliografia:

1. (Amerykańskie wyprawy księżycowe). Młody Technik 1972 nr 5 s.3.
2. Apollo 12. Młody Technik 1969 nr 12 s. 1-12.
3. Kazimierzczuk Z.: Osiem księżycowych programów. Młody Technik 1969 nr 8 s. 4—9 (2 egz.).
4. Księżyc po raz czwarty. Młody Technik 1971 nr 9 s. 2—3.
5. Latoś A.: Księżyc przed obiektywem. Młody Technik 1970 nr 9 s. 52-57 (2 egz.).
6. Lunochod 1. Młody Technik 1970 nr 12 s. 1—3.
7. Marks A.: Kosmiczna awaria. Młody Technik 1970 nr 6 s. 14—19.
8. Pierwsi ludzie na księżycu. Młody Technik 1969 nr 8 s. 2—3.
9. Plastyczna mapa odwrotnej strony księżyca. Młody Technik 1968 nr 1 s. 5.
10. Wołczek O.: 1000 słów o rakiecie i kosmosie. W-wa 1969.

Plan lekcji:

1. Wprowadzenie.
2. Ćwiczenia w grupach.
3. Sprawozdanie z pracy zespołów.
4. Zebranie i uporządkowanie materiałów.
5. Podsumowanie.

Wprowadzenie:

Księżyc — najbliższe Ziemi ciało niebieskie — od dawna fascynował ludzi. Interesowali się nim uczeni astronomowie w dawnych wiekach, jednak dokładne jego zbadanie było niemożliwe. Dopiero wiek XX, dzięki ogromnemu postępowi nauki i techniki stał się wiekiem zdobycia księżyca: Droga do całkowitego opanowania srebrnego globu była żmudna i niebezpieczna, jednak ludzka myśl i odwaga zwyciężyły. 2 stycznia 1959 roku Związek Radziecki wysłał pierwszy obiekt ziemski w kierunku księżyca, był to Łunnik I, Łunnik II jako pierwszy w dziejach Ziemi w dniu 14 września 1959 dotarli na jego powierzchnię.

Ta seria pomyślnych eksperymentów uczonych radzieckich była kontynuowana a także mobilizowała uczonych amerykańskich do prac w tej dziedzinie. Rezultatem wysiłków w zakresie badania przestrzeni okołoksiężycowej a także jego powierzchni było pierwsze w historii lądowanie ludzi na księżycu, które miało miejsce w nocy z 20 na 21 lipca 1969 roku.

Celem dzisiejszej lekcji jest poznanie drogi, którą pokonał człowiek by zdobyć księżyc. Każde z was otrzyma dodatkowe kartki, na których wpiszeście mazakiem te dane, które znaleźliście wykonując ćwiczenia, z tym że na dodatkowych kartkach wypiszcie następujące dane:

1. Datę wysłania obiektu (lub datę jego lądowania).
2. Nazwę i kolejny numer wysłanego obiektu kosmicznego, uwzględniając także nazwę państwa, które podjęło przedsięwzięcie.
3. Osiągnięcia jakich dokonano wysyłając ten obiekt, np. „pierwsze w historii miękkie lądowanie”.

U w a g a : Każdą datę i fakt wpisujemy na oddzielnej kartce. Po odczytaniu zebranych informacji umieszczamy kartki na przygotowanej uprzednio macie.

Ćwiczenia:

I. Weź z półki czasopismo Młody Technik nr 9 z roku 1970. Znajdź w spisie treści artykuł Latośa pt. „Księżyc przed obiektywem”, zapoznaj

się z jego treścią i odpowiedź na pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Kiedy wysłano i jak nazywał się obiekt ziemski, który wykonał pierwsze fotografie niewidocznej strony księżyca?
2. Jak przebiegł eksperyment?

II. Weź z półki czasopismo Młody Technik nr 9 z roku 1970. W spisie treści znajdź artykuł Latosia pt. „Księżyc przed obiektywem”, zapoznaj się z jego treścią i odpowiedź na pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Jak nazywał się i kiedy został wysłany satelita amerykański, który pierwszy sfotografował księżyc?
2. Wymień inne amerykańskie obiekty kosmiczne, które dokonywały fotografowania księżyca.

III. Weź z półki czasopismo Młody Technik nr 8 z 1969 roku. W spisie treści znajdź artykuł Kazimierczuka pt. „Osiem księżycowych programów”, zapoznaj się z jego treścią i odpowiedź na pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Jak nazywały się programy księżycowe, które realizował Związek Radziecki?
2. Opisz krótko przebieg tych programów.

IV. W katalogu alfabetycznym znajdź kartę z opisem książki Wołczeka pt. „1000 słów o rakiecie i kosmosie”. Zanotuj na kartce nazwisko autora, tytuł książki i sygnaturę a następnie wyjmij tę książkę z półki. W spisie treści znajdź rozdział pt. „Najważniejsze daty i wydarzenia”. Zapoznaj się z tym rozdziałem i odpowiedź na pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Jak nazywał się obiekt ziemski, który po raz pierwszy wylądował miękko na powierzchni księżyca?
2. Kiedy został wysłany ten obiekt? Podaj także nazwę państwa, które przeprowadziło ten udany eksperyment.

V. Weź z półki czasopismo Młody Technik, w numerze 1 z 1968 roku znajdziesz artykuł pt. „Plastyczna mapa odwrotnej strony księżyca”. Zapoznaj się z treścią tego artykułu i odpowiedź na następujące pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Ile było i jak nazywały się satelity amerykańskie, dzięki wysłaniu których można było wykonać mapę?
2. Podaj przebieg eksperymentu.

VI. Weź z półki czasopismo Młody Technik, w numerze 8 z 1969 r. znajdziesz artykuł Kazimierczuka pt. „Osiem księżycowych programów”. Po zapoznaniu się z jego treścią odpowiedź na następujące pytania: (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Opisz przebieg programu SURVEYOR.
2. Co miał na celu program APOLLO i jak przebiegał (do pierwszej wyprawy ludzi na księżyc)?

VII. Weź z półki czasopismo Młody Technik, w numerze 8 z 1969 roku znajdziesz rozdział pt. „Pierwsi ludzie na księżycu”. Zapoznaj się z jego treścią i odpowiedź na następujące pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Kto wyruszył w pierwszą wyprawę na księżyc i kiedy odbyła się ta wyprawa?
2. Podaj krótko przebieg tej wyprawy.

VIII. Wyjmij z półki czasopismo Młody Technik, w numerze 12 z 1969 roku znajdziesz artykuł pt. „Apollo 12”. Po zapoznaniu się z treścią artykułu odpowiedź na następujące pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Kto wyruszył w drugą wyprawę na księżyc i kiedy odbyła się ta wyprawa?
2. Podaj krótko przebieg tej wyprawy.

IX. Weź z półki czasopismo Młody Technik, w numerze 6 z roku 1970 znajdziesz artykuł Marksa pt. „Kosmiczna awaria”. Po zapoznaniu się z treścią artykułu odpowiedz na następujące pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Kto wyruszył na statku „Apollo 13” i kiedy miała miejsce ta wyprawa?
2. Jak zakończyła się wyprawa?

X. Weź z półki czasopismo Młody Technik, w numerze 12 z 1970 roku znajdziesz artykuł pt. „Lunochod 1”. Po zapoznaniu się z treścią artykułu odpowiedz na następujące pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Kiedy został przeprowadzony eksperyment z Lunochodem, na czym polegał i jaki miał przebieg?
2. Dlaczego doświadczenie z Lunochodem ma tak doniosłe znaczenie w dziedzinie badania kosmosu?

XI. Weź z półki czasopismo Młody Technik, w numerze 5 z 1972 roku na stronie 3 znajdziesz informacje o lotach amerykańskich statków kosmicznych typu APOLLO na księżyc. Zapoznaj się z treścią informacji i odpowiedz na pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Kto i kiedy wziął udział w wyprawie „APOLLO 14”?
2. Kto i kiedy wziął udział w wyprawie „APOLLO 16”?

XII. Weź z półki czasopismo Młody Technik, w numerze 9 z 1971 roku znajdziesz artykuł pt. „Księżyc po raz czwarty”. Zapoznaj się z treścią artykułu i odpowiedz na pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. Kiedy odbyła się wyprawa „APOLLO 15”?
2. Kto wziął udział w tej wyprawie?

Sprawozdanie z pracy zespołów.

Dzieci kolejno odczytują zebrane informacje dotyczące podboju księżyca, a młodsze w porządku chronologicznym, i tak:

I — 1,2	V — 1,2	IX — 1,2
II — 1,2	VI — 1,2	X — 1,2
III — 1,2	VII — 1,2	XI — 1
IV — 1,2	VIII — 1,2	XI — 2
		XII — 1,2

Zebranie i uporządkowanie materiałów.

Po zebraniu kartek z informacjami bibliotekarz winien jeszcze raz dla utrwalenia przeczytać zebrany materiał a następnie przeprowadzić krótki sprawdzian wiadomości zdobytych w czasie lekcji.

Podsumowanie.

W czasie dzisiejszej lekcji dowiedzieliśmy się, jak doszło do tego, że człowiek zdobył księżyc. Loty na księżyc będą kontynuowane, pozostaje jeszcze wiele do zrobienia w tej dziedzinie. Zainteresowania ludzi księżycem trochę zmniejszyły się — bo przecież tam już byliśmy. Teraz przyszła kolej na obiekty kosmiczne położone dalej, a więc planety naszego układu słonecznego. Lądowanie bezzałogowych obiektów ziemskich odbyło się już na powierzchni Marsa i Wenus. O pierwszej fazie zdobywania Marsa i Wenus będziemy mówili na następnej lekcji, na którą serdecznie zapraszamy wszystkich miłośników astronautyki.

W kierunku Marsa i Wenus

(Lekcja biblioteczna).

Cele:

1. **Poznawczy**
— zdobycie wiedzy o lotach kosmicznych
2. **Wychowawczy**
— budzenie szacunku dla postępu techniki, odkryć naukowych i dążeń człowieka do poznawania wszechświata.
3. **Kształcący**
— nauczenie korzystania z katalogów a także wyszukiwania informacji na określony temat w książkach i czasopiśmie.

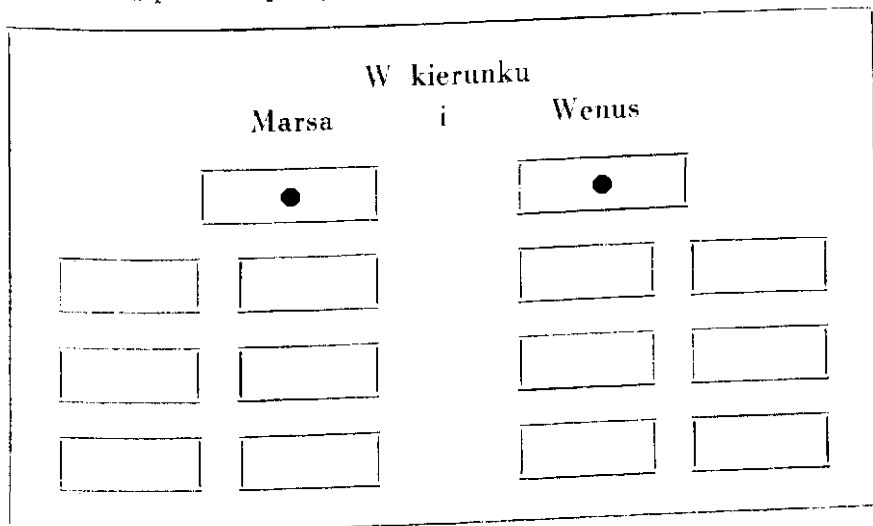
Uczestnicy:

Lekcja biblioteczna jest przeznaczona dla uczniów klas V—VIII uczestników turnieju czytelniczego pt. „Wiek podbojów kosmosu”. W lekcji bibliotecznej może wziąć udział 11 dzieci (każde dziecko wykonuje jedno ćwiczenie) bądź 22 dzieci (jedno ćwiczenie wykonuje dwoje dzieci).

Pomoce:

Plansza z układem słonecznym. Mata z ilustracjami i napisem „W kierunku Marsa i Wenus” (jak na rysunku).

Dobrze będzie jeżeli najważniejsze daty i nazwy obiektów kosmicznych umieści się na tablicy. Zachęca się do skorzystania z następującej formy: Bibliotekarz przed rozpoczęciem lekcji przygotowuje matę, a dzieci w cza-

się wykonywania ćwiczeń na oddzielnych kartkach (najlepiej z brystolu, konieczne jednakowego formatu), wpiszą mazakami najważniejsze dane, które wyszukały wykonując ćwiczenia. Kartka winna zawierać dane (przykład):

1 marca 1966 r. — Po 105 dniach lotu radziecka stacja automatyczna *Wenus 3* dociera do planety *Wenus*.

U w a g a: Na każdą datę i fakt przeznaczyć oddzielną kartkę.

Bibliografia:

1. Klimek A.: **Astronautyka nauce**. Młody Technik 1970 nr 10 s. 45—52.
2. Koreywo M.: **W kosmicznym pojeździe**. W-wa 1966 (2 egz.).
3. **Kosmonautyka**. Ilustrowana encyklopedia dla wszystkich. W-wa 1971.
4. Wołczek O.: **1000 słów o rakiecie i kosmosie**. W-wa 1969.
5. Wołczek O.: **Zdobycie Czerwonej Planety**. Młody Technik 1973 nr 2 s. 21—28.
6. Zonn W., Milewska E.: **Astronomia**. W-wa 1966 (2 egz.).

Plan lekcji:

1. Wprowadzenie.
2. Ćwiczenia w grupach.
3. Sprawozdanie z pracy zespołów.
4. Zebranie i uporządkowanie materiałów.
5. Podsumowanie.

Wprowadzenie:

Księżyc — ciało niebieskie najbliższe ziemi — zostało zdobyte, ale chęć poznania i dotarcia do coraz to nowych obiektów wszechświata, w miarę osiągnięć ludzkiej myśli zwiększa się. Dlatego uwaga uczonych zajmujących się astronautyką została zwrócona na dwie najbliższe Ziemi planety naszego układu — Marsa i *Wenus*. Uczyniono już duży krok w tym zakresie, ale droga do zdobycia tych planet jest długa, żmudna i niebezpieczna. Od 12 lutego 1961 roku, kiedy Związek Radziecki wysłał pierwszy obiekt ziemski w kierunku innej planety tzn. *Wenus* upłynęło już 11 lat; w tym czasie dokonano wiele poważnych eksperymentów i badań naukowych w celu poznania przestrzeni wokół Marsa i *Wenus* a także warunków panujących na ich powierzchniach. Celem dzisiejszej lekcji będzie poznanie dotychczasowych osiągnięć astronautyki w dziedzinie badania Marsa i *Wenus*.

Każde z was otrzyma dodatkowo kartki, na których wpiszeć mazakiem te dane, które znaleźliście wykonując ćwiczenia, z tym że na dodatkowych kartkach wpiszeć:

1. **Datę wysłania obiektu (lub jego lądowania).**
2. **Nazwę i kolejny numer wysłanego obiektu kosmicznego, uwzględniając także nazwy państwa, które podjęło to przedsięwzięcie.**
3. **Osiągnięcia jakich dokonano wysyłając ten obiekt np. pierwsze w historii lądowanie na tej planecie.**

U w a g a: Każdą datę i fakt wpisujemy na oddzielną kartkę. Po odczytaniu zebranych informacji umieszczamy kartki na przygotowanej uprzednio macie.

Ćwiczenia:

I. Podejdz do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim kartę z opisem książki autorów Zonna i Milewskiej pt. „Astronomia”. Zanotuj na kartce nazwiska autorów, tytuł książki oraz sygnaturę i wyszukaj książkę na półce. W spisie treści wyszukaj rozdział „Planety”, zapoznaj się z jego treścią i zanotuj:

— **najważniejsze dane o położeniu w układzie słonecznym Marsa i jego budowie.**

II. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim kartę z opisem książki Koreywo pt. „W kosmicznym pojeździe”. Zanotuj na kartce nazwisko autora, tytuł książki oraz sygnaturę i wyszukaj książkę na półce. W spisie treści znajdź rozdział „Życie na innych planetach”. Zapoznaj się z treścią rozdziału i zanotuj:

— **dane o Marsie i pierwszych lotach obiektów ziemskich w jego kierunku. Wymień nazwy tych obiektów, daty ich wysłania i nazwę państwa, które podjęło to przedsięwzięcie.**

III. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim kartę z opisem książki Wolczonek pt. „1000 słów o rakiecie i kosmosie”. Zanotuj na kartce nazwisko autora, tytuł książki oraz sygnaturę i wyszukaj książkę na półce. Przeczytaj wszystko co zostało napisane pod hasłem: MARS i odpowiedź na pytania (odpowiedź zanotuj na kartce):

IV. Wyjmij z półki czasopismo Młody Technik. W numerze 10 z 1970 roku znajdziesz artykuł Klimka pt. „Astronautyka nauce”. Po przejrzeniu treści artykułu odpowiedz na pytanie (odpowiedź zanotuj na kartce):

— **Kiedy wystrzelono i jak nazywały się obiekty amerykańskie wysyłane w kierunku Marsa?**

V. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź kartę z opisem książki pt. „Kosmonautyka” (podtytuł Ilustrowana encyklopedia dla wszystkich). Zanotuj na kartce tytuł książki oraz sygnaturę, wyszukaj książkę na półce, przeczytaj wszystko co napisano pod hasłem MARS i wynotuj na kartce:

— **Wszystkie obiekty kosmiczne w kierunku Marsa przez Związek Radziecki i Stany Zjednoczone. Podaj daty wysłania, nazwy i kolejne numery tych obiektów. (W czasie odczytywania przez kolegów informacji sprawdź czy uwzględnili wszystkie obiekty; w razie pominięcia któregoś z nich uzupełnij informacje).**

VI. Wyjmij z półki czasopismo Młody Technik, w numerze 2 z 1972 roku znajdziesz artykuł Wolczonek pt. „Zdobycie Czerwonej Planety”. Zapoznaj się z treścią artykułu i odpowiedz na pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. **Kiedy pierwszy obiekt ziemski wylądował na Marsie?**

2. **Jak się nazywał i kto go wysłał?**

VII. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim kartę z opisem książki autorów Zonna i Milewskiej pt. „Astronomia”. Zanotuj na kartce nazwiska autorów, tytuł i sygnaturę książki. Wyjmij książkę z półki, w spisie treści znajdziesz rozdział „Planety”. Po zapoznaniu się treścią rozdziału zanotuj:

— **Najważniejsze dane o położeniu Wenus w układzie słonecznym i jej budowie”.**

VIII. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim kartę z opisem książki Koreywo pt. „W kosmicznym pojeździe”. Zanotuj nazwisko autora, tytuł i sygnaturę książki. Wyjmij książkę z półki i wyszukaj w spisie treści rozdział pt. „Życie na innych planetach”. Zapoznaj się z treścią rozdziału i zanotuj:

— **Dane o Wenus i pierwszych lotach obiektów ziemskich w jej kierunku. Podaj daty ich wysłania oraz nazwy i kolejne numery tych obiektów a także nazwę państwa, które podjęło to przedsięwzięcie.**

IX. Weź z półki czasopismo Młody Technik z roku 1970, w numerze 10 znajdziesz artykuł Klimka pt. „Astronautyka nauce”. Po zapoznaniu się z treścią artykułu odpowiedz na pytanie (odpowiedź zanotuj na kartce):

— **Kiedy i jakie obiekty kosmiczne (podaj ich nazwy i kolejne numery) w kierunku Wenus wysłał Związek Radziecki?**

X. Pójdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim kartę z opisem książki pt. „Kosmonautyka (podtytuł Ilustrowana encyklopedia dla wszystkich). Wyjmij książkę z półki, przeczytaj co napisano pod hasłem „Wenus” i wynotuj:

- **Kiedy i kto wysłał w kierunku Wenus obiekty kosmiczne?**
Podaj nazwy i kolejne numery tych obiektów oraz nazwy państw, które podejmowały te przedsięwzięcia.

U w a g a: W tekście znajdziesz wyrażenie „Wenera”, które to samo co „Wenus”.

W czasie odczytywania przez kolegów informacji sprawdź czy uwzględnili wszystkie obiekty. W razie pominięcia któregoś z nich uzupełnij informacje).

XI. Weź z półki czasopismo Młody Technik z 1972 roku. W numerze 2 znajdziesz artykuł Woiczeka pt. „Zdobycie Czerwonej Planety”. Na początku artykułu zawarta jest informacja o zdobyciu Wenus. Zapoznaj się z nią i odpowiedz na pytania (odpowiedzi zanotuj na kartce):

1. **Kto wysłał i jak nazywał się obiekt ziemski (podaj nazwę i kolejny numer), który jako pierwszy wylądował na powierzchni Wenus?**
2. **Kiedy odbyło się lądowanie na Wenus aparatu lądującego dostarczonego przez ten obiekt?**

Sprawozdanie z pracy zespołów:

Dzieci kolejno odczytują zebrane informacje:

- o Marsie i lotach w jego kierunku:

I, II, III, IV, V, VI,

- o Wenus i lotach w jej kierunku: VII, VIII, IX, X, XI.

Zebrań i uporządkowanie materiałów:

Po zebraniu kartek z informacjami, bibliotekarz winien jeszcze raz dla utrwalenia przeczytać zebrany materiał a następnie przeprowadzić krótki sprawdzian wiadomości zdobytych w czasie lekcji.

Podsumowanie:

Droga do innych planet naszego układu słonecznego stoi przed nami otworem. Dzięki ogromnym sukcesom uczonych radzieckich w dziedzinie podboju kosmosu — mowa tu oczywiście o lądowaniach na Marsie i Wenus — będzie w przyszłości możliwy lot człowieka na te planety. Osiągnięcia nauki radzieckiej zmobilizowały do pracy w tej dziedzinie uczonych amerykańskich, którzy w projekcie nazwanym „Wiking”, zamierzają w roku 1975 wysłać na Mars dwie automatyczne stacje badawcze. Stacje te — o ile eksperyment się powiedzie — dostarczą wielu niezwykle ważnych informacji o życiu tej planety.

REGULAMIN

współzawodnictwa bibliotek publicznych, województwa katowickiego

Wydział Kultury PWRN i Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Katowicach ogłaszają współzawodnictwo bibliotek pod hasłem:

„MOJA BIBLIOTEKA POMAGA KSZTAŁCĄCYM SIĘ”

1. Celem organizowanego współzawodnictwa bibliotek jest doskonalenie form pracy z czytelnikiem kształcącym się.
2. Do współzawodnictwa przystąpić mogą wszystkie biblioteki miejskie, miejskie miast niewydzielonych, osiedlowe, gromadzkie oraz ich filie.
Biblioteki zgłaszają swój udział we współzawodnictwie poprzez nadesłanie karty zgłoszenia do swojej biblioteki centralnej w terminie do dnia 30. XI. 1972; biblioteki centralne zawiadomią Wojewódzką Bibliotekę Publiczną odrębnym pismem do dnia 15. XII. 72 r.
3. Podstawą oceny współzawodnictwa będą wyniki uzyskane w następujących dziedzinach:
 - a) Zdobyte pełnego rozeznania wśród czytelników co do ilości osób kształcących się jak i dziedzin wiedzy będących przedmiotem ich studiów.
 - b) Umiejętne uzupełnianie księgozbioru z różnych dziedzin wiedzy w oparciu o zdobyte rozeznanie (zgłaszanie dezyderatów do biblioteki centralnej).
 - c) Organizacja katalogów (melioracja katalogów i poprawność katalogowania we wszystkich rodzajach katalogów znajdujących się w bibliotece).
 - d) Podniesienie funkcji informacyjnej katalogów (sporządzenie indeksów, rozdzielaczy, opisanie skrzynek katalogowych itp.) i wprowadzenie czytelników do umiejętnego posługiwania się nimi.

- c) Wykorzystanie przez czytelników księgozbioru z działu 01 — (jego zasoby i propaganda).
 - f) Udostępnienie czytelnikom posiadanych zestawów bibliograficznych oraz poszerzenie w okresie trwania współzawodnicstwa zasobów o nowe zestawy, szczególnie tematyczne.
 - g) Rozszerzenie wypożyczeń międzybibliotecznych poprzez pełniejsze wykorzystanie księgozbioru macierzystej biblioteki centralnej oraz księgozbioru Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej, (wykorzystanie katalogu WBP).
4. Współzawodnictwo bibliotek przeprowadzane będzie w okresie od **1. XII. 1972 — 30. XI. 1973** w drodze dwustopniowych eliminacji:

- a) eliminacje powiatowe (miejskie) w miastach wydzielonych,
- b) „ „ wojewódzkie

Eliminacje powiatowe (miejskie) winny zakończyć się do 31. X. 73 r. Eliminacje wojewódzkie trwać będą od 1. XI. — 30. XI. 73 r. Organizatorzy przygotowują specjalne arkusze ocen do eliminacji powiatowych (miejskich) i wojewódzkich.

5. Oceny osiągnięć poszczególnych placówek w zakresie współzawodnictwa dokonywać będą specjalne komisje powołane przez Powiatowe, Miejskie Biblioteki Publiczne — a na szczeblu wojewódzkim — Wojewódzka Bibliotekę Publiczną. W skład komisji powiatowej (miejskiej) winien wejść: Przedstawiciel Wydziału Kultury danego Prezydium Rady Narodowej, Przedstawiciel Biblioteki, Przedstawiciel organizacji społeczno-politycznej.
6. Komisje na szczeblu powiatu (miasta) będą dokonywać na miejscu w placówkach dwukrotnie oceny: po okresie półrocznym trwania współzawodnictwa i końcowej po upływie 11 miesięcy. Najlepsze placówki, wytypowane do eliminacji wojewódzkich, otrzymają nagrody.
7. Zgłoszenia najlepszych placówek do eliminacji wojewódzkich poszczególne biblioteki centralne prześlą do dnia 31. X. 73 r. pod adresem Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Katowicach, ul. Warszawska 45.
8. Po dokonaniu ostatecznej oceny wyników współzawodnictwa najlepsze biblioteki otrzymają nagrody Wojewódzkiej Komisji Współzawodnictwa.
- Regulamin nagród opracowany zostanie w terminie późniejszym.

REGULAMIN

konkursu na najlepiej pracujący punkt biblioteczny w powiecie w roku 1972/73.

Wojewódzka Rada Narodowa — Wydział Kultury i Wojewódzka
Biblioteka Publiczna

ogłaszają

konkurs na najlepiej pracujący punkt biblioteczny w powiecie.

Konkuresem objęte będą następujące zagadnienia:

I. Organizacja punktu

- Dokumentacja punktu i jego pracy.
- Dostosowanie godzin otwarcia do potrzeb środowiska.
- Współpraca z biblioteką macierzystą i gromadzkim organizatorem czytelnictwa.
- Poprawa warunków lokalowych punktu.

II. Księgozbiór punktu

- Liczba woluminów w punkcie, wymienna, stała (informatory, lektury szkolne).
- Dostosowanie księgozbioru punktu do potrzeb środowiska.
- Częstotliwość wymiany księgozbioru w punkcie.
- Propaganda księgozbioru, szczególnie literatury rolniczej.

III. Praca z czytelnikiem w punkcie.

- Zwiększenie liczby czytelników w stosunku do roku ubiegłego.
- Zwiększenie liczby wypożyczeń.
- Pomoc dokształcającym się mieszkańcom.
- Inicjowanie względnie udział w organizowaniu imprez czytelnicznych, takich jak spotkania autorskie, konkursy, dyskusje nad książką, odczyty.

Konkurs ma charakter ogólnowojewódzki, ale ocenę pracy punktów przeprowadzą komisje powiatowe, które wytypują do nagród najlepiej pracujące punkty biblioteczne na swoim terenie.

Konkurs trwa od 1 listopada 1972 do 30 kwietnia 1973.

Wydziały Kultury PPRN powołają komisje powiatowe do oceny pracy punktów bibliotecznych. W skład komisji wchodzi: przedstawiciele Wydziału Kultury PPRN, Powiatowej Biblioteki, Zarządu Powiatowego ZMW, Oddziału Powiatowego PPUPIK „Ruch”.

Regulamin podziału i przyznawania nagród opracowany zostanie oddzielnie i przesłany powiatowym komisjom konkursowym w późniejszym terminie.

Komisja powiatowa obowiązana jest przesłać do Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej zgłoszenie udziału punktów w konkursie oraz protokół z posiedzenia podsumowującego wynik i przyznającego nagrody dla wytypowanych kierowników punktów bibliotecznych.

Klub Propozycji w Cieszynie

„Ten bardzo ciekawie i energicznie pracujący Klub, który obchodził niedawno swoje 10-lecie, skupia bez żadnych ram organizacyjnych, wiele myślących i gorących ludzi z terenu miasta i powiatu. W każdy piątek zbiera się tu kilkadziesiąt osób, aby wysłuchać prelekcji, spotkać się z kimś ciekawym, przedyskutować problemy nurtujące społeczeństwo. W Klubie spotykają się ludzie różnych kręgów społecznych, zawodów, zainteresowań. Ekspedientka, rzeźnik, pielęgniarz, dziennikarz, nauczyciel, lekarz, inżynier, kierowca, farmaceuta. Mówi się o polityce i hodowli kwiatów, dalekich krajach i kulturze obyczajów, ochronie środowiska człowieka, zdrowia i wychowania młodzieży.

Zarządem, sekretariatem, mózgiem i organizatorem imprez tego klubu jest znany dziennikarz cieszyński Władysław OSZELDA. Ale jak sam powiada, nic nie byłoby wart jego trud i cała inicjatywa, gdyby nie pomoc i przychylność całego społeczeństwa, władz i kolegów z różnych placówek kulturalnych na terenie miasta”.

(Kultura i Ty.
R. 1972 nr 7/8 s. 76—77).

Tyle Kultura i Ty, a oto co o Klubie i jego działalności mówi sam redaktor W. Oszelda:

„Działający na terenie Cieszyna i powiatu cieszyńskiego Klub Propozycji, pragnąc uczcić obchodzony w br. przez UNESCO Międzynarodowy Rok Książki, nawiązał kontakt z cieszyńskim oddziałem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Kontakt ten ma na celu systematyczne przygotowanie, w ramach działalności Klubu Propozycji, pogadek poświęconych książce. Poza wieczorami autorskimi pisarze zapoznają zebranych z własną twórczością, organizuje się spotkania z działaczami społeczno-politycznymi, dziennikarzami, reżyserami, lekarzami, bibliofilami, bibliotekarzami i tzw. „ciekawymi ludźmi”, w trakcie których członkom Klubu prezentuje się jednocześnie literaturę związaną tematycznie z omawianym zagadnieniem; najczęściej robią to sami prelegenci. Np. dr Paweł Waclawik, rozpatrując problem profilaktyki i rehabilitacji nerwów, wskazał na pozycje wydawnicze z tego zakresu; redaktor naczelnny miesięcznika „Kultura i Ty” Aleksandra Naborowska, dzieląc się ze słuchaczami swymi wrażeniami z pobytu w Kazachstanie, zwróciła jednocześnie uwagę zebranych na rozwój i stan czytelnictwa w ZSRR. Itd.

Możliwości w zakresie propagandy książki i czytelnictwa są ogromne i dostępne nie tylko bibliotekarzom. Obok środków masowego przekazu, stanowiących bazę działalności pro-

pagandowej i informacyjnej w MKR, nie może zabraknąć inicjatyw zrodzonych w terenie z pasji społecznego działania, inicjatyw małych zespołów ludzkich lub nawet jednostek. Do takich zaliczyć trzeba myśl wiązania formacji o typie zawodowym, jaką jest Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, z pasją ludzi skupionych wokół takich zespołów społecznych jak np. Cieszyński Klub Propozycji.

Nasuwa się pytanie, czy tego typu mariaż nie powinien zachęcić innych ośrodków czytelniczych naszych województw do podobnego działania, czy akcja cieszyńska, związana z MRK, nie powinna stać się jakąś

formą stałego działania na rzecz książki i czytelnictwa. Międzynarodowy Rok Książki miał bowiem m.in. na celu pobudzenie inicjatyw, wyzwolenie energii ludzi, dla których sprawy książki są ważne, odświeżenie nowych horyzontów dla twórczych poszukiwań.

W pewnej mierze udało się to — tak nam się wydaje — w Cieszynie. A więc może uda się i gdzie indziej? Gdyby tak się stało byłaby to satysfakcja i podnieta dla działaczy związanych z organizacją cieszyńskich wieczorów spod znaku Klubu Propozycji i Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich”.

W. Oszelda

Bartłomiej Szynlder

Polska ilustracja książkowa

Iluminatorstwo

Ilustracja wiernie towarzyszy książce od samego jej zarania, tworząc wraz z pismem doskonałe zharmonizowaną i uzupełniającą się całość. Jakże ubogie jest pismo pozbawione ilustracji. Nawet najsilniejsza wyobraźnia nie potrafi dostarczyć nam takich przeżyć estetycznych, jakich doznajemy w zetknięciu z obrazem. Komunikatywność ilustracji sprawia, że nawet trudny tekst przy jej obecności staje się zrozumiały. Jest więc ilustracja niejako klejnotem książki, który wraz z ładnym, czytelnym kro-

jem czcionki i stylową ozdobną oprawą, czyni z niej prawdziwe dzieło sztuki, przewyższające niejednokrotnie, pod względem smaku estetycznego, różne inne artystyczne rękodzieła.

Początek pięknemu zdobieniu ksiąg dało średniowiecze, kiedy to w zacisznych skryptoriach cierpliwi mnisi zatrudniali się mozolnym kaligrafowaniem kodeksów, głoszących najczęściej chwałę bożą. Od skrybów przepisane rękopisy przejmowali zakonnicy zwani iluminatorami lub miniaturzystami, by poddać je zdobieniom. Posługując się paletą z farbami, pędzlem i płatkami zioła, rysowali najpierw piórem kontury obrazków bądź inicjałów,

a następnie pokrywali wykreślone płaszczyzny rysunku farbą, (obficie czerwoną minią) i złotem. Bardzo okazałe prezentują się inicjały rozpoczynające tekst na stronicach. Jedne wplecione w gęsty, wielobarwny ornament geometryczny, inne spowite pelzającą wicią roślinną, spośród którego wylatują ptaki i wypełniają różne fantastyczne zwierzęta. Na oddzielnych kartach mieniły się od złota i purpury boleściwe madonny i pełne ascetycznej zadumy sceny z życia Chrystusa. Trafiły się także postacie koronowanych książąt kościoła, dla których często księgi te były przeznaczone.

Pierwsze rękopisy iluminowane przywędrowały do Polski wraz z zagranicznym duchowieństwem jeszcze za Mieszka I. Inne trafiły wprost na dwór Piastów w postaci darów, jak na przykład: „Ordo romanum” (Liturgia rzymska), ofiarowana w roku 1027 Mieszkowi II przez Matyldę lotaryńską. Zaginiony w XIX wieku kodeks zawierał piękną miniaturę, przedstawiającą Mieszka II siedzącego na tronie w

stroju koronacyjnym i stojącą obok Matyldę wręczającą mu książkę. Nad ich głowami widniała następująca dedykacja:

„Hunc librum regi mathilta donat
misgini
quam genuit darus svevorum dux
herimannus”

(tę księgę królowa Matylda ofiaruje Mieszkowi, która pochodzi od sławnego wodza Swewów Hermana).

Wizerunek Mieszka II stanowił najstarszy portret polskiego władcy, choć był to niewątpliwie konterfekt fantazyjny.

Spośród zachowanych w Polsce rękopisów iluminowanych, pochodzących z XI i XII wieku, większość wykonana została we Włoszech, Bawarii, Czechach, Lotaryngii, Kolonii i Saksonii. Niektóre z nich poddano w naszym kraju dodatkowym zdobieniom i wzbogacono o nowe inicjały oraz miniatury. Potwierdza to przypuszczenia, że na terenie Polski istniały w owym czasie skrytoria zatrudniające miejscowych malarzy. O jednym z nich — Gunterze, iluminującym księgi w Płocku dla biskupa Aleksandra z Malonne, mamy pewny przekaz historyczny. W XIII wieku uwidacznia się już wyraźnie rodzima produkcja manuskryptów. Jej wytworem jest „Kalendarz krakowski”, zaczęty w 1254 roku. Wyróżnia się w nim bardzo staranne pismo, świadczące o wysokim poziomie miejscowej szkoły kaligrafii; wzbogacają je pomysłowe inicjały o gęstym splecie roślinnym.

Na Śląsku duże zasługi w przepisywaniu ksiąg liturgicznych położyli cystersi z Lubiąża. W ich skryptorium powstawały psalterze, gradualy, antyfonarze, pontyfikaly, które następnie rozeszły się na całą dzielnicę Śląską. Okazałym zabytkiem wspomnianego warsztatu jest „Psalterz nocny” cysterek z Trzebnicy, ozdobiony miniaturami z życia Marii i Chrystusa.

Pod koniec XIV wieku kanonicy regularni z Kłodzka, pozostający w bliskich kontaktach z królową

Matylda Lotaryńska wręcza Mieszkowi II kodeks. Miniatura z „Ordo romanum”.

Jadwigą, przystąpili do wykonania dla niej psalterza, pisanego w trzech językach — łacińskim, polskim i niemieckim. Nim kanonicy zdołali pracę ukończyć, Jadwiga umarła. Z czasem kodeks zawędrował do klasztoru świętego Florianiana pod Linzem, gdzie został odkryty w roku 1827 stając się przedmiotem dużego zainteresowania badaczy; wówczas też otrzymał nazwę „Psalterz floriański”. Ponieważ zaś stanowił cenny zabytek języka polskiego, zakupiono go w roku 1931 do zbiorów Biblioteki Narodowej w Warszawie. W rękopisie występuje dekoracja o motywach groteskowych i roślinnych na marginaliach. Powtarzające się na kilku kartach godło herbowe Andegawenów i tajemniczy monogram MM, podtrzymywane przez aniołów, nadają księdze dostojny charakter. Próby rozszyfrowania monogramu podjęto się kilku naukowców. Ludwik Bernacki i Aleksander Brückner byli zdania, że litery oznaczają skrót „Mons Mariae”, stanowiący nazwę klasztoru w Kłodzku. Henryk Biegeleisen uważał, że jest to monogram siostry Jadwigi, Marii królowej Węgier i dla niej był psalterz wykonany. Mieczysław Gębarowicz twierdził natomiast, że splecione litery MM stanowiły szyfrowy znak „Maria — Marta”, używany przez Jadwigę w korespondencji z papieżem. Obecnie wersję pierwszą przyjmuje się jako najbardziej wiarygodną.

Najwspanialsze polskie rękopisy iluminowane powstały w Krakowie z początku XVI wieku. Należą do nich: „Kodeks Baltazara Behema”, „Graduał Jana Olbrachta”, „Mszał jasnógórski” oraz „Mszał” i „Pontyfikał Erazma Ciołka”. Spośród wymienionych pozycji na pierwsze miejsce wysuwa się „Kodeks Baltazara Behema” z roku 1505, stanowiący zbiór przywilejów, statutów i ustaw cechów rzemieślniczych miasta Krakowa. Rękopis ozdobiony został pięknymi 27 miniaturami przedstawiającymi z wielkim realizmem codzienną pracę miejscowych

Pracownia krawiecka. Miniatura z „Kodeksu Baltazara Behema”.

rzemieślników i klientelę. Nieznany malarz miniatur, będąc bystrym obserwatorem tętniącego życia Krakowa, ukazał z dużą swobodą całą galerię różnych typów ludzkich, nie wahając się podkreślić w sposób satyryczny ich wady i przywary. Artysta zaprezentował się również jako świetny kolorysta, toteż uwiecznione przez niego sceny mienią się całą gamą żywych barw. Szczególnie efektownie prezentują się stroje, które stanowią przegląd ówczesnej mody. Wielka wartość artystyczna rękopisu sprawiła, że stał się on w czasie okupacji hitlerowskiej przedmiotem pożądania generalnego gubernatora Hansa Franka. Dygnitarz III Rzeszy uciekając w styczniu 1945 roku przed Armią Radziecką, wywiózł kodeks z Krakowa do swej posiadłości wiejskiej w Bawarii, gdzie został odnaleziony przez Amerykanów i zwrócony Bibliotece Jagiellońskiej.

Wybitnym miniaturzystą pierwszej połowy XVI wieku był Stanisław Samostrzelnik, zakonnik z klasztoru cystersów w Mogile. Pozostając na łaskawym chlebie zapalonych bibliofilów — kanclerza wielkiego koronnego, Krzysztofa Szydłowieckiego i podkanclerzego, biskupa Piotra Tomickiego, założył Samostrzelnik dużą pracownię ma-

larsko-iluminatorską, w której razem ze swoimi współpracownikami wykonywał liczne zamówienia dworu królewskiego, kapituły krakowskiej i rozmaitych magnatów. Z jego warsztatu wyszły między innymi bogato ilustrowane modlitewniki dla Zygmunta Starego i Bony. Wy różniają się one przepyszną bordiurą marginalną, okalającą tekst bądź miniatury na kształt okazałych ram renesansowych. Te niezwykle klejnoty polskiej sztuki iluminatorskiej

trafiły do zagranicznych bibliotek i muzeów, stanowiąc cenną ozdobę tamtejszych zbiorów.

Ręczne zdobienie kodeksów przetrwało aż do połowy XVIII wieku ale stanowiło później jedynie margines wśród masowej produkcji książek zilustrowanych tanimi technikami graficznymi. Pojawiły się one wraz ze sztuką drukarską i wyparły w sposób bezkonkurencyjny miniatury.

Ilustratorstwo

Obrazkami drzeworytowanymi handlowano na odpustach już w XIV wieku, jednakże upowszechnienie tej metody graficznej nastąpiło dopiero po wynalezieniu druku. Wycięty w deseczkę drewnianej rysunek upodabnia się do czcionek, gdyż jako wypukłodruk można go składać w kolumnie razem z tekstem i wielokrotnie odbijać na papierze lub pergaminie, smarując farbą równocześnie czcionki i deseczkę. Połączenie druku z grafiką miało doniosłe znaczenie dla dalszego rozwoju książki, książki taniej i masowej ale równie ozdobnej i pięknej, bo ilustrowanej.

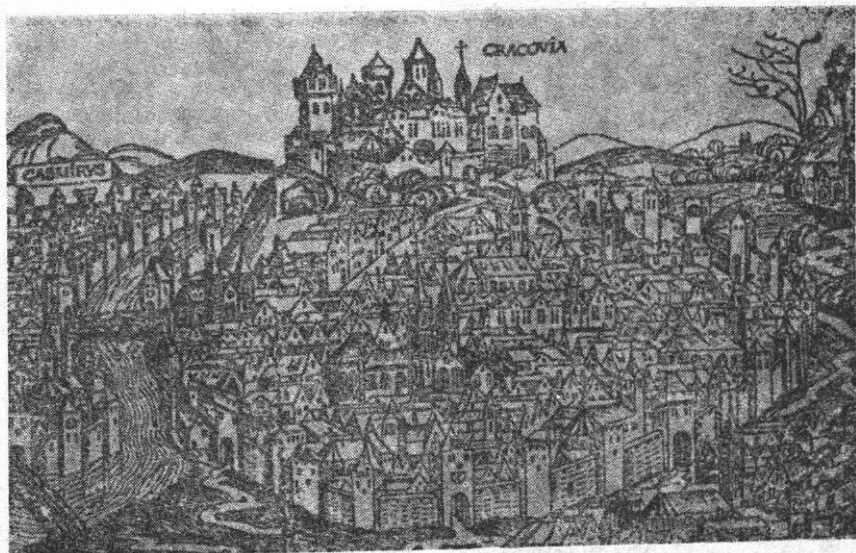
Za pierwszą polską ilustrację drzeworytową należy uznać sygnet drukarski Szwajpolta Fiola zamieszczony w kolofonie czasosłowa z roku 1491. Wyobraża on w prostokątnym polu herb Krakowa opleciony wstęgą z napisem cyrylickim i inicjałami SV po obu stronach tarczy herbowej.

W roku 1494 koloński drukarz Antoni Koberger wydał w Norymberdze „Kronikę świata” Hartmana Schedla. Wśród prawie 200 ilustracji znajdujesz ię duży drzeworyt przedstawiający panoramę Krakowa z Wawelem, Kazimierzem i Kleparzem. Autor panoramy, opierając się jedynie na opowiadaniach przybyszów z Polski, wyczarował sobie własną wizję Krakowa, która pokutuje do dziś w wielu książkach naukowych i podręcznikach szkol-

nych jako autentyczny widok średniowiecznej stolicy państwa polskiego.

XV wiek przynosi bujny rozkwit sztuki drukarskiej. Niezwykle czynni byli w podwawelskim grodzie drukarze: Jan Haller, Florian Ungler i Hieronim Wietor, rywalizujący wzajemnie w wartościowych edycjach. W roku 1506 wychodzi spod prasy Hallera zbiór praw i przywilejów, zwany „Statutem Łaskiego”, ozdobiony okazałymi drzeworytami. Jeden z nich ukazuje obrady sejmu polskiego z udziałem Aleksandra Jagiellończyka. Król spoczywa na tronie otoczony przez siedzących senatorów i stojących posłów. Przed tronem kłęczy kanclerz Jan Łaski trzymając w ręku wielką pieczęć koronną. Krąg obradujących zamykają 23 tarcze herbowe z godłami ziem i księstw Rzeczypospolitej oraz zawieszane nad tronem godła Polski i Litwy.

W roku 1521 ukazała się w oficynie Wietora „Chronica Polonorum” Macieja Miechowity, zawierająca 40 wizerunków polskich książąt i królów, a także sceny ważniejszych wydarzeń historycznych. Ilustratorami wymienionych książek byli niewątpliwie miejscowi drzeworytnicy, wykonujący zamówienia krakowskich drukarzy. Ich dzieła, tchnące prymitywizmem i pozbawione perspektywy, zdradzają silne związki z odpustową grafiką lat wcześniejszych.

Panorama Krakowa. Drzeworyt z „Kroniki świata“ Schedela.

Epoka odkryć geograficznych i rozwój nauk stosowanych, zapoczątkowane w okresie odrodzenia, stworzyły zapotrzebowanie na pedantycznie dokładne i szczegółowe mapy, plany miast, rysunki architektoniczne, tablice astronomiczne, botaniczne, anatomiczne i inne. Wymaganiom tym mogły sprostać jedynie nowe techniki graficzne — miedzioryt i akwaforta, pozwalające na wydobywanie delikatnych, ostrych linii i co najważniejsze, na stosowanie światłocienia.

Ilustracja wykonana techniką miedziorytniczą powstaje przez wycięcie ostrym rydłem stalowym rysunku w płycie miedzianej, a następnie wtarcia w wyżłobione rowki farby drukarskiej. Po nałożeniu zwilżonego i mięsistego papieru na płytę, poddaje się ją silnemu naciskowi prasy. Papier wciśnięty w wyżłobione rowki odbiera farbę, dając rycinę. Podobny typ ilustracji otrzymujemy w akwafortcie, chociaż opracowanie płyty miedzianej jest zgoła inne. Zostaje ona pokryta rozgrzanym woskiem, który po zastygnięciu ulega zdrapaniu w

miejscach pokrytych rysunkiem. Następnie płytę poddaje się działaniu kwasu azotowego; miejsca pozabawione wosku ulegają procesowi trawienia, dając rowki i zagłębienia. Odbitki wykonuje się w identyczny sposób jak w miedziorycie. Istniała jednakże poważna trudność we wspólnym powielaniu tekstu z ilustracją, wynikająca z faktu, że w przeciwieństwie do drzeworytu, miedzioryt i akwaforta były technikami wkłesłodrukowymi. Drukarze poradzili sobie z tym mankamentem, odbijając oddzielnie ilustracje i tekst, bądź rytując tekst wraz z ilustracją, by stanowiła stronę jako całość.

Znanym szycharzem w Polsce w XVII wieku był przybyły z Holandii Wilhelm Hondius. Osiedliwszy się w Gdańsku pracował na zamówienie dworu królewskiego. Za wykonanie licznych planów miast, map i portretów rodziny królewskiej otrzymał od Władysława IV zaszczytny tytuł „Chalcographus regius” (Miedziorytnik królewski). Prawdopodobnie u niego pobierał pierwsze nauki Jeremiasz Falck,

prawdziwy mistrz techniki miedziorytniczej. Przebywając długo na zachodzie Europy wykonał wiele portretów osób panujących i kopii obrazów sławnych malarzy. Jego twórczość do tego stopnia przypadła do gustu królowej szwedzkiej Krystynie, że uczyniła go swoim nadwornym rytownikiem. Falck zaś nigdy nie zapomniał o swoim pochodzeniu i umieszczał na rycinach obok swego nazwiska przydomek „Polonus”. Powróciwszy po latach do kraju wykonywał ilustracje dla gdańskiego wydawcy Jerzego Förstera.

Do Francji wyemigrował inny wybitny polski grafik Jan Ziarnko, który upodobał sobie akwafortę. Wypowiadając się w tej technice został czołowym ilustratorem paryskich wydawnictw.

Z początkiem XIX wieku nowe możliwości dla ilustracji stworzyła litografia, wynaleziona przez niemieckiego aktora z Monachium Alojzego Senefeldera. Jest to technika druku płaskiego, polegająca na

uzyskiwaniu odbitek z polerowanego kamienia pokrytego tłustym drukiem, wykonanym specjalną kredą litograficzną. Kamień zwilżony wodą przyjmuje farbę drukarską jedynie w miejscach zarysowanych i oddaje ją z powrotem na papier dociśnięty przy pomocy prasy. Litografia miała tę zaletę, że pozwalała na swobodne operowanie rysunkiem, dzięki czemu uwidaczniał się indywidualny styl artysty. Pozwalał też na otrzymywanie odbitek barwnych, naśladowujących akwarele.

W Polsce duże zasługi na polu upowszechnienia litografii położył lekarz Jan Siestrzyński. Założona przez niego prasa litograficzna w Instytucie Giuchoniemych w Warszawie dała początek szybkiemu rozwojowi pras w stolicy. Wysoki poziom artystyczny osiągnęły zakłady litograficzne A. Dzwonkowskiego i M. Fajansa. Dzwonkowski wydał serię portretowych albumów, w tym: „Hetmani polscy” Gersona i „Królowie polscy” Lessera. W prasie Fajansa odbijane były „Wzory sztuki średniowiecznej” A. Przędzieckiego i E. Rastawickiego oraz „Album widoków polskich” Napoleona Ordy — dzieło o wysokim poziomie artystycznym i dokumentalnym.

Gwałtowny rozwój ilustracji nastąpił dopiero w drugiej połowie XIX wieku. Przyczynił się do tego angielski drzeworytnik Tomasz Bewick wynajdując nowy sposób cięcia sztorcowego w bukszpanie. Bardzo twarde drewno bukszpanowe zapewniało uzyskanie kilku tysięcy odbitek z jednej matrycy i to również ostrych w szczegółach jak w miedziorycie. Można było też oddać wszystkie odcienie tonowego rysunku.

Do prekursorów nowoczesnego drzeworytu w Polsce zaliczyć należy Wincentego Smokowskiego, ilustratora „Witolda” J. I. Kraszewskiego, do której wykonał w roku 1846 pięćdziesiąt oryginalnych ilustracji i zdobników.

Portret Jerzego Ossolińskiego.
Miedzioryt Jeremiasza Falcka.

Ogromne zapotrzebowanie na ilustrację prasową zmusza wydawców poczytnych czasopism do zakładania specjalnych pracowni, nazwanych drzeworytniami. Zatrudnieni w nich, biegle władający rylcem drzeworytnicy wycinali ilustracje według rysunków dostarczanych przez wybitnych często artystów. Największe drzeworytnie powstały przy dwu czołowych tygodnikach warszawskich: „Tygodniku Ilustrowanym” J. Ungera, założonym w 1859 roku i „Kłosach” F. Lewentala, zał. w 1865 roku. Wykształciły one wielu doskonałych ksylografów, takich jak: Styfi, Holewiński, Gorazdowski, Nicz, Zajkowski i inni. Operując po mistrzowsku rylcami i używając dla dużej precyzji cięcia szkielec powiększających, potrafili idealnie oddać wysokie wartości artystyczne dzieł: Matejki, J. Koszaka, Gierymskiego, Brandta, Kostrzewskiego i Andriollego. Wysiłek ich nie miał jednak charakteru twórczego, bowiem skazani na pedantyczne kopiowanie cudzych utworów nie mieli możliwości wyrażenia własnego stylu czy manieri artystycznej.

Rozpoczęta w pierwszej poł. XIX wieku maszynowa produkcja książek doprowadziła w ciągu kilkunastu lat do całkowitego upadku poziomu estetycznego sztuki drukarskiej. Zalewające rynek księgarski dzieła tylko z nazwy przypominały dawniejsze piękne edycje. Pierwsi walnę z tandetną książką podjęli artyści angielscy zrzeczeni w „Bractwie Preraphaelitów”, któremu przewodzili William Morris i Walter Crane.

W Polsce rola ta przypadła w udziale Stanisławowi Wyspiańskiemu. Pracę nad zdobieniem druków rozpoczął w roku 1898 jako kierownik artystyczny dwutygodnika „Życie”, założonego przez Stanisława Przybyszewskiego. Motywów dekoracyjnych dla swoich pomysłów zdobniczych szukał Wyspiański w bogatej florze polskich lasów i łąk. Podpatrzone rośliny stylizował i nadawał im formy płaskich ornamen-

Stanisław August Poniatowski. Litografia Aleksandra Lessera z albumu „Królowie polscy”.

tów poddających się podmuchom wiatru. Ozdobione pospolitymi kwiatami książki nabierały swojskiego i pełnego romantyzmu charakteru.

W okresie międzywojennym polska grafika książkowa osiągnęła wysoki poziom artystyczny i stała się odrębną dziedziną sztuki użytkowej. W głównej mierze stało się to za sprawą powstałego, z inicjatywy Władysława Skoczylasa, Stowarzyszenia Polskich Artystów Grafików „Ryt”, do którego należeli jego znakomici uczniowie: Tadeusz Cieślowski syn, Stanisław Ostoja Chrostowski, Stefan Mroźewski oraz Edmund Bartłomiejczyk i inni utalentowani graficy. Dzięki ich wspólnemu wysiłkowi polska ilustracja książkowa zyskała oryginalne odrębne cechy narodoła i duże walory estetyczne.

Skoczylas położył niewątpliwie największe zasługi w stworzeniu współczesnego polskiego drzeworytu, opartego na rodzimych motywach ludowych i przekazującego w syntetycznej formie cechy naro-

OBJAŚNIENIA

NIKTÓRYCH TERMINÓW:

Antyfonarz — księga łacińska z tekstem do śpiewu liturgicznego.

Bordiura — dekoracja ramowa wypełniająca w koło marginesy zdobionej karty.

Czasosłów — książka liturgiczna dla obrządku bizantyjsko-słowiańskiego.

Graduał — śpiewnik mszalny zawierający zbiór pieśni kościelnych, uszeregowanych według kalendarza kościelnego.

Groteska — ornament złożony z wici roślinnych, w które wplecione są motywy figuralne, zwierzęce, stwory fantastyczne, wazy, instrumenty, muzyczne, wstęgi itp.

Iluminacja — ręczna ilustracja malarska wykonana do tekstu rękopiśmiennego, odnosząca się głównie do ozdób, inicjałów i marginesów.

Kodeks — średniowieczny rękopis pisany na pergaminie, składający się z kart jednego formatu złożonych w formie księgi.

Kolofon — zapis umieszczony na końcu średniowiecznej książki, dotyczący autora, tytułu, miejsca i daty druku.

Pontyfikał — liturgiczna księga zawierająca teksty obrządku łacińskiego, przeznaczona dla biskupów.

Psalterz — księga zawierająca 150 psalmów Dawida wchodzących w skład Starego Testamentu.

Skryptorium — pomieszczenie klasztorne dla zakonników trudniących się przepisywaniem i ozdabianiem ksiąg.

Sztorcowe cięcie — cięcie rylcem w poprzek pnia drewna, w odróżnieniu do cięcia langowego wykonywanego wzdłuż słojów.

Sztycharz — grafik wykonujący rycinę w płytach metalowych, najczęściej miedzianych.

dowej sztuki. Wymienione wartości uwidaczniają się w pełni w technicznych ludowością ilustracjach do książek: Żeromskiego „Puszcza jodłowa”, St. Wasylewskiego, „Klasztor i kobieta” oraz Kasprowicza „Taniec zbójnicki”. Niespotykaną wirtuozerię w wykonywaniu drzeworytów osiągnął S. Mroźewski, nazwany „czarodziejem ryłca”. Łączył bowiem mistrzowskie cięcie z czarującą baśniową kompozycją tematu. Pełne finezji i niezwykłego piękną ilustracje o srebrzastej poświacie, które wykonał do „Boskiej komedii” Dantego, „Don Kichota” Cervantesa i „Legend Warszawy” Ewy Szelburg-Zarebiny, stawiają go w rzędzie największych współczesnych ilustratorów na świecie.

Ograniczone łamy niniejszego artykułu nie pozwoliły autorowi na wyczerpujące przedstawienie tematu — zresztą bardzo obszernego. Starał się więc ukazać jedynie najważniejsze etapy rozwoju polskiej ilustracji książkowej w ciągu wieków, wskazując na jej wysokie walory artystyczne i wkład w kulturę narodową.

Drzeworyt Wł. Skoczylasa z książki St. Wasylewskiego „Klasztor i kobieta“.

BIBLIOGRAFIA:

- Encyklopedia wiedzy o książce, Wrocław 1971.
- AMEISENOWA Z.: *Kodeks Baltazara Behema*, Warszawa 1961.
- AMEISENOWA Z.: *Cztery polskie rękopisy iluminowane z lat 1524—1528*, Wrocław 1967.
- AMEISENOWA Z.: *Rękopisy i pierwodruki iluminowane Biblioteki Jagiellońskiej*, Wrocław 1958.
- BANACH A.: *O ilustracji*, Kraków 1950.
- BANACH A.: *Pismo i obraz*, Kraków 1966.
- BANACH A.: *POLSKA KSIĄŻKA ILUSTROWANA 1800—1900*, Kraków 1959.
- BIAŁOSTOCKI J.: *W pracowniach dawnych grafików*, Warszawa 1957.
- BIEGELEISEN H.: *Dzieje literatury polskiej, t. I—III*, Wiedeń b.r.
- CZARNOCKA K.: *Półtora wieku grafiki polskiej*, Warszawa 1962.
- GROŃSKA M.: *Nowoczesny drzeworyt polski (do 1945 roku)*, Wrocław 1971.
- Historia sztuki polskiej, t. I—III*, Kraków 1962.
- OPAŁEK M.: *Drzeworyt w czasopiśmie polskim XIX stulecia*, Wrocław 1949.
- SMOLIK P.: *Książka i czasopismo ilustrowane w Polsce w pierwszej połowie XIX w.*, „Grafika”, nr 2 z 1939.
- SMOLIK P.: *Złoty okres ilustracji polskiej w drugiej połowie XIX wieku*, „Grafika”, nr 3—4 z 1939.
- STOPCZYK S.: *Spotkanie z grafiką*, Warszawa 1971.
-

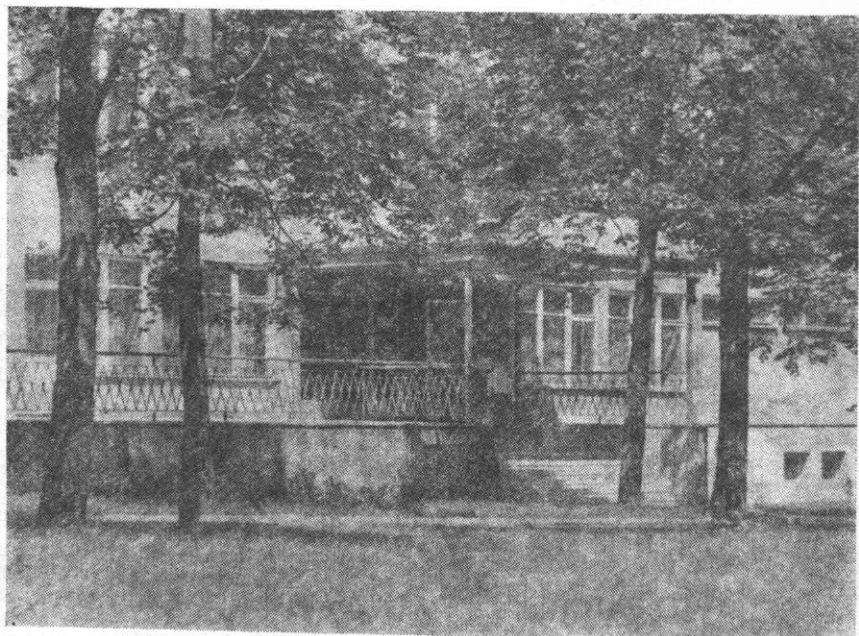
Biblioteka Miejska w Siemianowicach Śl.

Władze polityczne i gospodarcze miasta Siemianowic od dłuższego już czasu usiłowały rozwiązać problem uruchomienia dużej placówki bibliotecznej posiadającej wszystkie agendy nowoczesnej biblioteki jak: czytelnie, gabinety metodyczne, salę odczytową, wystawową i inne.

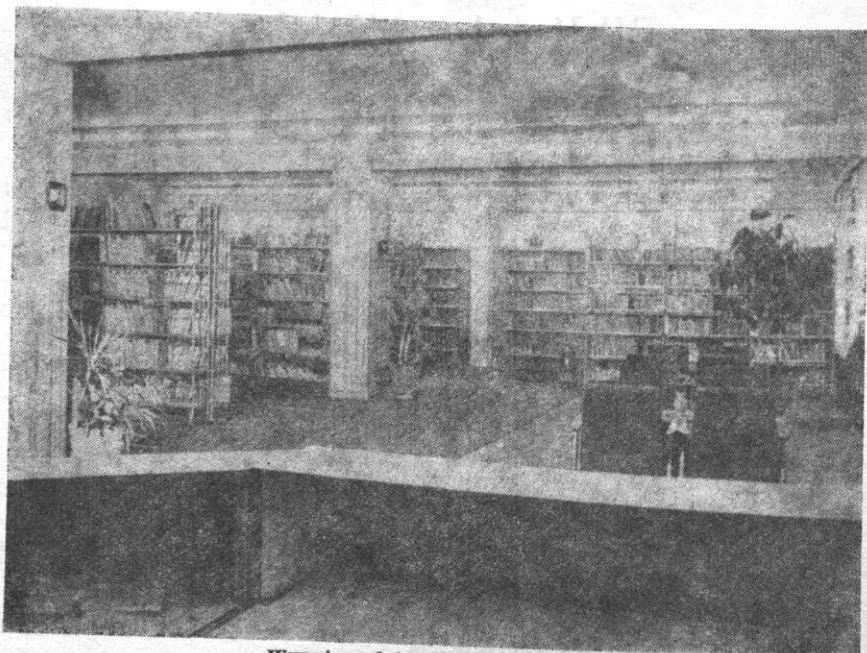
Ponieważ praktycznie nie było możliwości uzyskania odpowiednich pomieszczeń, które można by adaptować na cele biblioteki, zagadnieniem szczególnie ważnym i pilnym stało się podjęcie decyzji wybudowania budynku odpowiadającego potrzebom mieszkańców prawie 70 tys. miasta.

W dniu 4 lutego 1968 r. na naradzie aktywu polityczno-gospodarczego miasta podjęta zostaje decyzja o budowie biblioteki w czynnie społecznym, która będzie pomnikiem uczczenia 25 rocznicy istnienia naszej Ludowej Ojczyzny. Uchwałą Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w marcu tegoż roku powołano Społeczny Komitet Budowy Biblioteki z następującymi sekcjami roboczymi:

- administracją
- propagandową
- projektowo-techniczną
- finansową.

Budynek Biblioteki Miejskiej w Siemianowicach.

Wypożyczalnia dla dorosłych.

Zostaje również opracowany program użytkowy przyszłej placówki, oparty o dokumentację techniczną projektu typowego budynku biblioteki dla miasta do 25 mieszkańców.

Sekcja projektowo-techniczna dokonała weryfikacji projektu typowego oraz adaptacji do warunków terenowo geologicznych miasta. Na podstawie programu użytkowego dokonano zmian funkcjonalnych pomieszczeń ujętych w projekcie typowym. W przyszłym budynku biblioteki zaprojektowano piwnice, które będą służyły jako magazyny książek. W związku z tym wygospodarowano pomieszczenie na dużą salę tzw. odczytowo-wystawową. Po zatwierdzeniu wszystkich formalności finansowych w lipcu 1969 r. położono kamień węgielny pod nasz budynek. Samą zaś budowę rozpoczęto w 1970 r. a ukończono w lutym 1972 r.

Ogólna powierzchnia użytkowa budynku wynosi 1950 m² a kubatura 5700 m³. W naszej placówce znalazły miejsce następujące agnedy:

— Wypożyczalnia dla dorosłych	— 216 m ²
— Czytelnia z księgoziosem naukowym	— 144 m ²
— Czytelnia czasopism — klubokawiarnia	— 60 m ²
— Wypożyczalnia dla dzieci	— 144 m ²
— Czytelnia dla dzieci	— 72 m ²
— Sala wystawowo-odczytowa	— 144 m ²
— Pokój Towarzystwa Miłośników Siemianowic	— 30 m ²
— Pracownie	— 120 m ²

W obu wypożyczalniach zastosowano wolny dostęp czytelnika do półek. Wyposażenie placówki wykonała częściowo Spółdzielnia Usług w Olsztynie, resztę zakupiono w dostępnych placówkach handlowych na terenie województwa. Ogólny kosztorys budowy wynosi 5.855.000 zł. w tym koszt wyposażenia 1.400.000 zł.

W dniu 1 maja br. budynek całkowicie przekazano do użytku społeczeństwa. Nowa placówka cieszy się bardzo dużym zainteresowaniem mieszkańców. Mimo unieruchomienia biblioteki centralnej przez dwa miesiące w związku z przeniesieniem placówki do nowego budynku, przekroczyliśmy obecnie stan czytelników z analogicznego okresu roku ubiegłego. Obecnie z biblioteki korzysta ponad 4.000 czytelników. Również notujemy poważny wzrost wypożyczeń.

W celu pełniejszego wykorzystania wszystkich pomieszczeń podjęto decyzję wprowadzenia do budynku działalności Klubu Międzynarodowej Prasy i Książki „Ruch”. Na działalność klubową odstąpiono pomieszczenie czytelnicy czasopism, które było zaprojektowane równocześnie z barem kawowym oraz salą wystawowo-odczytową. Natomiast prasa zagraniczna KMPiKu poszerzyła zestaw czasopism udostępnianych przez bibliotekę w czytelni naukowej.

Klub KMPiK dysponuje odpowiednimi funduszami na działalność oświatową, jest wspólnie z biblioteką organizatorem szeregu imprez, jak: spotkania z pisarzami, aktorami, kameralne koncerty słowno-muzyczne, odczyty, prelekcje itp. Planuje się również zorganizowanie kursów języków obcych. Systematycznie wprowadzana działalność oświatowa pozwala nam stwierdzić, że biblioteka staje się żywym ośrodkiem życia kulturalno-oświatowego miasta.

Nowości o Śląsku

Bielsko-Biała. ZARYS ROZWOJU MIASTA I POWIATU. Opracował Henryk Rechowicz. Katowice 1971 Śląsk ss. 739. Śląski Instytut Naukowy w Katowicach.

Monografia okręgu Bielsko-Biała została przygotowana w Śląskim Instytucie Naukowym z inicjatywy Z-cy członka Biura Politycznego KC PZPR, posła na Sejm RP Okręgu Bielskiego mgr inż. **Zdzisława Grudnia**. Jest to kolejna publikacja z serii monografii miast i powiatów woj. katowickiego, ukazująca ich dzieje w rozwoju historycznym. W tej publikacji nacisk położono na powojenny rozwój Bielska-Białej tj. 25-lecia w Polsce Ludowej. Wydawnictwo zaopatrzone w liczne zdjęcia, wykresy i tabele. Do księgozbiorów podręcznych bibliotek woj. katowickiego.

Bordziej Lucja: PRUSKA POLITYKA OŚWIATOWA NA ZIEMIACH POLSKICH W OKRESIE KULTURKAMPFU. Warszawa 1972. Państwowe Wydawnictwo Naukowe ss. 262, bibliogr., rez., Zus.

Publikacja ta powinna wzbudzić zainteresowanie szerszego grona czytelników interesujących się procesem kształtowania naszej kultury narodowej i jej obrony przed germanizacją. Na wynarodowienie narażona była w pierwszym rzędzie młodzież; konflikty te nabrały ostrości szczególnie w okresie kulturkampfu. Autor podjął próbę analizy pruskiej polityki szkolnej w stosunku do ziem polskich, szczególnie w szkołach elementarnych. Dla czytelnika wyrobionego.

Chlebowczyk Józef: Karol Śliwka i towarzysze walki. Z DZIEJÓW RUCHU KOMUNISTYCZNEGO NA ZAOLZIU. Katowice 1972 Śląski Inst. Naukowy Katowicach ss. 201.

Karol Śliwka oraz jego najbliżsi towarzysze, Fryderyk Kraus i Paweł Klus, odegrali wyjątkową rolę w formowaniu się i rozwoju rewolucyjnej lewicy. Ich życiorysy odzwierciedlają zryb dziejów ruchu komunistycznego na Zaolziu w okresie międzywojennym. Teren to był zresztą specyficzny, trudny, wielonarodowościowy. Polacy stanowili tam faktycznie 45% miejscowej ludności, ale oprócz więzi narodowościowej istniały wśród nich i sprzeczności. Biografia Śliwki została napisana na podstawie materiałów źródłowych i stanowi cenny wkład naukowy do dziejów ruchu komunistycznego.

Dziewulski Władysław: DZIEJE LUDNOŚCI POLSKIEJ NA ŚLĄSKU OPOLSKIM OD CZASÓW NAJDAWNIEJSZYCH DO WIOSNY LUDÓW. T. 1 Opole 1972 Inst. Śląski w Opolu ss. 187, nlb. 37.

W książce tej autor dał zarys dziejów polskości w granicach dzisiejszego woj. opolskiego. O wyborze granic administracyjnych zdecydowały przesłanki historyczne. Był to bowiem obszar przejściowy między Śląskiem Dolnym, a resztą Śląska tj. Górnym Śląskiem z Zagłębiem Przemysłowym i Śląskiem Cieszyńskim.

Praca podzielona jest na 5 rozdziałów uszeregowanych w porządku chronologicznym, uwzględnia-

jących periodyzację przyjętą obecnie w naukach historycznych. Przedmowa pióra Józefa Kokota. Dla czytelników zaawansowanych.

Kędryna Szymon, Szefer Andrzej: NAUCZYCIELE ŚLĄSCY POLEGLI I ZAMORDOWANI W LATACH HITLEROWSKIEJ OKUPACJI. Księga pamiątkowa. Katowice 1971 Śląski Inst. Naukowy ss. 121, nlb. 2. Śląski Instytut Naukowy Zarząd Okręgu ZNP w Katowicach. Zeszyty Naukowe. nr 39.

Smutna to książka, niemniej stanowi dokument po latach okupacji i terrorze hitlerowskim na Śląsku, a także czci pamięci tych, którzy zginęli na posterunku. Sytuacja nauczycieli — krzewicieli polskości — była tu szczególnie trudna. Pedagodzy Śląscy podejmowali tajne nauczanie, dali dowód swego patriotyzmu. Często płacili za to życiem i męką obozów koncentracyjnych. Księga ta uchroni nazwiska tych ludzi od zapomnienia, a także stanowić będzie dokument martyrologii nauczycieli, mogący oddziaływać wychowawczo na młode pokolenie współczesnej młodzieży. Praca ułożona jest alfabetycznie wg nazwisk. Zawiera krótkie notki biograficzne i liczne zdjęcia pomordowanych.

KRONIKA MIASTA ZABRZA. Nr 3. Zabrze 1970. Muzeum w Zabrzu. Towarzystwo Miłośników Zabrze ss. 187.

Kroniki miasta Zabrze wychodzą od 1967 r. Pomyślane są jako wydawnictwa popularno-naukowe nastawione na maksymalną użyteczność. Materiały historyczne są tak dobierane, aby mogły być wykorzystywane w działalności odczytowej, szkoleniowej, na lekcjach wychowawczych w szkołach. Poruszają problemy przeszłości i teraźniejszości, zawierają również szeroki wachlarz tematów związanych z miastem.

Zeszyt trzeci zawiera m.in. następujące artykuły:

Dubiś Paweł: Początki władzy ludowej w polskim Zabrzu.

Senkow Krystyna: Aleksander Zawadzki na Śląsku lata 1945—1948.

Lewicki Władysław: Gospodarstwo awans Zabrze w 25-lecie Polski Ludowej.

Barszczewska Krystyna: Bibliografia Zabrze za lata 1945—1968.

Do szerokiej popularyzacji.

CIESZYŃSKI ROCZNIK MUZEALNY. R. 2. 1972 s. 239, ilustr. Wyd. z funduszu Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Cieszynie.

Przeszłość regionu cieszyńskiego, bogactwo jego tradycji kulturalnych zasługują na popularyzację, dlatego warto zwrócić uwagę na już drugi z kolei Cieszyński Rocznik Muzealny. Wydawnictwo, jak można by sądzić na podstawie tytułu, nie ogranicza się wcale do spraw muzealnych. Znaleźć tu można rozprawy o latach okupacji w Cieszyńskim, o tradycjach spółdzielczości rolniczej, o studenckiej organizacji cieszyńskich „Znicz”, o zabytkach sztuki na Śląsku Cieszyńskim. Nie brak tu także informacji o współczesnym życiu kulturalnym Cieszyna, a więc o działalności Biblioteki, Muzeum i Studium Nauczycielskiego. Poszczególne rozprawy uzupełniono wskazówkami bibliograficznymi, które będą przydatne dla poszukujących materiałów o regionie.

Kwaśniewski Krzysztof: WROCLAW JAKIEGO NIE ZNAMY. Wrocław 1972 Oss. ss. 123.

Doc. dr Habil. Krzysztof Kwaśniewski jest z wykształcenia socjologiem i etnografem. Kieruje Zakładem Filozofii i Socjologii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. Od dawna też zajmuje się problematyką śląską. Praca K. Kwaśniewskiego nawiązuje do dawnych zainteresowań autora związanych z

tradycjami i teraźniejszością polskiej kultury ludowej we Wrocławiu. Całość pomyślana jest tak, jakby autor chciał nas oprowadzić po zabytkach Wrocławia z przełomu XVIII i XIX wieku oraz wcześniejszych, których już oglądać nie możemy. Znajdziemy tu również szkic o rozwoju dawnego Wrocławia, wzmianki o pomnikach i budowlach, wiadomości o ludziach wrocławskich i jego życiu. Całość bogato ilustrowana. Pozycja ciekawa, godna polecenia czytelnikowi wyrobionemu.

Majewski Ryszard, Sozańska Teresa: **BITWA O WROCŁAW**. Styczeń — maj 1945 r. Wrocław 1972 Oss. ss. 221, 3 mapy. „Wiedza o Ziemi na-

szej” pod red. Juliana Swolkowicza.

Mimo upływu lat zainteresowanie dziejami ostatniej wojny nie maleje u czytelników. Mamy ogromną literaturę na ten temat i cały szereg opracowań ogólnych, ale są jeszcze luki, które wypełniają naukowcy do dziś. Omawiana książka jest jakby uzupełnieniem tej tematyki. Mimo licznych opracowań dot. bitwy o Wrocław są ciągle źródła nie wykorzystane lub trudno dostępne, które oświetlają zagadnienie dogłębniej i obszerniej. Autorzy w/w książki chcą tą pracą złożyć hołd żołnierzom VI Armii, którzy wyzwolili miasto, a którzy nie doczekali się obszerniejszego opracowania.

Praca ciekawa, zawiera liczne zdjęcia dokumentalne.

Więści z bibliotek

Działalność wydawnicza WiMBP

Z okazji Międzynarodowego Roku Książki nakładem WiMBP i KKMP przy ZMW ukazał się tomik poetycki poety opolskiego Zygmunta Kętuńskiego pt. „**Pierwsza z pierwszych**”, bibliofilską książeczkę wierszy z grafiką Z. Chudego wydano w niewielkim nakładzie i nie przeznaczono do sprzedaży.

Z życia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

Na październikowym zebraniu Oddziału Opolskiego SBP przewodnicząca tego Oddziału mgr **Halina Gąszyńska**, wygłosiła interesujący referat pt. „**Biblioteki i czytelnictwo w naświetleniu Trybuny Opolskiej**”.

Jubileusz MBP w Brzegu

14 października MBP w Brzegu uroczystie świętowała ćwierćwiecze

swej działalności. Brzeska Jubilatka otrzymała imię księcia **LUDWIKAJ**, piastowskiego mecenasa kultury i brzeskiego bibliofila, twórcy i właściciela jednej z pierwszych bibliotek polskich na Śląsku w XIV wieku.

Bibliotekarze z Poczdamu na Opolszczyźnie

Od 20 do 26 listopada br. w Opolu trwały „**Dni Przyjaźni i Kultury Poczdamu**”. Wśród gości z NRD byli również pracownicy Naukowej Biblioteki Publicznej w Poczdamie. Bibliotekarze niemieccy zapoznali się z działalnością WiMBP oraz kilku innych bibliotek w naszym województwie.

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Opolu i Naukowa Biblioteka Publiczna w Poczdamie zawarły porozumienie o współpracy.

Bardziej szczegółową informację o tej wycieczce zamieścimy w najbliższym numerze naszego kwartalnika.

S P I S T R E Ś C I :

	str.
Rok 1973 — Rokiem Nauki Polskiej	3
<i>Helena Pykova</i>	
Organizacja bibliotek wiejskich	4
<i>B. Morcinek</i>	
Księgozbiór fachowy bibliotekarza	7
<i>Maria Deblussen</i>	
O kołach zainteresowań przy bibliotech: za i przeciw	9
<i>Maria Garbiec</i>	
Rola księgozbioru fachowego w kształceniu i samokształceniu	13
ZG TPPR Cena istnienia	17
<i>Irena Zarzycka</i>	
Żywa gazeta. Wydanie z okazji 50 rocznicy powstania ZSRR	27
Filmos Katowice. Związek Radziecki w filmie	34
<i>Leszek Nieznański</i>	
Węzłowe problemy dot. ochrony naturalnego środowiska człowieka w Polsce	40
<i>Barbara Słabosz</i>	
Ochrona naturalnego środowiska człowieka	44
<i>Halina Balaszczuk</i>	
Wiek podbojów kosmosu	52
<i>Halina Balaszczuk</i>	
Kalendarium lotów kosmicznych	54
<i>Halina Balaszczuk</i>	
Obiekty kosmiczne	60
<i>Halina Balaszczuk</i>	
Zdobycie księżyca	63
<i>Halina Balaszczuk</i>	
W kierunku Marsa i Wenus	67
<i>W.B.P. w Katowicach</i>	
Regulamin współzawodnictwa	71
Klub propozycji w Cieszynie	74
<i>Earthomnij Szyndler</i>	
Polska ilustracja książkowa	75

